

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική εργασία

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ (VISAS) ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ
ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΘΕΩΡΗΣΕΩΝ ΕΙΣΟΔΟΥ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ
ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**

ΚΟΥΚΙΑΪ ΜΑΤΙΑΝΤΑ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: Φωτεινή Ασδεράκη, Επίκ. Καθηγήτρια

Αριστοτέλης Τζιαμπίρης, Καθηγητής

Πέτρος Λιάκουρας, Αναπλ. Καθηγητής

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2018

Περίληψη (abstract)

Η παρούσα εργασία θα εξετάσει την Ευρωπαϊκή Πολιτική Θεωρήσεων Εισόδου (visas) σε δύο επίπεδα: Αρχικά, θα προηγηθεί μία ιστορική αναδρομή ως προς την καθιέρωση ενός ενιαίου συστήματος Θεωρήσεων Εισόδου, στην οποία θα περιληφθεί και μία συζήτηση περί της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Το δεύτερο επίπεδο της ανάλυσης θα εστιάζει στο τι προβλέπει η Ένωση για τη ΝΑ Ευρώπη και τις ψηφισθείσες Συμφωνίες Διευκόλυνσης Παροχής Θεωρήσεων Εισόδου για τις χώρες αυτές. Η συζήτηση θα συμπεριλαμβάνει το πώς, πότε, γιατί γίνανε καθώς και το ισχύον πλαίσιο και τα προβλήματα που πιθανώς παρουσιάζονται στην εφαρμογή αυτών.

Abstract

This paper will examine the European Visas Policy on two levels: First, there will be a historical review of the introduction of the uniform Visa Entry System, including a debate on its importance for the achievement of European Integration. The second level of the analysis will focus on what the Union provides for countries of SEE and the effect the adopted Accession Facility Facilitation Agreements have on these countries. The discussion will include how, when, why the Agreements were created, as well as how the current framework works and the problems that are likely to arise in their implementation.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	2
English abstract	2
Εισαγωγή	6
1. Θεωρητικό πλαίσιο	9
1.1 Βασικές έννοιες – Ορολογία	9
1.2 Θεωρητικό πλαίσιο – Εξωτερίκευση	12
1.3 Σχέσεις ΕΕ και χωρών Δυτικών Βαλκανίων και ΝΑ Ευρώπης	17
1.4 Σημασία και στόχοι των Συμφωνιών	22
2. Κεφάλαιο 2	31
2.1 Οι επί μέρους συμφωνίες ως μελέτες περίπτωσης	31
2.2 Μελέτες περίπτωσης – οι συμφωνίες visa για τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης και των Δυτικών Βαλκανίων	36
2.3 FYROM (Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, ΠΓΔΜ) 37	
2.3.α Ιστορική αναδρομή	37
2.3.β ανάλυση	38
2.3.γ Το μέλλον των σχέσεων ΠΓΔΜ – ΕΕ	41
2.4 ΑΛΒΑΝΙΑ	43
2.4.α ιστορική αναδρομή	43
2.4.β Ανάλυση	45
2.4.γ Το μέλλον των σχέσεων ΕΕ και Αλβανίας	46
2.5 ΒΟΣΝΙΑ – ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	47
2.5.α Ιστορική αναδρομή	47

2.5.β Ανάλυση	49
2.5.γ Το μέλλον των σχέσεων Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και ΕΕ	50
2.6 ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	51
2.6.α Ιστορική αναδρομή	51
2.6.β Ανάλυση	51
2.6.γ Το μέλλον των σχέσεων ΕΕ και Μαυροβουνίου	53
2.7 ΜΟΛΔΑΒΙΑ	54
2.7.α ιστορική αναδρομή.....	55
2.7.β Ανάλυση.....	55
2.7.γ Το μέλλον των σχέσεων Μολδαβίας και ΕΕ	56
2.8 ΟΥΚΡΑΝΙΑ.....	57
2.8.α Ιστορική αναδρομή	57
2.8.β Ανάλυση.....	59
2.8.γ Το μέλλον των σχέσεων Ουκρανίας και ΕΕ	60
2.9 ΡΩΣΙΑ	63
2.9.α Ιστορική αναδρομή.....	63
2.9.β Ανάλυση.....	65
2.9.γ Το μέλλον των σχέσεων Ρωσίας και ΕΕ	66
2.10 ΣΕΡΒΙΑ.....	67
2.10.α Ιστορική αναδρομή	68
2.10.β Ανάλυση.....	68
2.10.γ Το μέλλον των σχέσεων Σερβίας και ΕΕ	69
2.11 Οι συμφωνίες για Αζερμπαϊτζάν, Αρμενία και Γεωργία *** συμπληρωματική ενότητα ***	70
2.11.1 ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ	71

<i>2.11.1.α Ιστορική αναδρομή</i>	71
<i>2.11.1.β Ανάλυση</i>	72
<i>2.11.1.γ Το μέλλον των σχέσεων Αζερμπαϊτζάν – ΕΕ</i>	73
2.11.2 ARMENIA	74
<i>2.11.2.α Ιστορική αναδρομή</i>	74
<i>2.11.2.β Ανάλυση</i>	74
<i>2.11.2.γ Το μέλλον των σχέσεων Αρμενία – ΕΕ</i>	75
2.11.3 ΓΕΩΡΓΙΑ	76
<i>2.11.3.α Ιστορική αναδρομή</i>	76
<i>2.11.3.β Ανάλυση</i>	77
<i>2.11.3.γ Το μέλλον των σχέσεων Γεωργίας – ΕΕ</i>	77
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	79
3.1 Αντιμετώπιση προκλήσεων και η σημασία των διμερών συμφωνιών	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	84

Εισαγωγή

Σήμερα, η κοινή πολιτική θεωρήσεων κρίνεται απαραίτητη για την ανάπτυξη της ίδιας της Ένωσης, καθώς δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει ο χώρος Schengen εάν δεν είχαν ρυθμιστεί νομοθετικά όλα τα επιμέρους ζητήματα που θα μπορούσαν να καταστείλουν ή να παρεμποδίσουν την είσοδο νόμιμων επισκεπτών στην ΕΕ. Εξίσου βασική διάσταση είναι αυτή της εθνικής (εσωτερικής) ασφάλειας των κρατών μελών. Το σύστημα visa περιλαμβάνει σειρά μέτρων που εξασφαλίζουν την μετακίνηση των ατόμων στο εσωτερικό της, τηρώντας έναν κοινό κατάλογο σύμφωνα με τα όσα ορίζει ο Κανονισμός αριθ. 539/2001 και οι μετέπειτα τροποποιήσεις του. Ο ίδιος κανονισμός ρυθμίζει τα περί εισόδου σε έδαφος κράτους μέλους. Παράλληλα, τυχόν αποφάσεις σχετικά με τη μη υποχρέωση θεώρησης μπορούν να ληφθούν και μέσω διμερών διαπραγματεύσεων. Παράλληλα, ο Κώδικας θεωρήσεων της ΕΕ κατ' ουσία προβλέπει διαδικασίες και όρους για σύντομη διαμονή (αεροδρόμια, λιμένες κλπ). Τέλος, είναι καίρια και η σημασία της αναφοράς στην πρόβλεψη για το κοινό αυτοκόλλητο.¹

Όσον αφορά τη νομολογία της ίδιας της Ένωσης, σύμφωνα με το Μούση² κατά κύριο λόγο εφαρμόζεται ο Κανονισμός 1683/95^ο οποίος ορίζει πως από κάθε κράτος μέλος μία «ενιαία και ευδιάκριτη θεώρηση» που να εγγυάται την τήρηση των υψηλών προδιαγραφών της Ένωσης ως προς την παροχή εγγυήσεων ασφαλείας, ο Κανονισμός 539/2001 που αφορά τα τρίτα κράτη και ένας Κοινοτικός Κώδικας Θεωρήσεων (εφεξής κώδικας θεωρήσεων) για τη μακροχρόνια διαμονή. Στον τομέα της δικαιοσύνης αλλά και των εσωτερικών υποθέσεων περαιτέρω μέτρα όσον αφορά την οργάνωση, πληροφόρηση, ανταλλαγή πληροφοριών κ.λπ. έχουν ληφθεί κατόπιν συστάσεων του Συμβουλίου. Ενδεικτικά και πάντα κατά το Μούση, αυτά περιλαμβάνουν:

- την συνεργασία προξενείων-κρατών για τις θεωρήσεις, visas,
- την ανταλλαγή πληροφοριών ως προς τα αεροπορικά ταξίδια και τη συνεργασία επ' αυτού (Κοινή Θέση 96/622 και Απόφαση 2000/261),

---

¹ Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, visa policy, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy_en.

² Μούσης, Europedia, 8.1.3. Κοινή μεταχείριση υπηκόων τρίτων χωρών στην ΕΕ, διαθέσιμο σε http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/1/3/index.tkl?term=539/2001%20&s=1&e=20&pos=1.

- το σύστημα VIS το οποίο με τις Αποφάσεις 2004/512 και 2008/633 ορίζει την καταγραφή και την ανταλλαγή πληροφοριών ως προς την είσοδο πολιτών στο έδαφος της Ένωσης,, συμπεριλαμβανομένου του Κανονισμού VIS 767/2008 που θέτει προϋποθέσεις ανταλλαγής των δεδομένων σε επίπεδο κρατών μελών, ορίζει τα όσα ισχύουν για τη βραχυχρόνια διαμονή κ.λπ.

Η εργασία αυτή θα αναλύσει εκτενώς το τί ισχύει για τις διμερείς συμφωνίες που υπεγράφησαν μεταξύ Ένωσης και κρατών των Δυτικών Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Συγκεκριμένα, θα επιχειρηθεί το να γίνει μία κριτική ερμηνεία ως προς το ποιοι παράγοντες είναι αυτοί οι οποίοι κάνουν την ύπαρξη τέτοιων συμφωνιών απαραίτητη. Πέραν τούτου, θα γίνει μία, ανά χώρα, σύντομη παρουσίαση τόσο των σχέσεων αυτής με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και του υπόβαθρου πίσω από την υπογραφή της συμφωνίας αλλά και κάποιες εκτιμήσεις σχετικά με το μέλλον της ΕΕ και της διαδικασίας απλούστευσης θεωρήσεων visas σήμερα.

Στα τρία βασικά κεφάλαια, τελικά, της εργασίας, στα οποία δεν προσμετράτε η παρούσα εισαγωγή, θα καλυφθεί το ζήτημα με τη χρήση της μεθόδου της κριτικής ανάλυσης πρωτογενούς και δευτερογενούς βιβλιογραφίας, κυρίως των κειμένων των συμφωνιών και λοιπών νομικών κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, παράλληλα, έγκριτων άρθρων και βιβλίων που επιχειρούν, αντίστοιχα, να μελετήσουν, κρίνουν ή αμφισβητήσουν (ανάλογα) το όλο εγχείρημα. Τα σχόλια, οι επισημάνσεις και η κριτική αντικατοπτρίζουν, λοιπόν, τις αντιλήψεις και τα πορίσματα της έρευνας της συγγραφέως της μελέτης αυτής και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τις προσωπικές απόψεις του Ιδρύματος ή των μελών ΔΕΠ αυτού, ενώ αποτελούν πρωτότυπο υλικό το οποίο εξήχθη από την εντατική μελέτη σύμφωνα με τις αρχές της Ακαδημαϊκής δεοντολογίας. Η συγγραφή έγινε με τη χρήση βιβλιογραφικών αναφορών, οπότε δεν περιλαμβάνει συμμετοχή τρίτων, ενώ δεν συλλέχθηκαν ποιοτικά ή ποσοτικά δεδομένα (συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια κοκ.), συνεπώς δεν απαιτήθηκε η παροχή ανάλογων διαπιστευτηρίων σε οποιοδήποτε φορέα ή πρόσωπο. Αντίθετα, κάθε μία εξ αυτών των περιπτώσεων, αντιμετωπίστηκε ως μία μικρή μελέτη περίπτωσης (case study).³

---

³ Noor, Khairul Baharein Mohd. "Case study: A strategic research methodology." American journal of applied sciences 5.11 (2008). σ. 1602-1604.

Υπό εξέταση, για την εργασία, είναι, τελικώς, η Ρωσική Ομοσπονδία, η Ουκρανία, η FYROM (ΠΓΔΜ), η Σερβία, το Μαυροβούνιο, η Αλβανία, η Βοσνία & Ερζεγοβίνη και η Μολδαβία. Η εργασία θα καλύψει, για κάθε μία, ζητήματα που αφορούν το παρελθόν τους με την Ένωση, τις ιδιαιτερότητες, αν υπάρχουν, κάθε σύμβασης και το μέλλον των σχέσεών τους με την ΕΕ όπως διαφαίνεται αυτή τη στιγμή. Λόγω του παρόμοιου χαρακτήρα, καθαρά σε ζητήματα που αφορούν τις σχέσεις με την ΕΕ και πως επηρεάζονται από την ύπαρξη διευκολύνσεων visas πέραν των παραπάνω, οι οποίες εντάσσονται στην κατηγορία των χωρών της ΝΑ Ευρώπης και Δυτικών Βαλκανίων, θα περιληφθούν και οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης – Καυκάσου, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία και Αρμενία σε ειδική ενότητα.

1. Θεωρητικό πλαίσιο

Σε αυτό το σημείο, και έχοντας ήδη κάνει μία μικρή εισαγωγή, προτού επικεντρωθεί η εργασία στο ειδικό θέμα της μελέτης- το καθεστώς διευκόλυνσης θεωρήσεων εισόδου (visas) σε σχέση με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, είναι καλό να αποσαφηνισθούν κάποιιοι όροι που θα χρησιμοποιηθούν σε όλο το κείμενο, ώστε να είναι ο αναγνώστης σε θέση να αναγνωρίσει την έννοια και το περιεχόμενο του κάθε ενός από τους όρους. Η ενότητα που ακολουθεί, ως μία συμπληρωματική εισαγωγική ενότητα, θα επιτελέσει ακριβώς αυτόν τον υποβοηθητικό, ενισχυτικό ρόλο.

1.1. Βασικές έννοιες-Ορολογία

Στην, όσο είναι δυνατόν, πιο σύντομη αυτή ενότητα, οι ορισμοί βασικών όρων και εννοιών που θα χρησιμοποιηθούν στο κείμενο, όπως αυτοί χρησιμοποιούνται από τη διεθνή βιβλιογραφία και το διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο. Ο λόγος περίληψης της ενότητας αυτής έχει να κάνει με την ανάγκη εξασφάλισης της συνοχής του κειμένου και το να δίδεται στον αναγνώστη η δυνατότητα αξιολόγησης του υλικού και των συμπερασμάτων της μελέτης. Η επιλογή των όρων έγινε με βάση την επισκόπηση της βιβλιογραφίας και το περιεχόμενο των επίσημων ιστοσελίδων της ΕΕ όπως παρατίθενται στη βιβλιογραφία στο τέλος της εργασίας. Γενικά, οι όροι επιλέχθηκαν με κριτήριο τη σχέση τους με το ζήτημα ειδικά, δηλαδή, με την πολιτική διεύρυνσης, την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και τις visas κοκ. Χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό το γλωσσάριο της ΕΕ για την αντίστοιχη θεματική

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary_en).⁴

---

⁴ Σημειώνεται πως παρότι δεν γίνεται παράθεση αυτούσιου υλικού ούτε κατά λέξη μετάφραση, στο μεγαλύτερο κομμάτι τους, οι περιγραφές που ακολουθούν βασίζονται επάνω στα κείμενα που έχει δημοσιεύσει η ΕΕ (ειδικά η Επιτροπή) στην παραπάνω ιστοσελίδα, εκτός αν χρησιμοποιήθηκε συμπληρωματική βιβλιογραφία, η οποία και θα αναφέρεται σε ειδική υποσημείωση. Οι πιο σημαντικοί όροι θα αναλυθούν **εντός** του κειμένου και όχι σε αυτό το σημείο.

Έτσι:

(Διαδικασία) προσχώρησης. Για να προσχωρήσει μία υποψήφια χώρα στην ΕΕ απαιτείται να τηρηθούν συγκεκριμένες διαδικασίες. Το πρώτο βήμα είναι να της αναγνωριστεί το καθεστώς υποψήφιας χώρας από την Επιτροπή.⁵ Συνεπώς, δεν αρκεί η πρόθεση ή η επιθυμία για ένταξη, αλλά μία χώρα θα πρέπει να λάβει αρχικά τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προετοιμάσει το εσωτερικό της δίκαιο, την οικονομία και τους θεσμούς της για να εφαρμόσει το κεκτημένο (βλ. Ευρωπαϊκό κεκτημένο). Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει ορίσει (Κοινή Δράση 98/429, βλ. eur-lex), μία ιδιαίτερη διαδικασία και ειδικά κριτήρια αξιολόγησης, τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, τα οποία πρέπει να τηρούνται για να γίνει όντως ένταξη. Με τα κριτήρια αυτά, η Ένωση θέτει πολιτικούς και οικονομικούς στόχους και όρους. Έτσι, από το 1993, έχει προβλεφθεί πως πρέπει να τηρούνται από τις υποψήφιες χώρες τέσσερα (4) βασικά δεδομένα, δηλαδή να διαθέτει μια υποψήφια προς ένταξη χώρα πρέπει να διαθέτει: (α) σταθερούς θεσμούς με σεβασμό στα Ευρωπαϊκά ιδεώδη κ.λπ. (β) μία ανταγωνιστική αγορά (γ) να ανταποκριθεί στους πολιτικούς στόχους της ΕΕ και στους στόχους της ΟΝΕ, για τα οποία λαμβάνουν, αν χρειαστούν, βοήθεια από τα κράτη μέλη και την ίδια την Ένωση [σύμφωνα με τον Κανονισμό 622/98].⁶

Διεύρυνση, στην ουσία είναι ένας όρος που περιγράφει την ένταξη στην ΕΕ νέων κρατών μελών. Ως το 2017 (σήμερα), έχουν γίνει συνολικά έξι (6) διευρύνσεις. Έτσι, μετά το 1973, στα ιδρυτικά κράτη μέλη (το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες, προσχώρησαν το 1973 οι Δανία, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο (1^η διεύρυνση), το 1981: Ελλάδα (2^η διεύρυνση), το 1986 μαζί οι Ισπανία και Πορτογαλία (3^η διεύρυνση), το 1995 η Αυστρία, η Φινλανδία και η Σουηδία (4^η διεύρυνση), το 2003 μαζί, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Κύπρος, Τσεχία, Σλοβακία και Σλοβενία (5^η διεύρυνση), το 2007 οι Βαλκάνιοι γείτονες Βουλγαρία και Ρουμανία (6^η διεύρυνση) και, πιο πρόσφατα, το 2013, η Κροατία (7^η διεύρυνση). Σημειώνεται πως το κράτος μέλος εντάσσεται επίσημα στην ΕΕ όταν και μόνο όταν υπογραφεί η συμφωνία προσχώρησης από όλα τα κράτη μέλη.⁷

---

⁵ Βλ. ό.π. EU, Glossary, “Candidate countries”.

⁶ Βλ. Μούσης, 25.2. Χώρες Υποψήφιες για ένταξη στην ΕΕ, europedia.moussis.eu/books. .

⁷ Βλ. ό.π. EU, Glossary, “Enlargement”.

Ευρωπαϊκή Συμφωνία Σύνδεσης (ΕΣΣ) είναι μία ειδικού τύπου συμφωνία που υπεγράφησαν μεταξύ Ένωσης και μία από τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης οι οποίες είναι ήδη και επίσημα, από το 2004 (2007) κράτη μέλη της ΕΕ. Η ιδιαιτερότητα αυτών των συμφωνιών είναι πως δημιουργήθηκαν ειδικά για αυτό το σκοπό και σηματοδοτούν την εγκαθίδρυση ενός νέου νομικού συστήματος ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της εποχής και στις ιδιαίτερες συνθήκες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αυτές οι χώρες.⁸

Ευρωπαϊκό κεκτημένο. Ο όρος αφορά τα κοινά δικαιώματα και υποχρεώσεις τα οποία δεσμεύουν το σύνολο των κρατών μελών και περιλαμβάνει τη νομολογία, τα μέσα της ΚΕΠΠΑ (βλ. παρακάτω, ενότητα 1.3. για εκτενέστερες πληροφορίες), διεθνείς συμφωνίες που έχει κυρώσει η ΕΕ κ.λπ. και η αποδοχή του αποτελεί βασικό παράγοντα για να μπορέσει να γίνει πλήρες μέλος της ΕΕ μία χώρα.⁹

Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση- είναι ένα όραμα, μία επιδίωξη, είναι ένας μελλοντικός στόχος της Ένωσης. Σύμφωνα με τη θεωρία, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει στο μέλλον να φτάσουν σε ένα σημείο που να επιδεικνύουν πραγματική αλληλεγγύη και να συνεργάζονται σε όλα τα επίπεδα, με διακυβερνητική, πολυεπίπεδη συνεργασία και αμοιβαίο σεβασμό, ώστε να ξεπεράσουν τα δημοκρατικά ελλείμματα της Ένωσης. Με τον αριθμό των ευρωπαϊκών κρατών που γίνονται κράτη μέλη της ΕΕ να αυξάνεται διαρκώς, παρατηρείται, εξάλλου, πως η ύπαρξη μιας κεντρικής κυβέρνησης όπως συμβαίνει σε ένα ομοσπονδιακό σύστημα, θα έλυνε σοβαρά προβλήματα που έχουν να κάνουν με την ορθή διακυβέρνηση και, κυρίως, την άμεση απόκριση σε κρίσεις. Στην ΕΕ, ωστόσο, τα κράτη δεν κατόρθωσαν καν να καταλήξουν σε ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα (2006) το οποίο απορρίφθηκε σχεδόν άμεσα από τα κράτη μέλη και πέρασε δύο χρόνια μετά με «πλάγια μέσα» ως Συνθήκη της Λισαβόνας. Κι όμως, τα τελευταία, ειδικά χρόνια, που η κατάσταση στην Ευρώπη απαιτεί γρήγορες και στοχευόμενες λύσεις και, χωρίς μια κεντρική αρχή που να ρυθμίζει ουσιαστικά τις πολιτικές και τις υπόλοιπες δράσεις της Ένωσης (κυρίως σε επίπεδο ασφάλειας), δεδομένης της συνεχούς διεύρυνσης, το πρόβλημα οξύνεται. Χρειάζεται αυτό που ονομάζεται «ολοκλήρωση», να περάσει, δηλαδή, η ΕΕ σε ένα άλλο «επίπεδο». Το κοινό νόμισμα δεν αρκεί αν και είναι

---

⁸ Βλ. ό.π. EU, Glossary, “Europe Agreement”.

⁹ Βλ. ό.π. EU, Glossary, “Enlargement”.

μία καλή αρχή. Στην ουσία με την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση η ΕΕ θα λειτουργεί ως κράτος παραμένοντας ένωση κρατών.¹⁰

Περιφερειακή συνεργασία, που αφορά τις προσπάθειες της ΕΕ για την προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας. Αυτή γίνεται ώστε να διευκολυνθεί η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, να ενισχυθούν οι υποδομές της ΕΕ, να ευνοηθούν οι υπάρχουσες σχέσεις, να αναπτυχθούν ζώνες ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ όμορων χωρών κ.λπ. και είναι βασική για τη Διαδικασία Σταθερότητας και Ανάπτυξης (βλ. παρακάτω).¹¹

1.2. Θεωρητικό πλαίσιο-Εξωτερίκευση

Εύλογα, λοιπόν, γεννιέται το ερώτημα του γιατί τα κράτη μέλη έχουν δώσει αρμοδιότητες στην ΕΕ να κάνει τέτοιες συμφωνίες, δεδομένης της μεγάλης σημασίας που έχει η ασφάλεια των συνόρων για την επιβίωση ενός ορθολογικού κράτους και για την ευμάρεια των πολιτών. Οι λόγοι είναι πολλοί και σύνθετοι.

Το πρώτο «μείγμα» λόγων, αφορά την **οικονομία**. Μέσω της απελευθέρωσης των θεωρήσεων εισόδου, επιτρέπεται σε πολίτες της ΕΕ και τρίτων κρατών να μεταβαίνουν απρόσκοπτα σε άλλα κράτη μέλη στο εσωτερικό της Ένωσης και εκτός, και να αναζητούν εργασία. Αυτό ωφελεί ταυτόχρονα ιδιώτες, επιχειρήσεις και κράτη. Αντί να εμποδίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ τρίτων χωρών και ΕΕ, πολίτες από αμφότερες τις πλευρές, πλέον, διαθέτουν τη δυνατότητα να παρακάμπτουν την γραφειοκρατία και απλώς να υποβάλλουν ηλεκτρονικά τα κατάλληλα έγγραφα και, αρχικά για μία σύντομη περίοδο με ελάχιστο κόστος και, στη συνέχεια, για περισσότερο χρόνο, εφόσον απασχολούνται, να μπορούν να κατοικήσουν, σπουδάσουν και ζήσουν σε μία εκ των χωρών που έχουν υπογράψει την ανάλογη συμφωνία με το κράτος προέλευσής (καταγωγής) τους.¹²

Για τα κράτη μέλη της Ένωσης και τα μέλη αντίστοιχων περιφερειακών οργανισμών όπως η Αφρικανική Ένωση, αυτό το δικαίωμα είναι όχι μόνο από τα πρώτα τα

---

¹⁰ Bickerton, Christopher J., Dermot Hodson, and Uwe Puetter. "The new intergovernmentalism: European integration in the post-Maastricht era." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 53.4 (2015). σ. 703-722.

¹¹ Βλ. ό.π. EU, Glossary, "Enlargement", regional cooperation.

¹² Jileva, E. (2002). Visa and free movement of labour: the uneven imposition of the EU acquis on the accession states. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(4), 683-700.

οποία συζητήθηκαν αλλά και κεντρική επιδίωξη και λόγος δημιουργίας αυτών των οργανισμών. Όμως, οι ηγέτες των κρατών, γνωρίζουν ήδη πως κανένα κράτος από μόνο του δεν διαθέτει αυτάρκεια και πως η τεχνογνωσία και η εμπειρογνωμοσύνη του ενός μέρους μπορεί να μεταφερθεί σε ένα άλλο μέσω της ανταλλαγής εργατικού δυναμικού, ειδικά, ερευνητών. Οπότε, ευνοείται γενικά η οικονομία και η ανάπτυξη των κρατών μέσω αυτής της πολιτικής. Παρότι, σαφώς, δεν λειτουργεί, ακόμη, άψογα, αυτό το σύστημα είναι πολλά υποσχόμενο και εξελίσσεται διαρκώς μέσω της διεύρυνσης.¹³

Ταυτόχρονα, επιτυγχάνονται και **κοινωνικοί** στόχοι των δύο πλευρών. Εφόσον ένα άτομο, το οποίο διαθέτει ήδη μία συγκεκριμένη ταυτότητα, η οποία επηρεάζεται από κοινωνικά, πολιτιστικά, πολιτισμικά, ιστορικά και άλλα χαρακτηριστικά της κοινωνίας από την οποία προέρχεται, είναι ενεργός «πρέσβης» ιδεών και ιδανικών από και προς τη χώρα από την οποία κατάγεται. Ενώ η οικονομική και στρατιωτική συνεργασία εξασφαλίζονται μέσω Συνθηκών, το κομμάτι της «κοινωνικής» συνδιαλλαγής και της ανταλλαγής πολιτισμικών στοιχείων μπορεί να γίνει μόνο σε βάθος χρόνου. Έτσι, οι μετακινούμενοι θα αποτελούν πομπούς και δέκτες πληροφοριών τις οποίες θα χρησιμοποιούν ακούσια για να επικοινωνήσουν αυτές τις ιδέες και τα ατομικά και συλλογικά τους στοιχεία και θα επιτυγχάνεται συνεργασία μεταξύ των λαών. Μακροχρόνια, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε περιφερειακή σταθεροποίηση και δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για πρόοδο και περαιτέρω διεύρυνση της Ένωσης.¹⁴

Η ανάλυση που ακολουθεί στις επόμενες ενότητες για τους **στρατηγικούς** στόχους θα αποσαφηνίσει ακόμη περισσότερο το ζήτημα, ενώ αξίζει να συζητηθεί εδώ πως επιτυγχάνονται και οι **πολιτικοί** στόχοι της Ένωσης, που συνδέονται άμεσα και με τις δύο προαναφερθείσες πτυχές. Αν ακολουθήσει κανείς τη λογική του Foucault, το συγκεκριμένο πλαίσιο δράσης είναι spill over από άλλες πολιτικές, αφού η ανάγκη για ελευθερία και ασφάλεια των κρατών οδηγεί στη λήψη δράσεων με περισσότερο οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς ούτως ώστε να προωθούνται οι στρατηγικοί στόχοι υψηλής πολιτικής.¹⁵ Αυτήν την θεώρηση δεν θα την απορρίψει η συγκεκριμένη εργασία, αντίθετα,

---

¹³ Mahroum, S. (2001). Europe and the immigration of highly skilled labour. *International Migration*, 39(5), 27-43.

¹⁴ Βλ. ό.π. EU, Glossary, “Enlargement”.

¹⁵ Huysmans, J. (2004). A Foucaultian view on spill-over: freedom and security in the EU. *Journal of International Relations and Development*, 7(3), 294-318.

θα συζητηθούν όλες οι πτυχές συγκριτικά και ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη αυτήν την πλευρά σε όλη τη διάρκεια ανάγνωσης του εγγράφου. Ωστόσο, ενθαρρύνεται η διατήρηση μίας κριτικής στάσης και η αποφυγή της υπεραπλούστευσης.

Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί κανείς να ορίσει και την έννοια της «εξωτερίκευσης» όπως την νοούν οι πολιτικοί επιστήμονες. Όπως αναφέρει και ο Ήφαιστος (2016), κατά τη διαδικασία της εξωτερίκευσης (externalization), τα κράτη μέλη ως δρώντες στο διεθνές σύστημα αναζητούν κάποια ελάχιστα κοινά στοιχεία σε ό,τι αφορά τους στόχους τους για να μπορέσουν να υιοθετήσουν ένα σύστημα το οποίο τα προστατεύει, μεν, από εξωτερικές απειλές αλλά και τους επιτρέπει να επιτύχουν τα συμφέροντά τους. Ως παράδειγμα χρησιμοποιεί το θεωρητικό μοντέλο του Schmitter και εξηγεί πως συνδέεται η εξωτερίκευση με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Στη λογική αυτού του θεωρητικού μοντέλου, λοιπόν, οι δρώντες επιλέγουν μέσα από ένα φάσμα επιλογών τις δράσεις τους, λαμβάνοντας υπόψη τρίτα μέρη και την επιρροή της διαδικασίας σε αυτά ως ξεχωριστές οντότητες και ως κοινό σύνολο. Έτσι, βασικό κίνητρο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης βάσει της υπόθεσης της εξωτερίκευσης είναι πως τα κράτη στοχεύουν στην αύξηση της κοινής (συλλογικής και εθνικής) τους ισχύος και για αυτό υιοθετούν μία κοινή εξωτερική πολιτική. Άρα καθορίζονται ανάλογα οι κοινές τους δράσεις έναντι τρίτων και οι μεταξύ τους σχέσεις.¹⁶

Παρόμοιες απόψεις ενστερνίζονται πολλοί σύγχρονοι ερευνητές. Μία συλλογιστική με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφορά το κατά πόσο, τελικά, το νέο σύστημα είναι προς όφελος των πολιτών ή όχι και το κατά πόσο τα κράτη προχωρούν έχοντας πλήρη αντίληψη των συμφερόντων που βρίσκονται σε κίνδυνο από αυτήν τη συνεργασία ή όχι. Με άλλα λόγια, διερωτάται κανείς α) τί θα είναι αυτό το νέο πλαίσιο αλληλεπίδρασης μεταξύ των κρατών που δημιουργείται; Κράτος; Ένωση κρατών; Ή απλώς ένας χώρος ελεύθερης μετακίνησης στα πρότυπα του ΕΟΧ; Και β) μπορεί κανείς, πλέον, να βάλει κάποιο όριο σε αυτές τις εξελίξεις; Η απάντηση είναι δύσκολο να δοθεί αλλά μία πρώτη εκτίμηση είναι πως η παγκοσμιοποιημένη κοινωνία οδεύει ούτως ή άλλως σε μία

---

¹⁶ Ήφαιστος, Π. (2016). Θεωρία της εξωτερίκευσης, Πανεπιστημιακές διαλέξεις, διαθέσιμο σε [http://www.ifestosedu.gr/75eudedefpolunion14.htm#%CE%98%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82%20\(externalization%20hypothesis\)](http://www.ifestosedu.gr/75eudedefpolunion14.htm#%CE%98%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CE%B5%CE%BE%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82%20(externalization%20hypothesis))

ανασύσταση του διεθνούς συστήματος. Τα σύνορα με την παραδοσιακή έννοια έχουν αλλάξει μορφή και δεν μπορεί κανείς πλέον να θεωρεί πως τα κράτη έχουν τη μορφή που είχαν στις αρχές του 20ου αι. άρα, η κατάσταση βρίσκεται σε μία συνεχή εξέλιξη, κάτι το οποίο δεν είναι απαραίτητα αρνητικό.¹⁷

"Σύμφωνα με τους Trauner και Kruse (2008), η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη θέσει ως προτεραιότητά της την αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφαλείας μέσω της θέσπισης αυστηρότερων μέτρων στις πολιτικές διευκόλυνσης θεωρήσεων εισόδου και ανάλογες διμερείς συμφωνίες. Για τους ερευνητές, οι προσπάθειες μείωσης των απαιτούμενων εγγραφών και της ηλεκτρονικής καταγραφής στοιχείων και δεδομένων, όπως και η πολιτική γειτονίας της ΕΕ, έχουν πολύ περισσότερο πολιτικούς και στρατηγικούς παρά οικονομικούς ή κοινωνικούς σκοπούς. Συγκεκριμένα, αποτελούν εργαλεία για να εξασφαλιστεί πέρα από την ασφάλεια των συνόρων, η εξεύρεση κοινών λύσεων στα στρατηγικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη της ΕΕ και οι εταίροι, κυρίως σε ό,τι αφορά το οργανωμένο έγκλημα, την καταγραφή όλων των μετακινούμενων από τη μία χώρα στην άλλη σε ειδικά μητρώα, αλλά και την ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας στους τομείς της διπλωματίας, μέσω στόχων "ηπιότερης" φύσεως.¹⁸

Παράλληλα, όμως, καθίσταται σαφές πως τα συμφέροντα αυτά είναι πολύ συχνά αντικρουόμενα. Η ΕΕ, στοχεύει στο να επιτύχει τρεις βασικές της επιδιώξεις: α) τη μεγιστοποίηση του επιπέδου της εσωτερικής της ασφάλειας μέσω και της διεύρυνσης, β) την ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας, και, γ) τον απόλυτο συντονισμό των ενόπλων δυνάμεων τόσο σε ευρωπαϊκό (κεντρικό) επίπεδο, σε επίπεδο κρατών-μελών όσο και με τους εταίρους της. Από την άλλη, κάθε ένας εκ των εταίρων έχει ανάλογους στόχους, που εξαρτώνται από σειρά παραγόντων όπως η κοινωνική, οικονομική και πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό του κράτους, το επίπεδο νομιμοποίησης της εξουσίας, τους ειδικούς γεωστρατηγικούς στόχους και τις συγκεκριμένου χαρακτήρα προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειάς του, εσωτερικής και εξωτερικής. Ως εκ τούτου, καταλήγει κανείς στα εξής συμπεράσματα:

---

¹⁷ Berg, E., & Ehin, P. (2006). What kind of border regime is in the making? Towards a differentiated and uneven border strategy. *Cooperation and conflict*, 41(1), 53-71.

¹⁸ Trauner, F., & Kruse, I. (2008). EC visa facilitation and readmission agreements: A new standard EU foreign Policy tool?. *European Journal of Migration and Law*, 10(4), 411-438.

- Μέσω της πολιτικής διευκόλυνσης θεωρήσεων εισόδου, η ΕΕ προωθεί και επιδιώκει μία νέα στρατηγική προσέγγιση των εταίρων της.

- Η ΕΕ δεν ακολουθεί μία παγιωμένη στρατηγική, αντίθετα, προσεγγίζει κάθε κράτος αναγνωρίζοντας όλα τα ειδικά στοιχεία και χαρακτηριστικά του που μπορεί να διευκολύνουν ή να δυσχεράνουν τη διαδικασία.

- Μέσω της visa διευκολύνονται εξίσου ιδιώτες, οργανισμοί και πολυεθνικές, όσο και τα ίδια τα κράτη.

- Τέλος, η πολιτική αυτή επιλύει και τα ζητήματα σχετικά με τις μεικτές μεταναστευτικές ροές, αφού υπάρχει καλύτερη και μεγαλύτερη συστηματικοποίηση στον έλεγχο και την καταγραφή των μετακινούμενων, νόμιμων και παράτυπων.¹⁹

Ένα δείγμα της κατανόησης από μέρους κρατών μελών της πολυσύνθετης φύσης και των πολύπλευρων επιπτώσεων ανάλογων πολιτικών σε όλους τους τομείς για τα ίδια τα κράτη και τους πολίτες τους είναι το γεγονός πως κάποια από αυτά έχουν ζητήσει εξαίρεση (opt-outs) από αυτές. Χαρακτηριστικά, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο έχουν ζητήσει το δικαίωμα εφαρμογής του δικού τους συστήματος θεωρήσεων εισόδου κατ' εξαίρεση. Μεταξύ των δύο, όμως, χωρών, ισχύει μία Κοινή Συμφωνία από το 1920 σύμφωνα με την οποία οι μόνιμοι κάτοικοι των δύο κρατών δικαιούνται να μετακινούνται χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις και την ανάγκη σύνταξης ειδικών δικαιολογητικών για πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους παρόμοιους με αυτούς για τους οποίους καθιερώνεται το σύστημα visas.²⁰

Το Ηνωμένο Βασίλειο ούτως ή άλλως διαπραγματευόταν με ξεχωριστούς όρους μεγάλο αριθμό συμφωνιών όπως και η Δανία κ.οκ. Οι λόγοι που ωθούν τα δύο αυτά κράτη στη διεκδίκηση αυτής της εξαίρεσης είναι κυρίως πολιτικής φύσεως και όχι μόνο και συνδέονται με τις επιφυλάξεις που αναφέρθηκαν παραπάνω και αναλύονται και εκτενέστερα παρακάτω στην παρούσα εργασία. Αμφότερες οι δύο χώρες δεν επιθυμούν την συνεχή εκχώρηση δικαιωμάτων στην ΕΕ, ειδικά σε τομείς υψηλής στρατηγικής

---

¹⁹ Ο.π. Trauner & Kruse (2008).

²⁰http://www.citizensinformation.ie/en/moving_country/moving_abroad/freedom_of_movement_within_the_eu/common_travel_area_between_ireland_and_the_uk.html

σημασίας. Η γεωγραφική θέση αυτών, βεβαίως, έχει κάποια σημασία, αφού δεν μοιράζονται τα χερσαία σύνορα που συνδέουν τα ευρωπαϊκά κράτη μεταξύ τους οπότε ο έλεγχος δεν καθυστερεί το εμπόριο και τις μετακινήσεις στο βαθμό, λ.χ. που θα παρακώλυε τη συνεργασία μεταξύ Πολωνίας – Γερμανίας – Γαλλίας κ.λπ. Έτσι, οι χώρες αυτές επιθυμούν να διατηρήσουν έναν υψηλό βαθμό ελέγχου στις εσωτερικές και εξωτερικές τους υποθέσεις κάνοντας μία εκτίμηση της σχέσης κόστους-οφέλους και θεωρώντας πως το διακύβευμα δεν είναι υψηλό.²¹

Χαρακτηριστικότερος, άλλωστε, είναι ο τρόπος σύναψης των συμφωνιών θεωρήσεων εισόδου. Κάθε κράτος (βλ. και παρακάτω, κεφάλαιο 2), προσεγγίζεται από την ΕΕ και την προσεγγίζει διαπραγματευόμενο με δικούς τους όρους και ανάλογα με τις στοχεύσεις των δύο πλευρών και συντάσσεται το ανάλογο έγγραφο. Η συμφωνία δεν υπογράφεται εν μία νυκτί, αλλά προϋποθέτει να περάσει μία περίοδος διαπραγμάτευσης και εξέτασης των δεδομένων. Ανάλογα, αποφασίζεται αν οι δύο πλευρές θα ολοκληρώσουν τη διαδικασία ή όχι. Με την ίδια λογική οι χώρες που έχουν, γενικά, κάνει opt out μπορούν να κυρώσουν ή όχι τις ανάλογες συμφωνίες.²²

Τέλος, σε αυτό το σημείο δεν πρέπει να παραληφθεί μία αναφορά στη GAMM, Global Approach to Migration and Mobility, που, όπως λέει και το όνομά της, είναι μία Παγκόσμια Προσέγγιση προς τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα και χρησιμοποιείται, κυρίως σε τρίτες χώρες. Μέχρι στιγμής τη GAMM υπέγραψαν το Πράσινο Ακρωτήριο, η Μολδαβία, η Γεωργία, η Αρμενία, το Μαρόκο, το Αζερμπαϊτζάν, η Τυνησία, η Ιορδανία και η Λευκορωσία, ενώ Αιθιοπία και Νιγηρία συζητούν από κοινού τις Ατζέντες για τη μετανάστευση και Κινητικότητα (CAMM). Με αυτές τις εταιρικές δράσεις διευκολύνεται η καθιέρωση κοινών πολιτικών αρχών και δράσεων και διακρατική αλληλεγγύη ενώ προσεγγίζεται από κοινού το πρόβλημα της μετανάστευσης και της

---

²¹ Peers, S. (2004). Statewatch Briefing. Vetoes, Opt-outs, and eu Immigration and Asylum Law. prepared for statewatch by professor Steve Peers, University of Essex, revised version, en< <http://www.statewatch.org/news/2004/nov/eu-immig-opt-outs2.pdf>.

²² Adler- nissen, R. (2008). The diplomacy of opting out: A Bourdieudian approach to national integration strategies. JCMS: Journal of Common Market Studies, 46(3), 663-684.

κινητικότητας, με τα κράτη να μπορούν να προχωρήσουν σε μία συνολική δράση και κοινούς ελέγχους. Οι κύριες προτεραιότητες της GAMM είναι:²³

- Η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών,
- Η πρόληψη και αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης και του διασυνοριακού εγκλήματος,
- Η μείωση των επιπτώσεων της μετακίνησης και μετανάστευσης, και,
- Η θέσπιση ενός κοινού πλαισίου για το άσυλο.

1.3. Σχέσεις ΕΕ και χωρών Δυτικών Βαλκανίων και ΝΑ Ευρώπης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δώσει μεγάλο βάρος στο να αναθεωρήσει πολλές από τις παλαιότερες πρακτικές και πολιτικές της έτσι ώστε να καταφέρει να επαναπροσεγγίσει χώρες με τις οποίες είχε μικρότερα ή μεγαλύτερα προβλήματα ή τριβές, αλλά και να βελτιώσει ακόμη περισσότερο τις υπάρχουσες σχέσεις της με όμορα και μη κράτη. Βασικότατα εργαλεία επί σειρά ετών, κυρίως μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ που άφησε την Ευρώπη σε αμηχανία ως προς τη διαχείριση των νέων πολιτικοοικονομικών δεδομένων, ήταν οι περιφερειακές συμφωνίες και οι διπλωματικές προσεγγίσεις σε διμερές, αρχικά επίπεδο. Ωστόσο, με την είσοδό της στη νέα χιλιετηρίδα, και έχοντας πλέον ξεπεράσει τις άμεσες συνέπειες του πολέμου της Γιουγκοσλαβίας στα Ανατολικά της σύνορα, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατάφερε να θέσει αναπτυξιακούς στόχους που περιλάμβαναν την υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος, του ευρώ, τη διεύρυνση της Ένωσης προς Ανατολάς και την εφαρμογή σειράς μεταρρυθμίσεων προκειμένου η Ένωση να γίνει πιο ανταγωνιστική και να ηγηθεί της παγκόσμιας οικονομίας ή τουλάχιστον να μπορεί να αντιμετωπίσει επί ίσους όρους τις ολοένα και πιο ισχυρές οικονομίες της Ανατολικής Ασίας (και τις ΗΠΑ και τη Βραζιλία στα Δυτικά της).²⁴

---

²³ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/global-approach-to-migration_en

²⁴ Albrechts, Louis, Patsy Healey, and Klaus R. Kunzmann. "Strategic spatial planning and regional governance in Europe." *Journal of the American Planning Association* 69.2 (2003). σ. 116-129.

Αυτή η διαδικασία δεν μπορούσε να ολοκληρωθεί εν μία νύκτα. Αντίθετα, για να καταφέρει η ΕΕ να αξιοποιήσει τους γείτονές της στα Δυτικά Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, έπρεπε να κινηθεί με σταδιακά, προσεκτικά βήματα, δίνοντας έμφαση στο να ενισχυθούν πρώτα οι θεσμοί της και να δημιουργηθεί το κατάλληλο πλαίσιο για μία προσέγγιση και μία ομαλή περιφερειακή συνεργασία. Αυτό έγινε μέχρι το 1995 πιο διστακτικά, αφού ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία μαινόταν ακόμη, αλλά με την υπογραφή της συμφωνία του Ντέιτον (Dayton Agreement), την ίδια χρονιά, ουσιαστικά τίθεται υπό μερικό έλεγχο η κατάσταση στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, και επιχειρήθηκε μία διαχείριση της κρίσεως στα Δυτικά Βαλκάνια. Η συμφωνία του Ντέιτον, στην ουσία, ήταν περισσότερο μία προσωρινή λύση με στόχο την παύση των βιαιοπραγιών και ήταν ένα ιδιαίτερα περίπλοκο κείμενο χωρίς ξεκάθαρες λύσεις για την επανόρθωση της δημοκρατίας ή την αποκατάσταση των ζημιών.²⁵

Την περίοδο 1995 - 1999, ωστόσο, οι Ευρωπαίοι δεν έμειναν άπραγοι. Αντίθετα, κάνοντας την αρχή με την προαναφερόμενη συμφωνία, τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων συνεργάστηκαν στενά με τους εταίρους τους, μεταξύ των οποίων κυρίως χώρες του ΝΑΤΟ, και, στη συνέχεια, προχώρησαν σε μία σύσφιξη των σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ενισχυθεί με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (μετά το 1997) περισσότερο η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) η οποία αφορά την κοινή πολιτική της ένωσης για την ασφάλεια και την από κοινού άμυνα των κρατών μελών της χωρίς τη χρήση βίας (στρατιωτικών μέσων). Την περίοδο εκείνη εντάθηκε η συνεργασία με χώρες όπως η Σλοβενία και η Κροατία και προετοιμάστηκε το έδαφος για τη μετά-1999 περίοδο.²⁶

Με την είσοδο, λοιπόν, στη νέα χιλιετία, η Ένωση είχε ήδη προετοιμάσει το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας επέκτασής της. Το 1999, με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) η Ευρωπαϊκή Ένωση μπαίνει πια στο τρίτο στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) που, παρότι είχε να κάνει κυρίως με την οικονομική πολιτική των κρατών μελών της, επηρέασε τη σχέση της με τις γειτονικές της χώρες. Αυτό οφείλεται στο ότι καταρχάς μεγάλο μέρος των εισαγωγών – εξαγωγών γίνεται ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ και τρίτες χώρες ή και λόγω του ότι τα

---

²⁵ Bastian, Sunil, and Robin Luckham, eds. *Can democracy be designed?: the politics of institutional choice in conflict-torn societies*. Vol. 2. Zed books, (2003), σ. 10 – 14.

²⁶ Βλ. Μούσης, 2.3. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, στο europedia.moussis.eu.

εμπορεύματα έφταναν από την αφετηρία στον προορισμό τους μέσω του εδάφους τρίτων χωρών και, γενικά, λόγω του ότι όλοι μαζί συμμετείχαν σε αυτό που ονομάζεται παγκοσμιοποιημένη αγορά.²⁷ Στα Δυτικά, ειδικά, κάτι τέτοιο είχε μεγάλη σημασία αφού υπήρχε και, μεταξύ άλλων, μεγάλο ποσοστό εισαγωγής πρώτων υλών στην Ένωση (αγροτικά και άλλα προϊόντα), και, ακόμα μεγαλύτερο, για την Νοτιοανατολική Ευρώπη λόγω των συναλλαγών στην αγορά ενέργειας. Με το ευρώ ως κοινό νόμισμα, η ΕΕ έγινε πιο ανταγωνιστική, δεν υπήρχε πλέον το πρόβλημα των υψηλών δασμών ή της απώλειας κερδών λόγω ανάγκης μετατροπής χρήματος (ισοτιμία), ενώ οι εργαζόμενοι κινούνταν με μεγαλύτερη ευελιξία τόσο εντός ΕΕ όσο και από το εξωτερικό.²⁸

Παράλληλα, μετά το 1999 ξεκίνησαν συστηματικές διαπραγματεύσεις με χώρες όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία, υπεγράφησαν Συμφωνίες Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ, 2001 και έκτοτε) και υιοθετήθηκε η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ, 2003), σημεία – σταθμοί για την Ευρωπαϊκή ιστορία. Η ΣΣΣ υπεγράφη το 2015 και περιλαμβάνεται στις ειδικές δράσεις της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια. Κύριος στόχος της ΣΣΣ είναι η σταδιακή πλήρης ενσωμάτωση των χωρών της περιοχής στην Ένωση και την προώθηση της ειρήνης και των δικαιωμάτων στα Βαλκάνια, ενώ έχει ως νομική βάση τον Τίτλο V της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), το άρθρο 207 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και το άρθρο 49 ΣΕΕ. Ως διαδικασία ξεκίνησε το 1999 με τη Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΔΣΣ) και εξελίχθηκε σταδιακά.²⁹

Τόσο οι ΣΣΣ όσο και η ΕΠΓ αξίζουν μίας σύντομης περίληψης ώστε να γίνει πιο κατανοητή η πορεία της σταδιακής σύσφιξης των σχέσεων ΕΕ με τους εταίρους της από τα Δυτικά Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη που δημιούργησαν τις βάσεις για την υπογραφή συμφωνιών διευκόλυνσης θεωρήσεων που ισχύουν σήμερα και που διευκολύνουν σε τέτοιο μεγάλο βαθμό τη μετακίνηση προσώπων από και προς την ΕΕ.³⁰

---

²⁷ Kenourgios, Dimitris, and Aristeidis Samitas. "Equity market integration in emerging Balkan markets." *Research in International Business and Finance* 25.3 (2011). σ. 293-307.

²⁸ Bojnec, Štefan, and Imre Fertő. "Agro-food trade competitiveness of Central European and Balkan countries." *Food Policy* 34.5 (2009). σ. 417-425.

²⁹ http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html

³⁰ Browning, Christopher S., and Pertti Joenniemi. "Geostrategies of the European neighbourhood policy." *European journal of international relations* 14.3 (2008). σ. 519-551.

Με τη Διαδικασία Σύνδεσης και Σταθεροποίησης (ΔΣΣ), οι χώρες οι οποίες επιθυμούν την πλήρη ένταξή τους στην Ένωση, προσχωρούν σε αυτήν και μπαίνουν σε μία διαδικασία πλήρους προσαρμογής των δομών, θεσμών κ.λπ. ώστε να μπορούν να συμβαδίζουν με την υπόλοιπη ΕΕ όσον αφορά την πολιτική, την οικονομία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.λπ.³¹ Έτσι, με τη ΔΣΣ υπογράφονται επί μέρους ΣΣΣ με τα ενδιαφερόμενα μέρη (υποψήφια κράτη μέλη) και την Ένωση και δίνεται βάση σε μία σειρά από βασικούς στόχους. Οι στόχοι αυτοί είναι η σταθεροποίηση της αγοράς της υποψήφιας χώρας και η προετοιμασία της για την ένταξη στην αγορά, η προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας και η προετοιμασία της για την ένταξη σε επίπεδο συντάγματος, διοίκησης κ.λπ. Συνεπώς, με τη ΔΣΣ λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστούν τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν κατά κύριο λόγο τα Βαλκάνια και έχουν να κάνουν με τη διαφθορά και την παραοικονομία, τις θεσμικές, διοικητικές και λειτουργικές αδυναμίες, τη μη ορθή λειτουργία του κράτους δικαίου, την ασφάλεια και τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα.³² Οι Συμφωνίες Σύνδεσης της ΕΕ με τα όμορα κράτη βοηθούν σημαντικά στο να ενισχύεται, παράλληλα, ο πολιτικός διάλογος και να βελτιώνεται, συνεπώς, το γενικό βιοτικό επίπεδο των κρατών.³³

Με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας ρυθμίζονται οι σχέσεις με δεκαέξι (16) χώρες που βρίσκονται σε στρατηγικά σημεία για την ΕΕ και την ίδια την Ένωση, και καλύπτονται τομείς όπως η διασυννοριακή συνεργασία με σκοπό την ασφάλεια, την ανταλλαγή πληροφοριών και την αμοιβαία προστασία. Οι χώρες αυτές είναι η Αλγερία, η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, η Αίγυπτος, η Λευκορωσία, το Λίβανο, η Παλαιστίνη, η Γεωργία, η Λιβύη, η Συρία, το Ισραήλ, το Μαρόκο, η Ιορδανία και, τέλος, η Ουκρανία.³⁴ Η ΕΠΓ έχει τις ρίζες της στην ανάγκη μίας κοινής αντίδρασης σε ζητήματα που αφορούν κατά κύριο λόγο την καλή διακυβέρνηση, όπως α) την οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη, β) την ασφάλεια των συνόρων και, γ) το μεταναστευτικό. Μετά την άνοδο της

---

³¹ Βλ. Ευρωπαϊκή Ένωση, επίσημη ιστοσελίδα, επεξήγηση, Accession Process, “How does a Country Join the EU?”, διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap_el.

³² Βλ. Μούσης, 25.3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Βαλκανικές Χώρες, www.europedia.moussis.eu.

³³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/>.

³⁴ Βλ. Αναλυτικά για κάθε χώρα https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries_en. Λόγω του ότι η εργασία εστιάζει σε ένα διαφορετικό θέμα, αυτό των visas, δε θα αναλυθεί εκτενέστερα η ΕΠΓ παρά μόνο στο βαθμό αυτό που θα επιτρέψει στον αναγνώστη μία καλύτερη κατανόηση του υπό εξέταση ζητήματος.

Αραβικής Άνοιξης (2011 κυρίως και μετά) και, ιδίως, λόγω της αυξανόμενης έντασης στη Μέση Ανατολή, οι προσπάθειες στράφηκαν ακόμη πιο έντονα προς την πάταξη του διασυνοριακού εγκλήματος και της παροχής αμοιβαίας υποστήριξης σε περίπτωση κρίσεων.³⁵

Πέραν των παραπάνω, υπάρχουν και άλλοι μηχανισμοί και συμφωνίες που χρησιμοποιεί η ΕΕ στις σχέσεις τις με εταίρους. Η Ανατολική Εταιρική Σχέση, λοιπόν, παράλληλα με τα ΣΣΣ και την ΕΠΓ, στοχεύει στην σύνδεση και την καλύτερη συνεργασία μεταξύ ΕΕ και έξι (6) χωρών- της Αρμενίας, του Αζερμπαϊτζάν, της Λευκορωσίας, της Γεωργίας, της Μολδαβίας και της Ουκρανίας. Στόχος και πάλι η οικονομική και πολιτική ανάπτυξη και συνεργασία. Σε ό,τι αφορά τη Ρωσία και την Τουρκία υπάρχει ένα ειδικό καθεστώς με συγκεκριμένους όρους που ακολουθείται.³⁶ Για τις σχέσεις ΕΕ – Αφρικής δε θα γίνει, εδώ, ειδική αναφορά.

1.4. Σημασία και στόχοι των Συμφωνιών

Σε γενικές γραμμές, ως εισαγωγική παρατήρηση, μπορεί να ειπωθεί πως οι Συμφωνίες εξυπηρετούν πολλαπλούς στόχους, τόσο πολιτικούς όσο και οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς, ακόμη και στρατιωτικούς (λόγοι ασφαλείας). Έτσι:

- 1) Οι Συμφωνίες Διευκόλυνσης Παροχής Θεωρήσεων Εισόδου είναι υψηλός στόχος πολιτικής για την ίδια την ΕΕ και εξίσου τα κράτη μέλη της ΕΕ και τις τρίτες χώρες με τις οποίες η Ένωση υπογράφει αυτές τις Συμφωνίες. Αυτό συμβαίνει διότι οι Συμφωνίες είναι, στην ουσία, μέρος πολύπλευρες και πολυσύνθετης διμερούς και πολυμερούς συνεργασίας, καλύπτει διάφορους τομείς και θεωρούνται παραδείγματα *συμφωνιών του μέλλοντος*, υπό την έννοια πως δεν καλύπτουν απλώς νομικά ζητήματα που αφορούν την επίλυση πρακτικών δυσκολιών (εγκρίσεις, έλεγχοι κοκ.)

---

³⁵ Βλ. Ευρωπαϊκή Ένωση, Δημοσιεύσεις, “European Neighborhood Policy” στην κατηγορία “European Enlargement”,(2015) διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/overview_en.

³⁶ Βλ. αναλυτικότερα, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Ανατολική Εταιρική Σχέση», διαθέσιμο στα Ελληνικά σε <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/>.

από πλευράς των αρμόδιων υπαλλήλων των αρχών ελέγχου, αλλά περιλαμβάνουν και άλλους στόχους υψηλής στρατηγικής.³⁷

- 2) Παράλληλα, οι Συμφωνίες ρυθμίζουν με ήπια μέσα και με περιορισμένες δεσμεύσεις τη νομική βάση για την Οικονομία, το Εμπόριο, τον Πολιτισμό και λοιπές πτυχές, όπως και ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και ενισχυμένης συνεργασίας.³⁸

Οι Συμφωνίες για την απλούστευση θεωρήσεων εισόδου (visas) για τις χώρες που συνορεύουν με κράτη μέλη της ΕΕ και, ειδικά, τα Δυτικά Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη παίζουν διπλό ρόλο. Από τη μία καλύπτουν τις ανάγκες της Ένωσης σε ό,τι έχει να κάνει με την εξασφάλιση της ασφάλειας της Ένωσης και των κρατών μελών μέσω της νόμιμης εισόδου προσώπων εκεί που δεν εφαρμόζεται η Σένγκεν.³⁹ Από την άλλη, όμως, είναι και ένα σημαντικό εργαλείο άσκησης «ήπιας ισχύος» και πολιτικής. Αυτό αφορά πολλές διαστάσεις της συνεργασίας της ΕΕ με τους γείτονές της όπως θα συζητηθεί στην παρούσα ενότητα. Συγκεκριμένα, η περιπλοκότητα του ζητήματος θα γίνει φανερή και από τις αναλύσεις περίπτωσης (case studies) που θα ακολουθήσει, όπου, πέρα από το τι ισχύει γενικά για τέτοιου τύπου συμφωνίες, θα γίνει και μία συζήτηση για τα ιδιαίτερα στοιχεία κάθε συμφωνίας ανά χώρα, εφόσον, βέβαια, υπάρχουν στοιχεία που απαιτούν μία ιδιαίτερη ανάλυση, ερμηνεία ή προσέγγιση.⁴⁰

Μία εξαντλητική παρουσίαση όλων των περιφερειακών δράσεων της ΕΕ θα απαιτούσε μία νέα εργασία η οποία να εστιάζει αποκλειστικά και μόνο στο θέμα. Όντως, οι πρωτοβουλίες σε περιφερειακό επίπεδο της ΕΕ είναι πολλές τον αριθμό, αφορούν πληθώρα τομέων και ποικίλλουν από αμιγώς στοχευόμενες δράσεις σε συγκεκριμένες λ.χ. περιοχές, όπως δράσεις για την αντιμετώπιση μιας έκτακτης ανθρωπιστικής κρίσης, μέχρι και Ευρωπαϊκά προγράμματα που αφορούν έργα μεγάλου προϋπολογισμού. Ακόμη, η Ένωση συνεργάζεται και με άλλους οργανισμούς, με τα κράτη μέλη και τους εταίρους της κ.λπ. σε δράσεις που αφορούν κάποιον από τους στρατηγικούς της στόχους.

---

³⁷ Επίσημη Ιστοσελίδα ECAP, διαθέσιμο σε <https://eceap.eu/eastern-partnership-eap/>.

³⁸ Επίσημη Ιστοσελίδα Συνεδρίου Επί του Μέλλοντος των Σχέσεων ΕΕ και Αρμενίας, διαθέσιμο σε <http://eufoa.org/conference-european-union-armenia-relations-and-the-way-ahead-31-may-2017-yerevan/>.

³⁹ Kirisci, Kemal. "A Friendlier Schengen Visa System as a Tool of" Soft Power": The Experience of Turkey." *European Journal of Migration and Law* 7.4, (2005), σ. 343.

⁴⁰ Σημειώνεται και πάλι πως τα σχόλια, οι εκτιμήσεις και η επιλογή δεδομένων αφορούν την κρίση της συγγραφέως του πονήματος με βάση τα όσα προκύπτουν από την κριτική μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών πηγών όπως αυτές παρατίθενται στην ενότητα «Βιβλιογραφία».

Γενικά, σε ό,τι αφορά άμεσα τα κράτη μέλη και, δει, τις πιο «αδύναμες» περιφέρειές τους υπάρχει η Ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική που αφορά την ενίσχυση των περιοχών αυτών, κυρίως σε τομείς της επιχειρηματικότητας και της ανάπτυξης, της έρευνας και της τεχνολογίας, και την οικονομία γενικά.⁴¹

Σε αυτό το σημείο μπορεί να αναρωτηθεί κανείς, γιατί η ΕΕ, σε μία περίοδο η οποία είναι ήδη αρκετά παραγμένη δεδομένης της οικονομικής και πολιτικής κρίσης που μαστίζει την ίδια και τα κράτη μέλη της, συνεχίζει, ακόμη, να μιλά για διεύρυνση. Αυτό είναι όντως ένα ενδιαφέρον κομμάτι για συζήτηση. Για να δοθεί μία απάντηση, πρέπει κανείς να κατανοήσει τους λόγους που η ΕΕ δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά χωρίς την στενή συνεργασία με κράτη εκτός της περιφέρειάς της.

Ένα πρώτο σχόλιο που πρέπει να γίνει, είναι πως οι Συμφωνίες διευκόλυνσης παροχής θεωρήσεων εισόδου είναι ακριβώς αυτό που υποδεικνύουν το όνομά τους- ειδικές διμερείς συμφωνίες με σκοπό την προώθηση διευκολύνσεων στα άτομα που μετακινούνται ανάμεσα σε κράτη μέλη της ΕΕ στη λογική της Σένγκεν χωρίς την ανάγκη να προσχωρήσουν σε αυτήν. Βοηθούν στο στόχο της Ένωσης να προωθήσει και να ενισχύσει την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων αλλά χωρίς να προχωρήσει σε μία περαιτέρω διεύρυνση, τουλάχιστον επί του παρόντος, διεύρυνση, με μία όσο το δυνατόν πιο ομοιόμορφη, κοινή, σταθερή και αποτελεσματική προσέγγιση.^{42 43}

Ειπώθηκε εξ αρχής πως οι συμφωνίες διευκόλυνσης, λοιπόν, της έκδοσης θεωρήσεων visas ήταν για πολλούς λόγους ένας εναλλακτικός τρόπος να διευκολυνθεί η διαδικασία μετακίνησης για τους πολίτες. Όπως θα γίνει φανερό παρακάτω, όμως, αυτή η διαφορετική μορφή συνεργασίας που κάνει πιο «στενές» τις επαφές μεταξύ των χωρών- η υπογραφή των συμφωνιών, σήμερα έχουν έναν ειδικό χαρακτήρα. Το εμπόριο, κάποτε η καρδιά της δραστηριότητας της Ένωσης, ενώ παραμένει κεντρική προτεραιότητα όπως

---

⁴¹ Βλ. ΕΕ, «Ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική». Σς: Η Περιφερειακή Πολιτική της Ένωσης υλοποιείται μέσω του Ταμείου Συνοχής και του Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ωστόσο, επειδή αφορά άμεσα τα κράτη μέλη και ήδη υπάρχει πλαίσιο λειτουργίας το οποίο λειτουργεί αρκετά αποτελεσματικά και δεν αφορά την εργασία, δεν θα αναλυθεί και εκτενέστερα εδώ. Περισσότερες πληροφορίες https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_el.

⁴² Trauner, Florian, and Imke Kruse. "EC visa facilitation and readmission agreements: A new standard EU foreign Policy tool?." *European Journal of Migration and Law* 10.4, 2008, σ. 411-438.

⁴³ Βλ. αναλυτικά, Κανονισμός 2017/458/ΕΕ, άρθρα 5, 6 και 7, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32017R0458>.

και η οικονομική ανάπτυξη, έμεινε πίσω και σειρά έχει να βρεθεί μία λύση να αντιμετωπιστεί η απειλή από τα Νοτιοανατολικά- η ανεξέλεγκτη μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία. Η ΕΕ δεν είναι έτοιμη ούτε και ικανή να αντιμετωπίσει τις απειλές στην ασφάλειά της.⁴⁴

Ταυτόχρονα, δε, με την «προσωρινού χαρακτήρα» και όχι τόσο «δεσμευτική» σύνδεση και συνεργασία που επιτυγχάνεται με τις συμφωνίες, εξασφαλίζεται πως τα κράτη θα είναι πιο ευνοϊκά προδιατεθειμένα στη συνεργασία. Έτσι, παράλληλα, η ΕΕ μπορεί να κάνει μία εκτίμηση για τις δυνατότητες, προκλήσεις και λογικές που διέπουν τη συνεργασία της με τα κράτη. Όντως, το να προχωρήσει σε μία, εξαρχής, πλήρη ένταξη ενός κράτους, θα μπορούσε να εκθέσει και τα δύο μέρη σε ρίσκο και κινδύνους. Με αυτόν τον τρόπο, τόσο η διαδικασία των διαπραγματεύσεων και η επίτευξη συμφωνίας, όσο και η τήρηση ή μη των δεσμεύσεων, αποτελεί για την Ένωση μιας μορφής «επαλήθευση» και εκτίμησης του κατά πόσο μία χώρα αποτελεί κατάλληλο ή μη εταίρο, της κατάστασης σε αυτή, το βάρος που δίνει στην τήρηση των δικαιωμάτων των πολιτών, τη σημασία που αποδίδει στους δημοκρατικούς θεσμούς και την ασφάλεια κοκ.⁴⁵

Παράλληλα, με το να γίνεται μία συστηματική προσπάθεια εύρεσης κοινών κριτηρίων (standards) και μιας κοινής προσέγγισης, διευκολύνεται και η προσπάθεια των οργάνων τήρησης της ασφάλειας και της τάξης στα συμβαλλόμενα μέλη. Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί, κατά γενική ομολογία, μία από τις πιο πιεστικές προκλήσεις, το ίδιο και η παράνομη μετανάστευση και η τρομοκρατία. Με την ύπαρξη αυτών των συμφωνιών, η ΕΕ μπορεί να υποχρεώνει τα κράτη στο να λαμβάνουν πιο αυστηρά μέτρα ή μέτρα σύμφωνα με τα δικά της πρότυπα και τα όσα προβλέπει η ίδια η Ένωση για την πάταξη αυτών.⁴⁶ Έτσι, μπορεί να γίνει μία προώθηση των Ευρωπαϊκών αξιών και

---

⁴⁴ Phull, Kiran. "Securitization and the Arab Spring Migration Crisis in the EU." *Political Science Graduate Student Journal* (2013), σ. 2-5 διαθέσιμο σε

<https://www.concordia.ca/content/dam/artsci/polisci/docs/psgsa/PoliticalScienceGraduateStudentJournalVolume2TrendsandDynamics2013.pdf#page=12>.

⁴⁵ Wichmann, Nicole. "The intersection between justice and home affairs and the European Neighbourhood Policy: Taking stock of the logic, objectives and practices.", (2008), στο σύνολό του.

⁴⁶ Jandl, Michael. "Irregular migration, human smuggling, and the eastern enlargement of the European Union." *International migration review* 41.2, 2007, σ. 291-315.

ιδανικών και μία σωστή προεργασία για μία μελλοντική ένταξη των χωρών αυτών οι οποίες την επιθυμούν, χωρίς αυτό να γίνει καταχρηστικά και με επιβολή ισχύος.⁴⁷

Ακόμη, και αυτό είναι ένα στοιχείο που δεν προκύπτει και από το γεγονός πως οι περισσότερες Συμφωνίες υπεγράφησαν σε μία περίοδο που η Ευρωπαϊκή Ένωση βρισκόταν σε διαδικασία διεύρυνσης, είναι βασικό να τονίσει κανείς πως σήμερα οι προτεραιότητες της ΕΕ έχουν αλλάξει. Όπως γίνεται σαφές, με την προσχώρηση περισσότερων κρατών σε διμερείς συμφωνίες που έχουν ως κύριο σκοπό τους τη μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, διευκολύνεται και η μετακίνηση ατόμων οι οποίοι αναγκάζονται να μεταβαίνουν συχνά από το ένα κράτος στο άλλο, όπως, λ.χ. σπουδαστές, διπλωμάτες, ακόμα και εργάτες που διαμένουν σε ένα κράτος και εργάζονται σε άλλο. Σε αρχικό, λοιπόν, στάδιο, πριν το 2008 κυρίως όταν και ξέσπασε η κρίση, αυτού του είδους οι συμφωνίες είχαν να κάνουν περισσότερο με την «ήπια ισχύ» δηλαδή την προσπάθεια για προβολή κοινών πολιτισμικών, οικονομικών και άλλων στόχων, και όχι την στρατιωτική επιβολή ή την επιβολή με άλλα, εξίσου δραστικά μέσα.⁴⁸

Με το να συμπεριληφθούν, δηλαδή, στην ΕΕ ως πλήρη κράτη μέλη, χώρες που ήταν πρώην μέλη της Γιουγκοσλαβίας ή της ΕΣΣΔ έγινε μία συστηματική προσπάθεια να βρεθούν λύσεις ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του ότι, παλαιότερα, οι πολίτες μετακινούνταν από χώρα σε χώρα και ότι πολλές οικογένειες συνεχίζουν να διαμένουν σε πάνω από ένα κράτη ή να σπουδάζει κάθε τέκνο σε άλλη χώρα. Συνεπώς η ΕΕ παρέμβαινε στα εσωτερικά των χωρών χωρίς, στην ουσία, να γίνεται φανερή αυτή η παρέμβαση, χρησιμοποιεί, δηλαδή την «τεχνική» του «μαστιγίου και του καρότου» παρέχοντας διευκολύνσεις και προβάλλοντας τα οφέλη μιας πιο στενής συνεργασίας ενώ παράλληλα υπονοώντας τις αρνητικές συνέπειες από τη μη τήρηση των συμφωνηθέντων.

---

⁴⁷ Trauner, Florian. "Deconstructing the EU's routes of influence in justice and home affairs in the Western Balkans." *European Integration* 31.1, (2009). σ. 65-82.

⁴⁸ Kirisci, Kemal. "A Friendlier Schengen Visa System as a Tool of" Soft Power": The Experience of Turkey." *European Journal of Migration and Law* 7.4 (2005): σ. 343.

Το γεγονός ότι σχεδόν όλες οι χώρες της περιοχής έχουν υπογράψει και εφαρμόζουν τις συμφωνίες δρα προς όφελος της Ένωσης.⁴⁹

Όντως, ενώ σε μία πρώτη ανάγνωση οι συμφωνίες και πολιτικές της ΕΕ με τρίτα κράτη φαίνεται να καλύπτουν τις μετακινήσεις των πολιτών, στην πραγματικότητα, όπως αναφέρθηκε, άλλες μορφές συνεργασίας επιτυγχάνονται μέσω αυτών. Καταρχήν, και σε αυτό το σημείο ο αναγνώστης παραπέμπεται αναλυτικά στο eur-lex, τη διαδικτυακή πλατφόρμα της Ένωσης όπου υπάρχουν διαθέσιμα όλα τα κείμενα της νομολογίας της ΕΕ, στο προοίμιο κάθε μίας από αυτές τις συμφωνίες αναφέρεται πως αποτελεί ένα πρώτο βήμα στην ανάπτυξη μίας πιο στενής επικοινωνίας και συνεργασίας, ανταλλαγής αξιών κ.λπ. και πως κινούνται στα πλαίσια προηγούμενων δράσεων και συμφωνιών.⁵⁰

Από το 2009 και μετά, μέχρι σήμερα, εν έτη 2017, σύντομα 2018, πολλά πράγματα έχουν αλλάξει. Η ΕΕ δεν είναι πλέον η Γη της Επαγγελίας για τους προικισμένους εργαζόμενους που επιθυμούν να εργαστούν σε κάποιο κράτος μέλος της ή να σπουδάσουν σε αυτό. Παρότι η εισροή μεταναστών αυξήθηκε κατά εκατοντάδες τοις εκατό, αυτοί οι άνθρωποι βρέθηκαν στα σύνορα της ΕΕ αναζητώντας μία ελπίδα, μια διαφυγή από έναν αναπάντεχα καταστροφικό πόλεμο στη Μέση Ανατολή, ωθούμενοι από την ίδια την ύπαρξη των κυμάτων προσφύγων και μεταναστών. Οι πόλεις της Μέσης Ανατολής ερήμωσαν και ο πληθυσμός μαζικά εγκατέλειψε τις εστίες τους για να αναζητήσει την ελπίδα στο εξωτερικό, ειδικά σε χώρες εύκολα προσβάσιμες όπου τους δίνονται κάποιες μεγαλύτερες δυνατότητες- τη Σαουδική Αραβία, τη Ρωσία, ίσως, και, κυρίως, την Ευρώπη. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν χρησιμοποιεί πλέον τις συνθήκες και επί μέρους συμφωνίες για να προάγει το όραμα της ενοποίησης και της συνεργασίας των λαών (τουλάχιστον όχι **μόνον** αυτό). Αντίθετα, προσπαθεί να διαχειριστεί την κατάσταση στα σύνορά της και τα διλήμματα ασφαλείας της.⁵¹

---

⁴⁹ Bechev, Dimitar. "Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe." *Journal of Southern Europe and the Balkans* 8.1, (2006), σ. 27-43.

⁵⁰ βλ. για παράδειγμα, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1219\(05\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22007A1219(05)&from=EN).

⁵¹ Duke, Simon, and Carmen Gebhard. "The EU and NATO's dilemmas with Russia and the prospects for deconfliction." *European security* 26.3 (2017): 379-397.

Στην πραγματικότητα, το ίδιο το καθεστώς θεωρήσεων άλλαξε σημαντικά. Πολλές χώρες πλέον έχουν καταργήσει, τουλάχιστον για βραχυπρόθεσμη διαμονή ή απλή διέλευση την υποχρέωση έκδοσης visa ή επιτρέπουν τη διέλευση με την επίδειξη, απλώς, μίας αστυνομικής ταυτότητας ή του διαβατηρίου. Ο Κώδικας Θεωρήσεων για την Ελλάδα που τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 2010 σύμφωνα με τον Κανονισμό 810/2009⁵² απλουστεύει πολύ τη διαδικασία. Για να εξασφαλιστεί η τήρηση των προτύπων ασφαλείας και ο αποτελεσματικός έλεγχος των συνόρων, εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες και το Σύστημα Πληροφοριών Θεωρήσεων τύπου VIS από το 2008.⁵³ Επιπλέον, ισχύει και ο Κανονισμός 265/2010. Σύμφωνα με αυτόν, αλλάζει η διαδικασία και η διάρκεια ισχύος της visa η οποία εκδίδεται για μακρά διαμονή, όσο και το τί ισχύει για τις μετακινήσεις εντός Σένγκεν για τους κατόχους της- πλέον ισχύει για ένα χρόνο και επιτρέπεται απεριόριστη μετακίνηση στις χώρες που κυρώσανε τη Σένγκεν για τρεις μήνες μέσα στο πρώτο εξάμηνο από την αρχική ημερομηνία που τίθεται σε ισχύ η visa.⁵⁴

Παράλληλα, δε θα μπορούσε να μην γίνει και μη συζήτηση για τα σοβαρά προβλήματα στην Ένωση. Προκαλεί εντύπωση, σε αρχικό στάδιο, το πόσο προχώρησαν στην απλοποίηση της διαδικασίας τα κράτη παρά τα τόσα πολλά εμπόδια που θέτει η σημερινή πραγματικότητα. Για την οικονομική κρίση, δεν χρειάζονται ιδιαίτερες συστάσεις – η κατάρρευση της ευρωπαϊκής οικονομίας από το 2008 κι έπειτα και το γεγονός πως ο ευρωπαϊκός νότος έχει φτάσει στο χείλος της καταστροφής είναι γνωστά

Σσ: ο Duke χρησιμοποιεί τον όρο «δίλημμα ασφαλείας» για να περιγράψει τη συστημική κρίση στην περιοχή της Ευρασίας, δηλαδή το γεγονός πως λόγω του ότι δεν υπάρχει κάποια αρκετά ισχυρή δύναμη για να επιβάλλει με χρήση «σκληρής ισχύος» (hard power) την τάξη (όπως η ίδια κρίνει) και να προβάλλει τα συμφέροντα της δικής της «ομάδας» (με την έννοια της συμμαχίας), υπάρχει μία κατάσταση ανομίας. Σε αυτήν την κατάσταση, οι πολίτες, τα κράτη, και το ίδιο το σύστημα βρίσκονται σε μία διαδικασία «ζύμωσης» και συνεχών μεταβολών ώσπου να βρεθεί, τελικά κάποια ισορροπία. Στο άρθρο, σχολιάζεται το πως μπορούν να χρησιμοποιηθούν παρόμοιου χαρακτήρα διμερείς συμφωνίες από πλευράς ΕΕ για να προσεγγίσουν χώρες που παραμένουν ισχυρές όπως η Ρωσία.

⁵² Κανονισμός 810/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, για τη θέσπιση κοινοτικού κώδικα θεωρήσεων (κώδικας θεωρήσεων) ΕΕ L 243 της 15.9.2009, Παράρτημα.

⁵³ Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS) και την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ κρατών μελών για τις θεωρήσεις μικρής διάρκειας (Κανονισμός VIS), ΕΕ L218/13.8.2008, σ. 1.

⁵⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.265/2010/ΕΚ της 25ης Μαρτίου 2010, για την τροποποίηση της σύμβασης εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.562/2006 όσον αφορά την κυκλοφορία των προσώπων με θεώρηση μακράς διάρκειας, ΕΕ L85/31.3.2010, σ. 1.

τοιας πάσης. Ως γνωστόν, το μεγαλύτερο πρόβλημα της ΕΕ για πολλούς ερευνητές, τόσο Ευρωπαϊστές όσο και Ευρωσκεπτικιστές, εξίσου, είναι η κρίση αξιών και εμπιστοσύνης στην ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση από τους πολίτες της, κάτι που οφείλεται στο γεγονός πως δεν έχει, και δεν φαίνεται να προτίθεται ή να δύναται, να προχωρήσει σε μία ουσιαστική ολοκλήρωση. Συνεπώς, τέτοιου χαρακτήρα διμερείς Συμφωνίες, αποτελούν, κατά κάποιον τρόπο, μίας διαφορετικής μορφής περιφερειακή ολοκλήρωση, πολύ περισσότερο ευέλικτη και με πολύ λιγότερα ρίσκα.⁵⁵

Αξίζει να επισημανθεί, σε αυτό το σημείο, πως, τυπικά, οι Συμφωνίες με χώρες όπως η Ρωσία, η Ουκρανία και η Μολδαβία θα μπορούσαν ακόμη και να παραλειφθούν από την εργασία. Ωστόσο, μία προσεκτική αξιολόγηση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας γίνεται προφανές πως η αλληλεπίδραση και η συνεργασία των χωρών αυτών με την Ένωση είναι τόσο συχνή και περίπλοκη που δεν μπορούν να μην αναφερθούν στο παρόν πόνημα.

Μέσω της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας σε όλο το κύριο σώμα της εργασίας, εντοπίστηκαν πολλά σημεία τα οποία χρήζουν μίας επιπλέον ανάλυσης στην παρούσα συμπερασματική ενότητα. Ένα από τα κεντρικά σημεία τα οποία θα αναπτυχθούν, λοιπόν, περαιτέρω, είναι η διαφορά μεταξύ των Συμφωνιών με τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων και με χώρες όπως η Ρωσία, η Ουκρανία και η Μολδαβία αν και εφόσον υπάρχουν διαφορές στις επιμέρους προσεγγίσεις και δράσεις.

Το πρώτο σχόλιο που πρέπει να γίνει, λοιπόν, είναι πως, πράγματι, οι Συμφωνίες υπεγράφησαν κατά την ίδια περίοδο και, σε γενικές γραμμές, ακολουθούν μία κοινή γραμμή και μία παρόμοια λογική. Αυτό γίνεται πιο ξεκάθαρο αν αναλογιστεί κανείς πως τόσο η διαδικασία ελέγχων, τελικά, όσο και η διαδικασία έκδοσης και θεωρήσεων των visas είναι παρόμοια για τα κράτη που τις συνυπογράφουν. Ωστόσο, φαίνεται και από τα κείμενα των Συμφωνιών (βλ. κεφάλαιο 2, στο σύνολό του) πως οι στόχοι πίσω από την υπογραφή των Συμφωνιών δεν είναι κοινοί για όλες τις χώρες.

Από τη μία, οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων υπογράφουν τις Συμφωνίες στα πλαίσια της ευρύτερης διαδικασίας προσαρμογής προκειμένου να προχωρήσουν σε μία πλήρη ένταξη στην ΕΕ. Ως υποψήφιες υπό ένταξη χώρες, συνεπώς, απολαμβάνουν μίας

---

⁵⁵ Lavenex, Sandra. "Concentric circles of flexible 'EUropean' integration: A typology of EU external governance relations." *Comparative European Politics* 9.4-5 (2011), σ. 372-393.

διαφορετικής αντιμετώπισης από την ΕΕ, τα κράτη μέλη της και τους θεσμούς γενικότερα. Έτσι, χώρες όπως η Αλβανία και η Σερβία στοχεύουν στο να προχωρήσουν, σταδιακά και με μέσα άσκησης ήπιων πολιτικών, σε μία στενότερη συνεργασία με την Ένωση, σε συστηματοποίηση των ελέγχων, να διευκολυνθεί η ανταλλαγή προσώπων και υπηρεσιών κ.λπ.⁵⁶

Από την άλλη, αν και, ασφαλώς, υπάρχουν πολιτικές επιδιώξεις πίσω από την προσέγγιση των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όπως η Ρωσία και η Ουκρανία, οι στόχοι της προσέγγισης είναι πιο ειδικοί. Όπως εξετάστηκε, η Ρωσία είναι και θα συνεχίσει να είναι, βασικός εταίρος της ΕΕ και συμμετέχει ενεργά στην διεθνή αρένα ως ένας από τους ισχυρότερους παίκτες, ειδικά σε ό,τι αφορά την ενέργεια, την ασφάλεια, την καταπολέμηση του διεθνούς εγκλήματος και την οικονομία.⁵⁷ Ομοίως και οι υπόλοιπες χώρες τις περιοχής, αν και όχι στον ίδιο βαθμό ή στα ίδια επίπεδα, προσεγγίζουν και προσεγγίζονται από την Ένωση με παρόμοια μέσα και αντίστοιχες επιδιώξεις.

Έτσι, φαίνεται πως η ΕΕ και τα κράτη μέλη της βρήκαν έναν εναλλακτικό τρόπο να κατορθώσουν, αντί να αντιμετωπίσουν ως αντίπαλο την Ρωσία, να την προσεγγίσουν με διπλωματικά μέσα. Παράλληλα, όμως, θα πρέπει να γίνει και μία παρατήρηση η οποία βασίζεται επάνω στις εκτιμήσεις που έγιναν παραπάνω στην έρευνα- ενώ με τις υποψήφιες χώρες η ΕΕ είναι αυτή η οποία διαθέτει το συγκριτικό πλεονέκτημα στις διαπραγματεύσεις, αυτό δεν συμβαίνει και με τη Ρωσία. Αντίθετα, σε αυτήν την περίπτωση, ακόμη και η ίδια η διαδικασία της διαπραγμάτευσης, αποτέλεσε και αποτελεί ένα δείκτη αξιολόγησης των δυνατοτήτων κάθε πλευράς να επιβάλλει τα δικά της συμφέροντα, να προωθήσει τους επί μέρους στόχους της και να επιβληθεί έναντι της άλλης.⁵⁸

Αυτή η τελευταία παρατήρηση εξηγεί και το γιατί ήταν αναγκαίο να συμπεριληφθούν και αυτές οι εργασίες στην παρούσα εργασία παρότι μπορεί να φαίνεται σε μία πρώτη ανάγνωση πως αυτές εμπίπτουν σε μία διαφορετική κατηγορία. Υπάρχουν, όμως, και άλλοι λόγοι, οι οποίοι και δεν μπορούν να παραλειφθούν- αυτοί έχουν να

---

⁵⁶ Βλ. ό.π. EU, Glossary, “Candidate countries”.

⁵⁷ Ο.π. Ενότητα 2.7.

⁵⁸ Ο.π. Browning, Pertti, σ. 519-551.

κάνουν με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρασία- την παράτυπη μετανάστευση, το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία, και, βεβαίως, την οικονομική κρίση, προβλήματα τα οποία δεν άφησαν ανεπηρέαστο κανένα κράτος της ηπείρου.⁵⁹

Κεφάλαιο 2

2.1. Οι επί μέρους συμφωνίες ως μελέτες περίπτωσης

Έχοντας καλύψει το γενικό πλαίσιο, είναι ενδιαφέρον να προχωρήσει κανείς σε μία πιο στοχευμένη και ενδελεχή ανάλυση κάθε μίας από αυτές τις Συμφωνίες ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα που έχουν να κάνουν τόσο με τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας και την ανάγκη ειδικής προσέγγισης (ή όχι), αλλά και με το μέλλον της συνεργασίας της ΕΕ με τους εταίρους της στα Νοτιοανατολικά της σύνορα.

Όσον αφορά, ειδικά, τις τρίτες χώρες, ισχύουν οι ακόλουθες συμφωνίες⁶⁰:

⁵⁹ Όπως αναλύεται εκτενώς και στο ό.π. Kirisci, σ. 342-4.

⁶⁰ Αλφαβητικά, όπως είναι διαθέσιμο από Υπουργείο Εξωτερικών, Γενικές Πληροφορίες για Θεωρήσεις

Εισόδου, διαθέσιμο σε

http://www.mfa.gr/images/docs/thewriseis_schengen/greek/processing_of visa_applications.pdf και

European Migration Network, <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we->

<p>FYROM/ΠΑΓΜ: Απόφαση 2007/824/EK του Συμβούλιου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων, EE L 334 της 19.12.2007.</p>
<p>Αλβανία: Απόφαση 2007/821/EK του Συμβούλιου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων, EE L 334 της 19.12.2007.</p>
<p>Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Απόφαση 2007/822/EK του Συμβούλιου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων, EE L 334 της 19.12.2007.</p>
<p>Μαυροβούνιο: Απόφαση 2007/823/EK του Συμβούλιου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου και Συμφωνία για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου, EE L 334 της 19.12.2007.</p>
<p>Μολδαβία: Απόφαση 2007/827/EK του Συμβούλιου, της 22ας Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων, EE L 334 της 19.12.2007.</p>
<p>Ουκρανία: Απόφαση 2007/840/EK του Συμβούλιου, της 29ης Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ουκρανίας σχετικά</p>

<p>με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ουκρανίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων, ΕΕ L 332 της 18.12.2007.</p>
<p>Ρωσία: Απόφαση 2007/340/ΕΚ του Συμβουλίου, της 19ης Απριλίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων βραχείας διαμονής και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, ΕΕ L 129 της 17.5.2007.</p>
<p>Σερβία: Απόφαση 2007/825/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Σερβίας και Συμφωνία για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Σερβίας, ΕΕ L 334 της 19.12.2007.</p>
<p>Σχόλια: Πηγή www.mfa.gov.gr.</p>

Στην εργασία θα γίνει περαιτέρω ανάλυση όλων αυτών με χρήση, όπως αναφέρθηκε, αναγνωρισμένων ακαδημαϊκών πηγών από Έλληνες και ξένους νομικούς και πολιτικούς επιστήμονες με παράλληλη ενδελεχή μελέτη της νομολογίας όπως αυτή αναφέρεται σύντομα παραπάνω. Το κομμάτι της ανάλυσης των προβλημάτων και προκλήσεων που καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ θα περιλαμβάνει και επίκαιρα ζητήματα (προσφυγικό, Ισλαμοφοβία κ.τ.λ.) που είναι πιθανή πρόσθετη τροχοπέδη στην καλή εφαρμογή και προώθηση ενός αποτελεσματικού κοινού συστήματος τόσο μεταξύ κρατών μελών όσο και σε συνεργασία με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η παρούσα ενότητα εξετάζει πιο συγκεκριμένα το πλαίσιο υπό το οποίο κινείται η ΕΕ και τα κράτη μέλη όσον αφορά τις τρίτες χώρες, όπως αναφέρθηκαν στην εισαγωγή της εργασίας. Θα γίνει μία σύντομη περιγραφή του αντικειμένου και του σκοπού κάθε μίας εξ αυτών, δίνοντας προσοχή στα σημεία εκείνα που αφορούν άμεσα τη χώρα και την

ΕΕ, με έμφαση στα πλέον καίρια τμήματα αυτών. Οι χώρες παρατίθενται αλφαβητικά. Υπενθυμίζεται πως η νομολογία έχει αλλάξει. Ωστόσο, θα γίνει μία συζήτηση για το περιεχόμενο της κάθε αρχικής συμφωνίας (β. *ανάλυση* για κάθε μία εξ' αυτών) ώστε να γίνουν πιο σαφή ορισμένα στοιχεία και να γίνει κατανοητό το *πως/πότε/γιατί* ψηφίστηκαν και υπογράφηκαν αυτές οι συμφωνίες.

Πριν γίνει ανάλυση μίας προς μίας των συμφωνιών, θα δοθεί ένα παράδειγμα του *πως* λειτουργούν αυτές οι συμφωνίες. Στο κεφάλαιο 1 της εργασίας αναλύθηκαν με πολλές λεπτομέρειες ιστορικά στοιχεία, σημερινές προκλήσεις και νομικά ζητήματα που σχετίζονται με το ζήτημα. Εύλογο είναι να αναρωτηθεί κανείς *πως* εφαρμόζεται αυτό πρακτικά. Για λόγους και πάλι συντομίας και ακρίβειας, στις επί μέρους ενότητες που ακολουθούν θα αναφέρονται μόνο αυτές οι ιδιαίτερες παράμετροι που καθιστούν τη συμφωνία (αν υπάρχουν) σε κάποιο βαθμό διαφορετική (βλ. παρακάτω). Γενικά, όμως, υπάρχει μια βασική δομή, ένα *format* το οποίο ακολουθούν τα κράτη.⁶¹

Οι ενδιαφερόμενοι να αποκτήσουν έγκριση μίας *visa* θα πρέπει να κάνουν (ηλεκτρονικά) την αίτησή τους στις αρμόδιες αρχές. Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στις ερωτήσεις αφορούν βασικές πληροφορίες για το άτομο (όνομα, επώνυμο, κ.λπ.) όσο και πιο συγκεκριμένες, λ.χ. τους λόγους μετακίνησης, τη διαδρομή που θα ακολουθήσει (π.χ. μία από τις ερωτήσεις έχει να κάνει με το πρώτο κράτος εισόδου), τη διάρκεια διαμονής κ.λπ. Μπορεί να ζητηθούν και δακτυλικά αποτυπώματα ενώ οπωσδήποτε απαιτείται ειδική φωτογραφία (βιομετρική). Βλ. ένα δείγμα της αίτησης παρακάτω στην εικόνα 1.⁶²

---

⁶¹ Schengen Visa Info, “How to fill-in the Schengen Application Form”, πληροφορίες, διαθέσιμο σε <https://www.schengenvisainfo.com/how-to-fill-visa-application-form/>. Σημείωση: Η σελίδα δίνει πολλές πληροφορίες και καλύπτει πλήρως όσους ενδιαφέρονται γενικά να αποκτήσουν *visa* για κάποιο (ή από κάποιο) κράτος μέλος της Συμφωνίας Σένγκεν. Οι πληροφορίες που επιλέχθηκαν να παρατεθούν εδώ δεν δίνονται αυτούσιες από τον ιστότοπο αλλά συνοψίζονται.

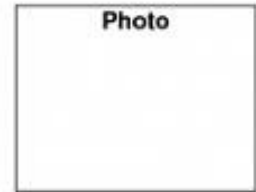
⁶² Schengen visa info, <https://www.schengenvisainfo.com/how-to-fill-visa-application-form/>.

Application for Schengen Visa

This application form is free

1. Surname (Family name) (x)			For official use only		
2. Surname at birth (Former family name(s)) (x)					
3. First name(s) (Given name(s)) (x)					
4. Date of birth (day-month-year)	5. Place of birth	7. Current nationality	Application lodged at		
	6. Country of birth	Nationality at birth, if different			
8. Sex ☐ Male ☐ Female	9. Marital status ☐ Single ☐ Married ☐ Separated ☐ Divorced ☐ Widow(er) ☐ Other (please specify)		☐ Embassy/consulate ☐ CAC ☐ Service provider ☐ Commercial intermediary ☐ Border		
10. In the case of minors: Surname, first name, address (if different from applicant's) and nationality of parental authority/legal guardian					
11. National identity number, where applicable			Name:		
12. Type of travel document ☐ Ordinary passport ☐ Diplomatic passport ☐ Service passport ☐ Official passport ☐ ☐ Other (please specify)			☐ Other: File handled by:		
13. Number of travel document	14. Date of issue	15. Valid until	16. Issued by	Supporting documents: ☐ Travel document ☐ Means of subsistence ☐ Invitation ☐ Means of transport ☐ TMI ☐ Other:	
17. Applicant's home address and e-mail address		Telephone number(s)			
18. Residence in a country other than that country of current nationality ☐ No ☐ Yes. Resident permit or equivalent ..... No ..... Valid until			Visa decision ☐ Refused ☐ Issued: ☐ A ☐ C ☐ LTV ☐ Valid From..... Until ..... Number of entries ☐ 1 ☐ 2 ☐ Multiple Number of days:		
* 19. Current occupation					
* 20. Employer and employer's address and telephone number. For students, name and address of educational establishment.					
21. Main purpose(s) of the journey ☐ Tourism ☐ Business ☐ Visiting family or friends ☐ Cultural ☐ Sports ☐ Official visit ☐ Medical reasons ☐ Study ☐ Transit ☐ Airport transit ☐ Other (please specify)					
22. Member State(s) of destination		23. Member state of first entry			
24. Number of entries requested ☐ Single entry ☐ Two entries ☐ Multiple entries		25. Duration of the intended stay or transit Indicate number of days			
26. Schengen visas issued during the past three years ☐ No ☐ Yes. Date(s) of validity from ..... to.....					
27. Fingerprints collected previously for the purpose of applying for a Schengen Visa ☐ No ☐ Yes. Date if known.....					

MIGR 119031 rev. 2 201008

The field marked with * shall not be filled in by family members of EU,EEA or CH citizens (spouse, child or dependent ascendant) while exercising their right to free movement. Family members of EU,EEA or CH citizens shall present documents to prove this relationship and fill in fields No 34 and 35.

(x) Fields 1-3 shall be filled in accordance with the data in travel document.

2.2. Μελέτες περίπτωσης – οι συμφωνίες visa για τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης και των Δυτικών Βαλκανίων

Στην εικόνα 3, δίνεται πλήρης λίστα των επί μέρους κρατών και του πότε τέθηκε σε ισχύ η κάθε συμφωνία. Η σειρά που θα ακολουθήσει η εργασία στην ανάλυση είναι αλφαβητική. Τονίζεται πως, ανάλογα με τη χώρα, διαφορετικά στοιχεία θα υπογραμμισθούν.

	Χώρα	Έναρξη ισχύος της Συμφωνίας με την ΕΕ	Έναρξη ισχύος της διμερούς Συμφωνίας με τη Δανία	Έναρξη ισχύος της διμερούς Συμφωνίας Νορβηγία	Έναρξη ισχύος της διμερούς Συμφωνίας Ελβετία
1	Ρωσική Ομοσπονδία	1.6.2007	1.10.2009	1.12.2008	
2	Ουκρανία	1.12.2008	1.3.2009		
3	FYROM ΠΓΔΜ	1.12.2008	Έπεται	1.2.2008	
4	Σερβία	1.1.2008	1.5.2009		
5	Μαυροβούνιο	1.1.2008	1.8.2008		
6	Βοσνία και Ερζεγοβίνη	1.1.2008	1.4.2009	1.5.2009	1.7.2009
7	Αλβανία	1.1.2008	1.12.2008	1.5.2009	
8	Μολδαβία	1.1.2008	Έπεται		

2.3. FYROM (Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, ΠΓΔΜ)

2.3.α. Ιστορική αναδρομή

Ιστορικά, οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΠΓΔΜ κινούνται, γενικά, στα ίδια πλαίσια όπως και με τα υπόλοιπα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων. Συγκεκριμένα, αυτές οι χώρες, μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, βρέθηκαν εκτεθειμένα σε μία ευάλωτη κατάσταση: Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ΗΠΑ, εκμεταλλευόμενες τις συνθήκες της περιόδου της δεκαετίας του '90, χρησιμοποίησαν την οικονομική και πολιτική τους ισχύ για να κατορθώσουν να προωθήσουν ευρύτερα συμφέροντά τους στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια, γενικά, μιας τα κράτη αυτά δεν μπορούσαν πλέον να απολαμβάνουν της προστασίας μίας ισχυρής (ή και όχι τόσο) Σοβιετικής Ένωσης και, αντ' αυτού, έπρεπε να ανταπεξέλθουν σε σειρά προκλήσεων. Οι προκλήσεις αυτές, ειδικά για την ΠΓΔΜ ήταν τόσο στον τομέα της οικονομίας, αφού κατέρρευσε ολόκληρο το σύστημα, της πολιτικής και ασφαλείας αλλά εμπεριείχαν και άλλη μία διάσταση η οποία υπήρχε και σε άλλα όμορα κράτη όπως η Βοσνία – Ερζεγοβίνη: το πρόβλημα της απουσίας μίας ξεκάθαρης εθνικής ταυτότητας.⁶³

Ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία ήρθε να προσθέσει μία σειρά ακόμη πιο πιεστικών προβλημάτων αφού η χώρα βρέθηκε στη μέση μιας εμπόλεμης ζώνης, με κύματα προσφύγων να περνούν τα σύνορά της και με τις σχέσεις με τις γείτονες χώρες να είναι τεταμένες. Μέσα στο γενικότερο χάος που επικρατούσε, ήρθε να προστεθεί και η κρίση με την Ελλάδα, το 1994, που έχει αφήσει ακόμη πολλές ανοιχτές πληγές στις διμερείς τους σχέσεις. Η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ έπρεπε να βρει τρόπο να δημιουργήσει γρήγορα μία εθνική ταυτότητα ώστε να εισέλθει η χώρα στη νέα μετά -ψυχροπολεμική εποχή ομαλά και επί ίσους όρους. Το Μακεδονικό ζήτημα, το οποίο είχε ήδη ξεκινήσει να συζητείται στις παραμονές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, επανήλθε στη συζήτηση, και η ΠΓΔΜ διεκδικούσε κομμάτι της Ιστορίας και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς γειτονικών

---

⁶³ Bjorkdahl, Annika. "Norm-maker and Norm-taker: Exploring the Normative Influence of the EU in Macedonia." *Eur. Foreign Aff. Rev.* 10, (2005). σ. 258 - 264.

χωρών της, ομολογουμένως, όχι μόνο της Ελλάδος, αλλά και της Βουλγαρίας και Αλβανίας.⁶⁴

Η σύναψη, λοιπόν, μίας ειδικής συμφωνίας απλούστευσης εισόδου πολιτών από τη μία της ΠΓΔΜ και από την άλλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κρίθηκε αναγκαία, αφού η Ελλάδα δε φαινόταν πρόθυμη να διαπραγματευτεί την είσοδο της χώρας στην ΕΕ προτού λυθεί το ζήτημα της ονομασίας, ενώ, ταυτόχρονα, οι μετακινήσεις προσώπων και οι οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ των δύο όπως και όλης της ΕΕ είναι ιδιαίτερα συχνές. Παράλληλα, όμως, η επίτευξη μιας κοινά συμφωνηθείσας γραμμής αποτελεί και σημαντική διπλωματική κίνηση συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και εντείνει περαιτέρω τη διαδικασία ένταξης της χώρας στην ΕΕ. Επιπλέον, διευκολύνεται και η βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ των κρατών, ενισχύεται η κοινή αγορά και υποβοηθείται η επίτευξη πάσης φύσεως στρατηγικών στόχων της Ένωσης, όπως αναλύεται και παραπάνω.⁶⁵ Ο λόγος που γίνεται επιπλέον αναφορά στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι το Μακεδονικό ζήτημα.⁶⁶

2.3. β. Ανάλυση

Η κοινή συμφωνία, Απόφαση 2007/824/ΕΚ,⁶⁷ μεταξύ ΕΕ και ΠΓΔΜ υπεγράφη την 18^η Σεπτεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 8^η Νοεμβρίου του ίδιου έτους και αφορά τις ρυθμίσεις για την έκδοση θεωρήσεων βραχυπρόθεσμης εισόδου (visas) πολιτών από κάθε κράτος μέλος της Schengen και όλων των κρατών μελών της ΕΕ πλην του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Δανίας.⁶⁸ Όπως και οι υπόλοιπες

---

⁶⁴ Nikas, Christos. "The effects of the interim accord on the economic relations between Greece and FYROM." Kofos, Evangelos & Vlasidis, Vlas, Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995–2002), Athens, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (2005). σ. 89-125.

⁶⁵ Spence, D., & Batora, J. (Eds.). *The European External Action Service: European Diplomacy Post-Westphalia*. Springer, (2015). σ. 359-372.

⁶⁶ Tziampiris A (2012), *The Macedonian Name Dispute and European Union Accession*, Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 12, No. 1, March 2012, σ. 153-171.

⁶⁷ Απόφαση 2007/824/ΕΚ, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007D0824&from=EN>.

⁶⁸ Προοίμιο, Απόφαση 2007/824/ΕΚ.

σχετικές διμερείς συμφωνίες με το συγκεκριμένο αντικείμενο, ο κύριος σκοπός της είναι η διευκόλυνση της παροχής των αντίστοιχων θεωρήσεων όπως και η κωδικοποίηση και συστηματοποίηση της διαδικασίας.

Έτσι, αξίζει να γίνουν οι εξής παρατηρήσεις:

α) Στο σύνολο του κειμένου, η χώρα αναφέρεται ως «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας» ή αντίστοιχα στην Αγγλική Έκδοση ως “Former Yugoslav Republic of Macedonia”.⁶⁹

β) Ωστόσο, σε ότι αφορά την επισυναπτόμενη αλληλογραφία μεταξύ της ΠΓΔΜ και της Επιτροπής, οι εκπρόσωποι της πρώτης χρησιμοποιούν τον όρο “Republic of Macedonia” και, μάλιστα, επανειλημμένα. Συγκεκριμένα παραδείγματα είναι εύκολο να δοθούν:

Σε επιστολή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας την ημέρα της υπογραφής της τελικής συμφωνίας και, ενώ οι εκπρόσωποι της ΕΕ στην απεσταλμένη αλληλογραφία προς το Υπουργείο Εσωτερικών της ΠΓΔΜ χρησιμοποιούν το όνομα FYROM, η απάντηση που εστάλη ανέφερε έξι (6) φορές τη χώρα ως “Republic of Macedonia” και μάλιστα ζητούν από τους αποστολείς να χρησιμοποιήσουν το καταστατικό τους όνομα και δεν αποδέχονται την ονομασία FYROM. Αξίζει να παρατεθεί το πλήρες κείμενο της επιστολής:

“Dear Sirs,

On behalf of the Government of the Republic of Macedonia I have the honor to acknowledge receipt of your letter dated 18th September 2007 regarding the signature of the Agreement between the Republic of Macedonia and the European Community on the facilitation of the issuance of visas, together with the attached text of the Agreement.

I hereby declare that the Government of the Republic of Macedonia agrees with the provisions of the Agreement between the Republic of Macedonia and the European Community on the facilitation of the issuance of visas and considers the Agreement as being signed with this Exchange of Letters.

---

⁶⁹ Για το πλήρες κείμενο της Απόφασης 2007/824/EK στις επίσημες γλώσσες τις ΕΕ, βλ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32007D0824>.

However, I declare that the Republic of Macedonia does not accept the denomination used for my country in the above-referred documents, having in view that the constitutional name of my country is the Republic of Macedonia.

Please accept, Sirs, the assurances of my highest consideration.

Gordana Jankuloska".⁷⁰

γ) Χαρακτηριστική είναι και η απάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία απλώς αναγνώρισε την αποδοχή από μέρους τους της συμφωνίας και εξέφρασε τη θέση της πως η συμφωνία ισχύει ως έχει και πως σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται την αναγνώριση από πλευράς ΕΕ του ονόματος "Republic of Macedonia". Στην ίδια επιστολή, οι εκπρόσωποι της Ένωσης χρησιμοποίησαν με τη σειρά τους τρεις φορές τον όρο "former Yugoslav Republic of Macedonia".⁷¹

Σε γενικές γραμμές, το κείμενο της Απόφασης είναι παρόμοιο με όλες τις σχετικές διμερείς συμφωνίες. Χαρακτηριστικό σημείο που καλό θα ήταν, ωστόσο, να αναφερθεί, είναι η δήλωση πρόθεσης της Βουλγαρίας για διμερείς συζητήσεις με την ΠΓΔΜ η οποία παρατίθεται ρητά στο τέλος του κειμένου.⁷²

Πολύ περιληπτικά, η διμερής συμφωνία, σύμφωνα και με το Υπουργείο Εξωτερικών της ΠΓΔΜ, ορίζει τα εξής:

1. Χώρες μέλη της ΕΕ/Schengen, εισέρχονται με έγκυρο ΑΔΤ.
2. Μόνιμα διαμένοντες σε χώρα της ΕΕ/μέλος Schengen πολίτες τρίτων χωρών, έχουν δικαίωμα παραμονής έως δεκαπέντε ημέρες, ενώ σε διάστημα έξι μηνών μπορούν να παραμείνουν συνολικά τρεις μήνες από την πρώτη εγγραφή.
3. Για τις τρίτες χώρες με θεώρηση τύπου Β της Schengen πολλαπλών εισόδων τύπου Β ισχύος άνω των πέντε ημερών, προβλέπεται το δικαίωμα παραμονής και πάλι έως

---

⁷⁰ Αλληλογραφία μεταξύ ΕΕ και ΠΓΔΜ, 18 Σεπτεμβρίου 2007, Απόφαση 2007/380/ΕΚ.

⁷¹ Αλληλογραφία μεταξύ ΕΕ και ΠΓΔΜ, 18 Σεπτεμβρίου 2007, Απόφαση 2007/380/ΕΚ.

⁷² Απόφαση 2007/380/ΕΚ.

δεκαπέντε ημέρες, και σε διάστημα έξι μηνών συνολικά τρεις μήνες από την πρώτη εγγραφή.⁷³

Σημειώνεται πως πλέον, με τον Κανονισμό 1244/2009 όσοι υπήκοοι της FYROM διαθέτουν βιομετρικού τύπου διαβατήρια, σύμφωνα με τα όσα αναγράφονται και στην ΕΕ L 336 της 18.12.2009, δεν θα χρειάζεται να προβαίνουν σε ειδικές ενέργειες για να λάβουν θεώρηση visa, ωστόσο, η συμφωνία διευκόλυνσης θεωρήσεων ισχύει για τους κατόχους παλαιού τύπου διαβατηρίων. Αυτό αποδεικνύει πως υπάρχει μια εξέλιξη στις σχέσεις των δύο χωρών και πως έχουν προχωρήσει τη συνεργασία τους ένα βήμα παρακάτω.⁷⁴

2.3.γ. Το μέλλον των σχέσεων ΠΓΔΜ - ΕΕ

Από το 2004, η ΠΓΔΜ έχει υποβάλλει την αίτηση της για πλήρη ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και από το 2005 η χώρα θεωρείται υποψήφια χώρα. Ωστόσο, ακόμη οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε πολύ πρώιμο στάδιο, κάτι που οφείλεται στα ζητήματα που τέθηκαν παραπάνω. Ήδη από τις πρώτες προσπάθειες για ένταξη, η Ελλάδα είχε θέσει βέτο, δικαίωμα που διατηρούν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, και, δεδομένης της αδιαλλαξίας και των δύο μερών, το ζήτημα είχε «παγώσει» για αρκετό χρονικό διάστημα και, αντ' αυτού, επετεύχθη η πλήρης ένταξη τριών άλλων κρατών της περιοχής- της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας (2007, έκτη διεύρυνση), και, πιο πρόσφατα, της Κροατίας (2013).⁷⁵ Τα προβλήματα στις διαπραγματεύσεις ήταν πολλά και η Βουλγαρία επέδειξε κι αυτή κάποια διστακτικότητα όσον αφορά το θέμα, αφού οι Βούλγαροι δεν αναγνωρίζουν τη «Μακεδονική φυλή» ως μία ξεχωριστή εθνοτική ομάδα

---

⁷³ Ministry of Foreign Affairs of FYROM (στην επίσημη σελίδα αναφέρεται η χώρα ως Δημοκρατία της Μακεδονίας- Republic of Macedonia), <http://www.mfa.gov.mk/index.php/en/for-foreign-nationals/information-on-visa-entry-to-the-republic-of-macedonia/entry-in-the-republic-of-macedonia-for-schengen-visa-holders>.

⁷⁴ Βλ. Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 1244/2009/ΕΚ τροποποίηση του Κανονισμού 539/2001/ΕΚ, ΕΕ L 336 της 18.12.2009, σ. 1, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32009R1244>.

⁷⁵ http://www.europarl.europa.eu/external/html/euenlargement/default_el.htm.

ή τη «Μακεδονική γλώσσα» ως κάτι άλλο πέραν από μία διάλεκτο της βουλγαρικής.⁷⁶ Πρόσφατα οι δύο χώρες υπέγραψαν διμερή συμφωνία συνεργασίας με σκοπό τη βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων, ενώ η Βουλγαρική κυβέρνηση δήλωσε πρόθυμη να υποστηρίξει την ΠΓΔΜ όσον αφορά τις διαπραγματεύσεις της με ΕΕ και ΝΑΤΟ. Ωστόσο, οι Βούλγαροι σε έρευνες της Today.bg, μίας από τις πιο έγκριτες εφημερίδες, με δείγμα άνω των 1.800 ατόμων, εκτίμησαν σε ποσοστό 70% πως δεν θεωρούν πως η συμφωνία του Αυγούστου 2017 θα έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα στις σχέσεις μεταξύ των δύο. Μεταξύ των προβληματισμών των ερωτηθέντων ήταν το ζήτημα των σχολικών βιβλίων, ιστορικά και πολιτιστικά προβλήματα, ακόμη και η Ευρωπαϊκή Ένωση.⁷⁷

Αντίστοιχα, δεν πρέπει κανείς να παραλείψει το ότι η πρόσφατη προσφυγική κρίση που έφερε στα σύνορα της γειτονικής χώρας ομάδες επί ομάδων προσφύγων και μεταναστών οι οποίοι εγκλωβίστηκαν κάπου ανάμεσα στα σύνορα Ελλάδας, Βουλγαρίας, ΠΓΔΜ και Τουρκίας, ήταν ένα σημαντικό τεστ για τις σχέσεις της ΠΓΔΜ με την ΕΕ, το ΝΑΤΟ και τα όμορα κράτη. Καταγγελίες για παραβιάσεις θεμελιωδών διατάξεων του διεθνούς δικαίου, κυρίως σε ό,τι αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά ακόμη και το σεβασμό της εδαφικής κυριαρχίας, με αστυνομικούς από την ΠΓΔΜ να εισέρχονται στον ελληνικό χώρο για να επιβάλλουν την τάξη και περιστατικά χρήσης βίας, δημιούργησαν μία νέα διπλωματική κρίση. Η ελληνική πλευρά ήταν παραδόξως αρκετά μετριοπαθής και δεν εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση προς όφελός της, αντίθετα, τόσο η πρεσβεία στα Σκόπια όσο και το Υπουργείο Εξωτερικών διέψευσαν τις καταγγελίες. Η αντιπολίτευση, ωστόσο, κατηγόρησε την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ για απάθεια και καταδίκασε τα περιστατικά ανομίας στην Ειδομένη.⁷⁸

Η ανικανότητα της ΠΓΔΜ να διαχειριστεί την κατάσταση, επιδείνωσε τα προβλήματα που ήδη υπήρχαν με την ΕΕ. Η διαχείριση της προσφυγικής κρίσης, άλλωστε, έφερε τους ηγέτες της Ένωσης σε πολύ δύσκολη θέση, κυρίως σε ό,τι αφορά τις διπλωματικές πρωτοβουλίες και την αποτελεσματική δράση με σεβασμό πάντα στα ανθρώπινα δικαιώματα. Το γεγονός πως η ΠΓΔΜ και άλλα κράτη των Δυτικών

---

⁷⁶ Mount Holyoke University, Publications, Summary, "Bulgarian Claims", <https://www.mtholyoke.edu/~kolev20k/Bulgarian%20claims.html>.

⁷⁷ Krasimir Angelof, "We are now better neighbors with the Macedonians: Are we?", 08.08.2017, διαθέσιμο σε www.dnes.bg/obshtestvo/2017/08/08/veche-sme-po-dobri-sysedi-s-madeoncite-no-dali.349687.

⁷⁸ Kaitatzi-Whitlock, Sophia, and Clio Kenterelidou. "The Greek Paradigm on the Migrant and Refugee Crisis." *The Migrant Crisis: European Perspectives and National Discourses* 13 (2017): σ. 126 - 137.

Βαλκανίων επέδειξαν πολιτική ανωριμότητα και έλλειψη επαρκών μηχανισμών για τη διαχείριση κρίσεων, έκανε φανερή και την μη ύπαρξη κατάλληλων συνθηκών για την πλήρη ένταξή τους στην ΕΕ. Παρότι μία επιτυχής αντιμετώπιση από πλευράς Σκοπίων της κρίσης θα είχε πιθανώς θετικότερες συνέπειες, έγινε σαφές πως η πολιτική αμηχανία και η ελλείψεις στους μηχανισμούς ελέγχου και προστασίας των συνόρων, εντείνουν το πρόβλημα της ευρωπαϊκής ασφάλειας.⁷⁹

Προς το παρόν, η Ελλάδα δεν φαίνεται να είναι διατεθειμένη να επιτρέψει την εντατικοποίηση της διαδικασίας ένταξης της ΠΓΔΜ, έχοντας θέσει βέτο έως ότου λυθεί το πρόβλημα με την ονομασία της χώρας επισήμως. Στις 18.7.2017, οι Ευρωπαίοι δήλωσαν επισήμως πως αντιμετωπίζουν με αισιοδοξία τις νέες προσπάθειες της χώρας για κοινωνική ισότητα μεταξύ μειονοτήτων και τόνισαν πως αποτελεί σημαντικό βήμα για την βελτίωση των σχέσεων ΕΕ και ΠΓΔΜ και της όλης κατάστασης στο εσωτερικό της. Από το 2009 και μετά, οι πολίτες ταξιδεύουν χωρίς visa.⁸⁰

2.4. ALBANIA

2.4.a. Ιστορική αναδρομή

Γενικά, όπως και οι άλλες χώρες των Βαλκανίων, η Αλβανία έχει κοινή ιστορία με πολλές από τις χώρες που αυτή τη στιγμή είναι ήδη πλήρη κράτη μέλη της ΕΕ. Αυτό είναι κάτι απολύτως αναμενόμενο τόσο λόγω της ιστορικότητας του έθνους, αφού μετράνε παρουσία αιώνων στη Βαλκανική Χερσόνησο, όσο και λόγω της εγγύτητας γεωγραφικά, πολιτιστικά κ.λπ. με πολλές από τις χώρες της Ένωσης, όσο και από τη συμμετοχή της Αλβανίας σε εμπορικές, πολιτιστικές και άλλου είδους δραστηριότητες σε

---

⁷⁹ Kekenovski, Jove. "Republic of Macedonia and refugee Crisis - between the hammer and the anvil." Horizons series, Vol. A 19 (2016).

⁸⁰ European External Action Service, "EU welcomes new start and optimism, Skopje", διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/delegations/former-yugoslav-republic-macedonia/30072/eu-welcomes-new-start-and-optimism-skopje_en,

συχνή βάση με άλλα κράτη. Για παράδειγμα, η Αλβανία δεν θα μπορούσε παρά να διατηρεί σχέσεις με την Ελλάδα με την οποία συνορεύει, και, πέραν αυτού, υπάρχει σημαντική μειονότητα Ελλήνων στη Βόρεια Ήπειρο, ενώ η Αλβανική μειονότητα είναι η μεγαλύτερη εθνική μειονότητα της Ελλάδας. Αντίστοιχα, το ίδιο συμβαίνει με την Ιταλία, όπου πολλοί Αλβανοί ζουν και εργάζονται.⁸¹

Η Αλβανία ανήκε και εκείνη στο λεγόμενο «Ανατολικό μπλοκ» οπότε για σειρά ετών οι σχέσεις τις με τους φιλελεύθερους γείτονές της δεν ήταν και η πλέον στενές. Ωστόσο, διατηρούσε, βεβαίως, επαφές με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία κ.ο.κ. Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, πως ήταν πλήρως απομονωμένη. Από τον καταστροφικό πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, επίσης, η Αλβανία δεν έμεινε αλώβητη- αντίθετα, πολλοί πολίτες της εξοντώθηκαν ενώ οι μαζικές μετακινήσεις με σκοπό την προστασία της ζωής αυτών, οδήγησαν σε μία νέα, πρωτόγνωρη κατάσταση τη χώρα. Η εχθρότητα με τους Σέρβους, το ζήτημα του Κοσόβου και η ανάγκη προσαρμογής σε μία νέα οικονομική πραγματικότητα, είναι προβλήματα που δεν έχουν επιλυθεί ακόμη και σήμερα. Στην πραγματικότητα, όμως, το γεγονός πως η Αλβανία πέρασε μία σοβαρότατη κρίση στα τέλη της δεκαετίας του '90, δημιούργησε αρνητικά στερεότυπα για τους πολίτες της, τόσο στις χώρες που έπρεπε να διαχειριστούν τα κύματα παράνομα εισερχομένων προσώπων στη χώρα τους, όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Από πλευράς ΕΕ έχουν γίνει προσπάθειες για να βοηθηθεί η χώρα στην «επούλωση» των πληγών που της άφησε καταρχάς η διάλυση της ΕΣΣΔ και κατά δεύτερον ο εμφύλιος της Γιουγκοσλαβίας, προσπάθειες που στόχευαν στην αποκατάσταση των προβλημάτων που αφορούν τη δημοκρατία, τη συνοχή κ.λπ.⁸²

Οι σχέσεις ΕΕ και Αλβανίας, πλέον, είναι πολύ στενές, καλύπτοντας όλους τους τομείς από την πολιτική, τον πολιτισμό, την οικονομία μέχρι και την ασφάλεια. Γενικά, η οικονομική συνεργασία ρυθμίζεται από τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης που υπεγράφη μεταξύ των δύο και ισχύει από το 2009, ενώ παράλληλα, εν όψει της ολοκλήρωσης της προετοιμασίας για πλήρη ένταξη στην ΕΕ, η Αλβανία λαμβάνει

---

⁸¹ Υπουργείο Εξωτερικών, «Διμερείς σχέσεις Ελλάδας και Αλβανίας», διαθέσιμο σε <http://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/albania/>.

⁸² Hoffmann, Judith. "Integrating Albania: the role of the European Union in the democratization process." Albanian Journal of Politics 1.1 (2005), σ. 55-74.

υποστήριξη από την Ένωση στα πλαίσια της Προενταξιακής Βοήθειας.⁸³ Όσον αφορά την πολιτική, καταρχήν, το βασικό ζήτημα είναι η δημοκρατική σταθερότητα στη χώρα, η τήρηση και η παρακολούθηση της πορείας του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά.⁸⁴

2.4.β. Ανάλυση

Η Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων, όπως δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ L 334 στις 19/12/2007, υπεγράφη λαμβάνοντας υπόψη τα όσα ορίστηκαν με τη Συμφωνία ΕΚ και Δημοκρατίας της Αλβανίας στις 12 Ιουνίου του 2016 (συμφωνία σταθεροποίησης και σύνδεσης ή ΣΣΣ), τα συμπεράσματα της διάσκεψης κορυφής της Θεσσαλονίκης της 21^{ης} Ιουνίου 2003, και των όσων ρυθμίστηκαν από την 4^η Αυγούστου 2000 έκτοτε για τις πολιτικές έκδοσης θεωρήσεων εισόδου πολιτών της Ένωσης στην Αλβανία. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί ότι η συμφωνία κάνει ειδική πρόβλεψη πως «η απλούστευση των θεωρήσεων δεν πρέπει να οδηγήσει σε παράνομη μετανάστευση». Επιπλέον, η Συμφωνία ορίζει πως για τη Ρουμανία και Βουλγαρία υπάρχει πρόθεση να προταθούν παρόμοιες διατάξεις από την Επιτροπή για να διευκολυνθεί η μονομερής αναγνώριση των θεωρήσεων και η διέλευση προσώπων.⁸⁵ Η συμφωνία υπεγράφη την 18^η Σεπτεμβρίου του 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου του 2008.⁸⁶

Στην ξενόγλωσση εκδοχή της ιστοσελίδας του Υπουργείου Εξωτερικών της Αλβανίας, παρατίθενται όλες οι λεπτομέρειες που αφορούν την έκδοση visas. Εν συντομία, αναφέρεται πως το καθεστώς θεωρήσεων ρυθμίζεται από το ν. 108/13 «Περί Αλλοδαπών» και την απόφαση 513/13 του Υπουργικού Συμβουλίου, σύμφωνα με τις οποίες:

---

⁸³ Ευρωπαϊκή Ένωση, Instrument for Pre-accession Assistance, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/.

⁸⁴ Αντιπροσωπεία της ΕΕ στην Αλβανία, Σχέσεις Αλβανίας – ΕΕ, https://eeas.europa.eu/delegations/albania/6953/albania-and-eu_en.

⁸⁵ Συμφωνία μεταξύ ΕΚ και Δημοκρατίας της Αλβανίας, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(05\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(05)&from=EN).

⁸⁶ [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX:22007A1219\(05\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=CELEX:22007A1219(05)).

1. Χωρίς θεώρηση μπορούν να εισέλθουν αλλοδαποί έχοντες έγκυρη θεώρηση Schengen πολλαπλών εισόδων, εφόσον αυτή έχει χρησιμοποιηθεί σε κράτος μέλος της Schengen ή αλλοδαποί έχοντες έγκυρη άδεια παραμονής σε κράτος μέλος της Schengen. Το ίδιο ισχύει και για ξένους πολίτες με έγκυρη visa πολλαπλών εισόδων για ΗΠΑ ή Ηνωμένο Βασίλειο που έχει χρησιμοποιηθεί ή μόνιμη άδεια παραμονής σε ΗΠΑ ή Ηνωμένο Βασίλειο.
2. Πολίτες της Σαουδικής Αραβίας, της Λευκορωσίας, της Γεωργίας, του Κατάρ, του Ομάν και της Ρωσίας έως και την 15^η Νοεμβρίου 2017, εισέρχονται χωρίς την απαίτηση θεώρησης τύπου «Γ» για τουριστικούς λόγους.
3. Απαιτείται θεώρηση τύπου «Δ» για μακροπρόθεσμη διαμονή (άνω των 90 ημερών), αίτηση για την οποία γίνεται στο γραφείο μετανάστευσης.⁸⁷

2.4.γ. Το μέλλον των σχέσεων ΕΕ και Αλβανίας

Η κρίση στην Ευρώπη, το προσφυγικό ζήτημα και η διαρκής απειλή λόγω της αναποτελεσματικότητας των χωρών παγκοσμίως να διαχειριστούν το διακρατικό έγκλημα και τη διεθνή τρομοκρατία, κάνουν ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη επιπλέον συνεργασίας Αλβανίας και ΕΕ. Η χώρα βρίσκεται κι εκείνη σε ένα σταυροδρόμι από το οποίο περνούν τόσο πρόσφυγες και μετανάστες όσο και εγκληματικά στοιχεία όπως έμποροι ναρκωτικών, λευκής σαρκός και όπλων. Άλλωστε, τα Βαλκάνια ανέκαθεν αντιμετώπιζαν αυτό το πρόβλημα.⁸⁸

Η Αλβανία βρίσκεται από το 2014 στο τελικό στάδιο προετοιμασίας για την πλήρη ένταξή της στην Ένωση, έχοντας πραγματοποιήσει ριζικές αλλαγές στο εσωτερικό της, προωθώντας συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα, αναβαθμίζοντας τους θεσμούς της και ενισχύοντας με διάφορους τρόπους το δημοκρατικό διάλογο και τη συμμετοχή των

---

⁸⁷ Υπουργείο Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Αλβανίας, "Visa regime for foreign citizens", <http://www.punetejashtme.gov.al/en/services/consular-services/visa-regime-for-foreign-citizens>.

⁸⁸ Elbasani, Arolda. "EU administrative conditionality and domestic downloading: the limits of europeanization in challenging contexts." (2009), σ. 22.

πολιτών στις δημοκρατικές διαδικασίες. Η πορεία της, ως τώρα, φαίνεται ιδιαίτερα επιτυχημένη σε αυτούς τους τομείς, ενώ και η οικονομία της βελτιώνεται σταθερά, στο βαθμό που της επιτρέπει η οικονομική κρίση στην Ένωση και τα Βαλκάνια. Από τις 27.06.2014 που το Συμβούλιο ενέκρινε την αναγόρευσή της σε υποψήφια προς ένταξη χώρα, το βιοτικό επίπεδο στη χώρα αυξήθηκε.⁸⁹

Προς το παρόν, η οικονομική υποστήριξη της ΕΕ στη χώρα φαίνεται να αποδίδει καρπούς, αφού τα 683.5 συνολικά εκ. ευρώ που έχει προβλέψει για την περίοδο 2014 – 2020 για την υποστήριξη της προενταξιακής διαδικασίας της χώρας η Ένωση, δαπανήθηκαν έως τώρα σε ενθάρρυνση επενδύσεων, αναδιοργάνωση των «απαρχαιωμένων» δομών της κρατικής λειτουργίας και την ανακούφιση από τις καταστροφικές πλημμύρες του 2015. Τα πλέον μετρήσιμα αποτελέσματα είχαν να κάνουν με την αύξηση του αριθμού και των δραστηριοτήτων των Μικρο-Μεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ). Όσον αφορά τις visas, από το Δεκέμβριο 2010 οι πολίτες απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση θεωρήσεως.⁹⁰

2.5. ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

2.5.a. Ιστορική αναδρομή

Ίσως έχει ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο να τονιστεί η σημασία της προσπάθειας αποκατάστασης σε περίπτωση ύπαρξης τεταμένων σχέσεων στο παρελθόν, για την περίπτωση, ειδικά, της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Γενικότερα, στις συμφωνίες ΕΕ με τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη υπάρχουν πάντα αναφορές στην αρχή της αμοιβαιότητας (principle of reciprocity) που υπονοούν την πρόθεση για, πέρα από τη συνεργασία και το σεβασμό σε διακρατικό επίπεδο και τη συνεργασία των πολιτών και την ανάπτυξη

---

⁸⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Αλβανία», https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en.

⁹⁰ Ευρωπαϊκή Ένωση, Έκθεση για την Αλβανία, «Albania on the path towards EU» διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_albania_0.pdf.

δικτύων επικοινωνίας μεταξύ των μερών.⁹¹ Η διαχείριση των πληθυσμών και η προστασία των μειονοτήτων αποτελούν βασικές προτεραιότητες τόσο της ηγεσίας της χώρας όσο και των διεθνών εταίρων της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

Γενικά, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη είναι μία ιδιαίτερη περίπτωση που παρουσιάζει πολλά κοινά στοιχεία με την ΠΓΔΜ. Πρώτο και κύριο γεγονός είναι πως υπάρχει πρόβλημα εθνικής ταυτότητας το οποίο αντανακλάται στις διπλωματικές προσπάθειες της χώρας. Ενώ τα περισσότερα κράτη στα Βαλκάνια δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 19^{ου} αιώνα ως «έθνη κράτη» μετά τους εθνικοαπελευθερωτικούς πολέμους των λαών της χερσονήσου κατά της, υπό κατάρρευση, Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κάτι τέτοιο δεν συνέβη με αυτόν τον τόπο με τη χώρα αυτή. Το «έθνος» με την παραδοσιακή έννοια απουσιάζει και τον πληθυσμό συνθέτουν Σέρβοι, Κροάτες και Μουσουλμάνοι υπήκοοι, ομάδες που κάθε μία εξ αυτών διεκδικεί μία μοναδική ταυτότητα, διατηρεί σχέσεις με ένα συγκεκριμένο κράτος (οι Μουσουλμάνοι, κυρίως την Τουρκία, κάποιοι και με την Αλβανία), ενώ κατά περίπτωση αυτοπροσδιορίζονται ως Βόσνιοι, Σέρβο-βόσνιοι κ.λπ. χωρίς, ωστόσο, ούτε αυτή τους η ταυτότητα να είναι σταθερή. Ακόμη κι αυτή η «κατηγοριοποίηση» λοιπόν, αλλάζει συχνά ανάλογα με τις καταστάσεις- μία κρίση, λ.χ., αντιμετωπίζεται διαφορετικά σε ένα έθνος-κράτος όπως η Βουλγαρία που υπάρχουν δεσμοί αιώνων μεταξύ των πολιτών, η αίσθηση της συνέχειας και της αλληλεγγύης με τους ομοεθνείς.⁹²

Η επίτευξη εκδημοκρατισμού και η προστασία των πολιτών ήταν, πράγματι, πάντοτε στο επίκεντρο των διαπραγματεύσεων για την επίτευξη της ασφάλειας στα Βαλκάνια και των δράσεων για να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες του πολέμου στην Γιουγκοσλαβία σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Η αποκατάσταση της ειρήνης σε μια πληγείσα περιοχή προϋποθέτει την άμεση εμπλοκή μίας ισχυρής στρατιωτικής δύναμης στην περιοχή, στην πρώτη φάση, ενώ αργότερα η χώρα πρέπει να είναι σε θέση να βασίζεται σε δικές της δυνάμεις και δικούς της πόρους και να συνεχίζει αυτές τις

---

⁹¹ Kipnis, Kenneth και Diana T. Meyers, eds. *Economic Justice: Private Rights and Public Responsibilities*. Rowman & Littlefield, (1985), σ. 202.

⁹² Kovač, Velibor Bobo, et al. "“Bridging Old Relations”: The (De) Construction of Ethnic Identity in the Educational Context of Bosnia and Herzegovina From the Teachers' Point of View." *Journal of Language, Identity & Education* 16.1 (2017), σ. 32-44.

δράσεις.⁹³ Η Συμφωνία αναμφίβολα κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση, ακολουθώντας, παράλληλα, τα συμφωνηθέντα της Συνόδου Κορυφής της Θεσσαλονίκης (2003), της ΣΣΣ ΚΟΚ.⁹⁴

2.5.β. Ανάλυση

Έτσι, η «Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων», όπως δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της ΕΕ L 334 στις 19/12/2007⁹⁵ αναφέρει στο προοίμιο πως το έγγραφο και η υπογραφή της συμφωνίας θέτουν ως στόχο να αποτελέσει, αυτή, ένα πρώτο βήμα για την ανάπτυξη περαιτέρω δεσμών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΚ και της χώρας. Έτσι, από το 2005, και όπως ρητά αναφέρεται, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη τηρώντας τις δεσμεύσεις της και σεβόμενη της αρχή της αμοιβαιότητας, παρέχει τις ίδιες διευκολύνσεις στους πολίτες της ΕΕ και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

Σχετικά με το κείμενο της Συμφωνίας, αυτό ακολουθεί τη γενική δομή και τα πρότυπα των άλλων, αντίστοιχων, κειμένων που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη διευκόλυνση παροχής θεωρήσεων εισόδου. Στο άρθρο 3, αναφέρεται η έννοια του πολίτη της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, ως «κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια» της χώρας.⁹⁶ Μια φράση συνηθισμένη σε παρόμοια έγγραφα, ίσως αποτελεί ακανθώδες σημείο καθώς, ως γνωστόν, τα Βαλκάνια βρίσκονται ακόμη σε μία διαδικασία «επούλωσης» από τις πληγές που άφησε πίσω του ένας αιματηρός πόλεμος μεταξύ «αδερφών». Όπως αναφέρει, ωστόσο, η Επιτροπή σε αναφορά της, το να προχωρεί η Βοσνία-Ερζεγοβίνη στη

---

⁹³ Belloni, Roberto. "Civil society and peacebuilding in Bosnia and Herzegovina." *Journal of peace Research* 38.2, (2001), σ. 163-180.

⁹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina_en.

⁹⁵ Για το πλήρες κείμενο της Συμφωνίας μεταξύ ΕΚ και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης για τη διευκόλυνση έκδοσης θεωρήσεων, βλ. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(06\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(06)&from=EN),

⁹⁶ Αναλυτικά βλ. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(06\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(06)&from=EN).

διαδικασία ένταξης στην Ένωση και η υπογραφή διμερών συμφωνιών, είναι ένα βήμα για τη βελτίωση των δημοκρατικών αξιών, της τήρησης των δικαιωμάτων των πολιτών αλλά και μίας συστηματοποίησης του έννομου πλαισίου σχετικά με την ιθαγένεια.⁹⁷

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι το πόσες κατηγορίες εγγραφών περιλαμβάνονται στο άρθρο 5. Σε αντίθεση με άλλες συμφωνίες που, κυρίως, αναφέρουν μέλη διπλωματικών αποστολών ή αθλητές και φοιτητές, η Συμφωνία ΕΚ και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, περιλαμβάνει ούτε λίγο ούτε πολύ δεκαεπτά (17) κατηγορίες, μεταξύ των οποίων προσωπικό μέσων μαζικής επικοινωνίας, επιχειρηματίες, επαγγελματίες που συμμετέχουν σε εκθέσεις, συγγενείς πολιτών και εκπροσώπους της ηγεσίας των «παραδοσιακών θρησκειών» της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Επίσης, στο άρθρο 6 παρ. 2 περιλαμβάνει εξαιρέσεις από τη διαδικασία.⁹⁸ Το γεγονός από μόνο του αποτελεί ένδειξη της πολυπλοκότητας της κατάστασης. Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες διατάξεις, η Συμφωνία δεν παρουσιάζει κάποια πρωτοτυπία.

2.5.γ. Το μέλλον των σχέσεων Βοσνίας & Ερζεγοβίνης και ΕΕ

Η Βοσνία & Ερζεγοβίνη δεν βρίσκεται ακόμη σε στάδιο επίσπευσης της προενταξιακής διαδικασίας επειδή ακόμη θεωρείται εν δυνάμει υποψήφια. Αυτό δεν σημαίνει πως δεν γίνονται διαδικασίες για την προετοιμασία της. Συγκεκριμένα, η ΕΕ λαμβάνει χρηματική υποστήριξη από την ΕΕ μέσω της ΚΕΠΠΑ ώστε να αντιμετωπίζονται οι προκλήσεις ασφαλείας στη χώρα και να ενισχύεται γενικά η ασφάλεια και η κοινή άμυνα στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Οι περισσότερες προσπάθειες επικεντρώνονται στην επίτευξη πολιτικής και οικονομικής προόδου και σταθερότητας στη χώρα.⁹⁹

---

⁹⁷ Štiks, Igor. "Nationality and citizenship in the Former Yugoslavia: from disintegration to European integration", *Southeast European and Black Sea Studies* 6.4., 2006, σ. 483-500.

⁹⁸ Βλ. αναλυτικά [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(06\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(06)&from=EN).

⁹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina_en.

Η αίτηση της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης είναι υπό επεξεργασία από τις 20.09.2016, σηματοδοτώντας την αρχή μιας μακρόχρονης διαδικασίας που σκοπό έχει να οδηγήσει στην πλήρη ένταξη. Πλέον, επιτρέπεται σε πολίτες από και προς την Βοσνία και Ερζεγοβίνη να εισέρχονται για διάστημα λιγότερο από 90 μέρες χωρίς visa ή / και διαβατήριο. Η Ένωση στηρίζει τη χώρα σε τομείς όπως τη διαχείριση περιβαλλοντικών καταστροφών, την εκπαίδευση, τη βιομηχανία και τον εκσυγχρονισμό των θεσμών.¹⁰⁰

Η μόνιμη αντιπροσωπεία της χώρας στα θεσμικά όργανα της Ένωσης στην επίσημη δήλωση για τις προθέσεις της Βοσνίας & Ερζεγοβίνης (mission statement) αναφέρουν μεταξύ πολλών πως κύριος στόχος τους είναι να γίνει η χώρα κράτος μέλος της ΕΕ, και να επιτευχθεί ενότητα, ειρήνη και ευημερία. Παράλληλα, τονίζουν πως οι πόροι τους οποίους και λαμβάνουν από την Ένωση δαπανούνται για αυτούς τους σκοπούς. Συγκεκριμένα, αναφέρεται η υποστήριξη των θεσμών, η επιχειρηματικότητα, η εστίαση στην κοινωνία των πολιτών και το σεβασμό των δημοκρατικών θεσμών.¹⁰¹

2.6. МАΥΡΟΒΟΥΝΙΟ

2.6.a. Ιστορική αναδρομή

Οι σχέσεις Μαυροβουνίου και Ευρώπης είναι αρκετά καλές αν και, φυσικά, μία ιστορική αναδρομή θα είχε να κάνει περισσότερο με την ανάλυση της ιστορίας των σχέσεων Σερβίας – Μαυροβουνίου και Ευρωπαίων, κάτι που θα ακολουθήσει. Συνεπώς ο αναγνώστης παραπέμπεται σε μεταγενέστερη ενότητα.

2.6.β. Ανάλυση

---

¹⁰⁰ Ευρωπαϊκή Ένωση, Bosnia – Herzegovina, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina_en.

¹⁰¹ Επίσημη Αντιπροσωπεία Βοσνίας και Ερζεγοβίνης στην ΕΕ, Official Delegation of Bosnia and Herzegovina in the EU, “Mission”, http://europa.ba/?page_id=442.

Με την ίδια λογική με τις προηγούμενες συμφωνίες, το 2007 υπεγράφη μεταξύ ΕΚ και Μαυροβουνίου Συμφωνία για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων 2007/823/ΕΚ το 2007 και ως επακόλουθο επιτυχών διαπραγματεύσεων ήδη από τη Διάσκεψη Κορυφής της Θεσσαλονίκης το 2003.¹⁰² Αυτή ακολουθεί την ίδια δομή και υπογράφηκε ως μέρος μιας σειράς συμφωνιών των 2007/817/ΕΚ, 2007/818/ΕΚ, 2007/819/ΕΚ και 2007/820/ΕΚ (όπως αναφέρθηκε και παραπάνω) μεταξύ του Συμβουλίου και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου, της Δημοκρατία της Σερβίας και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Οι παραπάνω συμφωνίες έχουν να κάνουν γενικά με την επανεισδοχή.¹⁰³ Σε γενικές γραμμές, δεν παρουσιάζει κάποια ιδιαιτερότητα σε σχέση με αντίστοιχες συμβάσεις. Για παράδειγμα, εάν ανατρέξει κανείς στην παραπάνω ανάλυση για την Αλβανία, τότε θα έχει μια πολύ καλή εικόνα για τη δομή της συμφωνίας με το Μαυροβούνιο.

Το πιο ενδιαφέρον σημείο του προοιμίου της συμφωνίας 2007/823/ΕΚ (βλ. παρακάτω), είναι η ξεκάθαρη αναφορά στην «ευρωπαϊκή προοπτική της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου, τις διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) [...] και την πρόθεσή τους να συνεργαστούν στενά στο πλαίσιο των δομών της μελλοντικής ΣΣΣ [...] σύμφωνα με τα συμπεράσματα της διάσκεψης κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 21 Ιουνίου 2003». Δεν αποτελεί, δε, έκπληξη, πως το άρθρο 6 που ρυθμίζει τις κατηγορίες εξαιρέσεων, είναι εξίσου εξαντλητικό και εκτενές με αυτό στη Συμφωνία ΕΚ και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης λόγω παρόμοιων προκλήσεων και ιστορικού παρελθόντος.¹⁰⁴

---

¹⁰² Ευρωπαϊκή Ένωση, «Απόφαση του Συμβουλίου, της 8ης Νοεμβρίου 2007 2007/823/ΕΚ, για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου», διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32007D0823>.

¹⁰³ Βλ. αναλυτικά, πλήρες κείμενο συμφωνίας ΕΚ και Μαυροβουνίου για την επανεισδοχή των ατόμων που διαμένουν χωρίς άδεια, Απόφαση 2007/818/ΕΚ Δημοκρατία του Μαυροβουνίου, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:114562>.

¹⁰⁴ http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html

Και ενώ η ΔΣΣ αφορά όλα τα Βαλκάνια, για το Μαυροβούνιο αποκτά κάποια ιδιαίτερη σημασία. Το Μαυροβούνιο ανεξαρτητοποιήθηκε πολύ πρόσφατα από τη Σερβία, συνεπώς, η διατήρηση καλών διπλωματικών σχέσεων με τους υπόλοιπους λαούς της Ευρώπης και των Βαλκανίων ήταν μία φανερή πρόκληση στην οποία αμφότερες οι χώρες έπρεπε να ανταπεξέλθουν. Άλλωστε, η ανεπιτυχής διαδικασίας σταδιακής αποκατάστασης της πολιτικής, κοινωνική κ.λπ. θα σήμαινε γενικά πως οι χώρες αυτές δεν είναι έτοιμες για το μεγάλο βήμα που είναι η πλήρης ένταξη στην Ένωση.

2.6.γ. Το μέλλον των σχέσεων ΕΕ και Μαυροβουνίου

Το Μαυροβούνιο θεωρείται ιδιαίτερη περίπτωση όσον αφορά την κατάσταση στα Βαλκάνια. Πρώτα από όλα, έχει κατορθώσει να πετύχει ένα πολύ καλό επίπεδο εκδημοκρατισμού, τήρησης δικαιωμάτων και προώθησης της ισότητας και ανταποκρίνεται στα Ευρωπαϊκά δεδομένα. Η ανεξαρτησία του επετεύχθη με εξίσου ομαλό τρόπο από τη Σερβία με ποσοστό 55% και θεωρείται παράδειγμα για τα Βαλκάνια καθώς στο εσωτερικό του δεν υπάρχουν οι αντίστοιχες τριβές που παρουσιάζονται σε άλλα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων ως «κληρονομιά» του παρελθόντος και των πληγών που άφησε ο αιματηρός πόλεμος και το χάος του εμφυλίου στη Γιουγκοσλαβία.¹⁰⁵

Επιπλέον, το Μαυροβούνιο έχει προχωρήσει σε αξιοπρόσεκτα βήματα προς την πρόοδο και την ανάπτυξη, προωθώντας έργα και πρωτοβουλίες με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και την ανταγωνιστικότητα της χώρας.¹⁰⁶ Αντίστοιχες δράσεις έχουν λάβει χώρα όσον αφορά την πολιτική, κοινωνική και οικονομική πτυχή της συνεργασίας και αφορούν τη βελτίωση του κομματικού συστήματος και τη λειτουργία των θεσμών ώστε να υπάρχει αντιστοιχία με τα επίπεδα στα αναπτυγμένα κράτη μέλη της

---

¹⁰⁵ Darmanovic, Srdjan. "Montenegro: A miracle in the Balkans?." *Journal of Democracy* 18.2, (2007). σ. 152-158.

¹⁰⁶ Rutešić, Snežana, et al. "Analysis of the situation in Montenegrin civil engineering sector from the point of application of national regulations and the EU technical standards in construction." *Procedia Engineering* 117, σ. 900-910.

ΕΕ.¹⁰⁷ Τέλος, αξιοσημείωτη είναι και η χρήση του Ευρώ επισήμως στο Μαυροβούνιο παρά τη μη ένταξη του όχι στην Ευρωζώνη μα ούτε καν στην ΕΕ και οι θετικές επιπτώσεις της υιοθέτησής του για την ανταγωνιστικότητα της χώρας. Άλλωστε, το Μαυροβούνιο παλαιότερα χρησιμοποιούσε το γερμανικό μάρκο.¹⁰⁸

Γενικά, αυτό που μπορεί να αναφέρει κανείς για τη χώρα είναι πως και το Μαυροβούνιο ανήκει σε εκείνη την ομάδα κρατών που βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση λόγω των σύγχρονων προκλήσεων που έχουν εμφανιστεί στα σύνορά τους. Παρότι το μικρό Μαυροβούνιο δεν είναι από τις χώρες οι οποίες έχουν προκαλέσει με σκάνδαλα ή που έχουν εμπλακεί προσφάτως σε διπλωματικά επεισόδια με τρόπο που θα επηρέαζε το κύρος του ή που θα προκαλούσε διεθνή κατακραυγή, παραμένει στο σταυροδρόμι Ανατολής – Δύσης, αν και δεν είναι το πλέον εκτεθειμένο από τα Βαλκανικά κράτη. Γεγονός είναι, ωστόσο, πως έχει εγείρει συχνά το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον ως προς το εάν και γιατί είναι η πιο επιτυχημένη περίπτωση χώρας στα Βαλκάνια, μιας και μπόρεσε να ξεπεράσει τις συνέπειες του εμφυλίου αρκετά πιο γρήγορα από τις όμορες χώρες, η εθνική συνείδηση των πολιτών του αναπτύχθηκε και εδραιώθηκε μέσα σε λιγότερο από μια δεκαετία και, ενώ πολλοί θα ανέμεναν πως ο διαχωρισμός από τη Σερβία ίσως έφερνε τις δύο χώρες σε μία διπλωματική αμηχανία, έως σήμερα, οι πολίτες των δύο χωρών δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγω της ανεξαρτητοποίησης.¹⁰⁹ Αυτό το γεγονός καθιστά το Μαυροβούνιο ακόμη πιο ιδανικό υποψήφιο για να ξεκινήσει τη διαδικασία ένταξης. Το 2010, άλλωστε, το Συμβούλιο δήλωσε ανοιχτά την πρόθεσή του να εντατικοποιήσει τις συνομιλίες κάτι που έγινε το 2012. Πλέον το Μαυροβούνιο είναι υποψήφιο για ένταξη (candidate country) και δεν απαιτείται θεώρηση visa για βραχυπρόθεσμη διαμονή.¹¹⁰

2.7. ΜΟΛΔΑΒΙΑ

---

¹⁰⁷ Vujović, Zlatko, and Olivera Komar. "Impact of the Europeanization process on the transformation of the party system of Montenegro." *Journal of Southern Europe and the Balkans* 10.2, (2008). σ. 223-241.

¹⁰⁸ Euractiv, Expert Opinion: "Euro Helped Montenegro Achieve Stability" όπως δημοσιεύθηκε το 2010 σε <https://www.euractiv.com/section/enlargement/interview/expert-euro-helped-montenegro-achieve-stability/>,

¹⁰⁹ Darmanovic, (2009), σ. 52 – 59.

¹¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Montenegro, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/montenegro_en.

2.7.α. Ιστορική αναδρομή

Ιστορικά, η Μολδαβία, όπως η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Σερβία κ.κ. ανήκει σε εκείνα τα έθνη κράτη που ανεξαρτητοποιήθηκαν στα μέσα του 19^{ου} αι. από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, και αντιμετωπίζει, ως αποτέλεσμα, παρόμοιες προκλήσεις. Από τη χαμηλή οικονομική ανάπτυξη, την ανεπάρκεια λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, μέχρι και προβλήματα εδαφικής κυριαρχίας με τη Ρωσία, τη Ρουμανία αλλά και περιστασιακά την Ουγγαρία, την Ουκρανία και την Τουρκία, η Μολδαβία είναι μια κλασική περίπτωση μικρής χώρας με μεγάλα προβλήματα. Συγκεκριμένα, το ζήτημα της Τρανσυλβανίας, οι διαμάχες για την επίλυση της διαμάχης της Τσανσίστρια (Transistria conflict) και τα ζητήματα ενεργειακής ασφάλειας, έχουν πολλές φορές απασχολήσει τη διεθνή κοινότητα. Η ΕΕ ήταν μία από εκείνες τις δυνάμεις που κλήθηκαν να παρέμβουν ώστε να βρεθεί κάποιο κοινό έδαφος για διαπραγματεύσεις. Και, ενώ η επιρροή της στα κράτη μέλη της είναι μεγαλύτερη, οι Ρώσοι είναι πολύ πιο δύσκολο να προσεγγιστούν με ήπια διπλωματικά μέσα.¹¹¹

Σε γενικές γραμμές, τα όσα ειπώθηκαν γενικά για τα Δυτικά Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη ισχύουν και για την περίπτωση της Μολδαβίας. Όσον αφορά τις σχέσεις με την ΕΕ, ήδη από το 1994 που ξεκίνησαν οι πρώτες προσεγγίσεις, υπάρχει σημαντική πρόοδος. Η χώρα συνεργάζεται με την Ένωση σε τομείς όπως το εμπόριο, την οικονομία, την ενέργεια, τη διαχείριση κρίσεων κ.λπ. Η κύρωση της συμφωνίας διευκόλυνσης θεωρήσεων ήταν το πρώτο σημάδι πως οι σχέσεις των δύο μερών θα γινόταν ακόμα πιο στενές.¹¹²

2.7.β. Ανάλυση

---

¹¹¹ Niemann, Arne, and Tessa De Wekker. "Normative power Europe? EU relations with Moldova." European Integration Online Papers 14.1 (2010), σ. 12 – 14, διαθέσιμο σε <http://www.eiop.or.at/eiop/pdf/2010-014.pdf>.

¹¹² European External Action Service και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Moldova, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4011/EU-Moldova%20relations.

Η Συμφωνία ΕΚ και Μολδαβίας με κύριο αντικείμενο την απλούστευση της διαδικασίας έκδοσης θεωρήσεων, υπεγράφη και αυτή το 2007 όπως η πλειοψηφία αυτών. Σε γενικές γραμμές, το κείμενο δεν έχει κάποια διάταξη αμφιλεγόμενη ή πρωτότυπη, ακολουθώντας τα πρότυπα των υπόλοιπων αντίστοιχων κειμένων.¹¹³ Όσο απλουστευμένη είναι η μορφή του εγγράφου, τόσο εύκολη φαίνεται και η διαδικασία αίτησης και ενημέρωσης από τις ηλεκτρονικές σελίδες των Μολδαβικών φορέων. Όντως, σε μία πλήρη, επικαιροποιημένη και φιλική προς το χρήστη, ιστοσελίδα, παρέχονται όλα τα έγγραφα και οι σχετικές συμφωνίες τόσο στα Μολδαβικά όσο και τα Αγγλικά, ενώ κάποια από αυτά είναι διαθέσιμα και στα Ρώσικα.¹¹⁴ Η διαδικασία υποβολής απλοποιείται ακόμη παραπάνω από την νέα ιστοσελίδα e-visa του αρμόδιου Υπουργείου.¹¹⁵ Το τί συμβαίνει στις διμερείς σχέσεις ΕΕ και Μολδαβία είναι κάπως διαφορετικό και ίσως επιβάλλεται μία πιο προσεκτική ανάγνωση.

2.7.γ. Το μέλλον των σχέσεων Μολδαβίας και ΕΕ

Έτσι, φτάνοντας στο σήμερα και στο τί μέλλει γενέσθαι, η προσέγγιση τόσο της Ένωσης όσο και της Ρουμανίας και της Ρωσίας όσον αφορά την πορεία της διευκόλυνσης των διαδικασιών και της συνεργασίας μεταξύ των εταίρων, εστιάζει, μεταξύ άλλων και στην επίλυση των εδαφικών προβλημάτων και της διαμάχης για την Τρανσυλβανία. Άλλη πτυχή αφορά τις σχέσεις και την επιρροή της Ρωσίας στη χώρα, που παρομοιάζει με αυτή της περίπτωσης της Ουκρανίας.¹¹⁶ Στα πλαίσια αυτού, όπως ειπώθηκε και για τη Γεωργία, η Ένωση πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική, αφού τίθενται επιπλέον ζητήματα όπως, λ.χ. η ενεργειακή ασφάλεια και οι περιφερειακές διενέξεις και εδαφικές

---

¹¹³ Για το πλήρες κείμενο της Συμφωνίας μεταξύ ΕΚ και Μολδαβίας για την απλούστευση της έκδοσης των visas, βλ. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(11\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(11)&from=EN).

¹¹⁴ Βλ. Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών Μολδαβίας, <http://www.mfa.gov.md/entry-visas-moldova/>.

¹¹⁵ Ιστοσελίδα για ηλεκτρονική υποβολή αίτηση visas για Μολδαβία, βλ. <https://www.evisa.gov.md/>.

¹¹⁶ Niemann, Arne, and Tessa De Wekker. "Normative power Europe? EU relations with Moldova."

European Integration Online Papers 14.1, (2010), σ. 5-38, διαθέσιμο σε pdf σε

<http://www.eiop.or.at/eiop/pdf/2010-014.pdf>.

διεκδικήσεις. Ειδικά λόγω της σκληρότητας και της ανελαστικότητας της κυβέρνησης Πούτιν, η ρωσική επιρροή αποτελεί καίριο παράγοντα που διαμορφώνει και δυσχεραίνει την πορεία της εντατικοποίησης των διαπραγματεύσεων ένταξης της Μολδαβίας στην ΕΕ.¹¹⁷ Βασικότατο είναι να αποφασίσει η ηγεσία της ΕΕ και οι θεσμοί της με ποιον ακριβώς τρόπο και με ποιο στόχο θα προσεγγίσουν τη Μολδαβία και υπό ποια κατεύθυνση θα κινηθούν και να επιλέξουν ανάμεσα στη συνεργασία, την επιβολή και τη μετριοπάθεια.¹¹⁸

Η πρόοδος, ωστόσο, των σχέσεων της ίδιας της ΕΕ με τη Μολδαβία είναι αρκετά πιο ελπιδοφόρα. Καταρχήν, δεν μπορεί να μην αναφερθεί κανείς στο ότι, από το 2009 έκτοτε, η Μολδαβία προσχώρησε στην Ανατολική Εταιρική Σχέση και πως από το 2016 (01.07.2016), τέθηκε σε ισχύ η Συμφωνία Σύνδεσης μεταξύ ΕΕ και Μολδαβίας τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2016. Η μεγάλη σημασία αυτής της κίνησης είναι πως σημαίνει, παράλληλα, πως καθιερώνεται η ζώνη ελευθέρων συναλλαγών (DCFTA). Όσον αφορά τις θεωρήσεις visa, από το 2014 οι Μολδαβοί υπήκοοι και τα κράτη μέλη της ΕΕ, μετακινούνται χωρίς την ανάγκη έκδοσης και θεώρησης visa. Στα πλαίσια της γενικότερα ευνοϊκής εξέλιξης, τα δύο μέρη συνεργάζονται για την ενίσχυση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και την υποστήριξη των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, στην Έρευνα και Τεχνολογία, στην Εκπαίδευση και στους τομείς της Ενέργειας.¹¹⁹

2.8. ΟΥΚΡΑΝΙΑ

2.8.a. Ιστορική αναδρομή

---

¹¹⁷ Yafimava, Katja. "The transit dimension of EU energy security: Russian gas transit across Ukraine, Belarus, and Moldova." OUP Catalogue, 2011.

¹¹⁸ Bosse, Giselle. "The EU's relations with Moldova: governance, partnership or ignorance?." Europe-Asia Studies 62.8, (2010), ειδικά στις σ. 1291-1309.

¹¹⁹ European External Action Service και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Moldova, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4011/EU-Moldova%20relations.

Η Ουκρανία είναι ένα από τα πολύ σημαντικά στρατηγικά σημεία για την Ανατολική Ευρώπη, τις χώρες της Ευρασίας γενικά, ακόμη και για το ΝΑΤΟ. Τα τελευταία χρόνια απασχόλησε πολλές φορές τη διεθνή κοινότητα η κρίση Ουκρανίας και Ρωσίας, με την κατάσταση στην Κριμαία να ξεφεύγει από κάθε όριο. Ιστορικά, η Ουκρανία δεν έχει πάψει ποτέ να ταλανίζεται από ένα πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν σχεδόν όλοι οι λαοί της Ανατολικής Ευρώπης, και όχι μόνο- την ανεκπλήρωτη δική τους «Μεγάλη Ιδέα». Αυτό έχει να κάνει κυρίως με το ότι, όπως αντίστοιχα οι Έλληνες και οι Σέρβοι ζούσαν υπό Τουρκικό ζυγό, έτσι και οι Ουκρανοί και, λ.χ. οι Λευκορώσοι, έπρεπε να αναζητούν συνεχώς «συνδετικά στοιχεία» μεταξύ του πληθυσμού ώστε να μη χάσουν την εθνική τους συνείδηση και ταυτότητα. Αυτό δημιούργησε και δημιουργεί συνεχώς, κρίσεις, διαμάχες και εδαφικές διεκδικήσεις που όμως καταλήγουν, κατά κύριο λόγο, στο πουθενά. Η Ρωσία είναι υπερβολικά ισχυρή, ωστόσο, το ίδιο ήταν και η ΕΣΣΔ και πριν από αυτούς, η Τσαρική Ρωσία. Οι Ουκρανοί όπως τόσοι λαοί στα Δυτικά Βαλκάνια, πάσχουν από μια κρίση εθνικής ταυτότητας.¹²⁰

Πέραν από το να δημιουργούνται προβλήματα με συγκεκριμένες χώρες, κυρίως με τη Ρωσία, αυτό που πρέπει να γίνει σαφές είναι πως δημιουργείται, παράλληλα, και εσωτερικό πρόβλημα στη χώρα. Ένας λαός που νιώθει υποτιμημένος και έχει απωλέσει την εμπιστοσύνη του στην κυβέρνησή του, είναι και πιο ευάλωτος από τη μία σε εξωτερικές και εσωτερικές πιέσεις και πιο πρόθυμος, από την άλλη, να επιτρέψει την εκδήλωση ακραίων συμπεριφορών στο εσωτερικό του ως αντίδραση σε μία μη ικανοποιητική κατάσταση και συνθήκη. Η εθνική υπερηφάνεια είναι ένα στοιχείο που, αν συνδέεται με τον πατριωτισμό και όχι με το σοβινισμό, τότε δημιουργεί τις κατάλληλες δομές ώστε να μπορεί το έθνος κράτος να ασκήσει την εξουσία του με τρόπο αποτελεσματικό και να επιβάλλει με ήπια μέσα την ισχύ του στον πληθυσμό. Όταν, όμως, υπάρχει ένας γενικός αναβρασμός, οι τοπικές αντιπαραθέσεις μπορούν να οδηγήσουν σε μεγάλης έκτασης κρίση εσωτερικά που έχει συνέπειες σε όλα τα επίπεδα- από την παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των πολιτών, στην οικονομία, στη μείωση της ανταγωνιστικότητας (πάλι εμπίπτει στην οικονομία), στα προβλήματα

---

¹²⁰ Wolczuk, Kataryna. "History, Europe and the "national idea": The "official" narrative of national identity in Ukraine." *Nationalities Papers* 28.4 (2000): σ. 681-694.

στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής, το κύρος της χώρας, την ενέργεια και την ασφάλεια κοκ.¹²¹

Από τη μία πλευρά, λοιπόν, τα προβλήματα της Ουκρανίας που επηρεάζουν τη σχέση της με εταίρους ανά τον κόσμο, σχετίζονται με το εσωτερικό της και με τα προβλήματα στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο, υπάρχουν θεωρητικοί όπως ο Haukalla (2015) που τονίζουν μία άλλη διάσταση. Ο Haukalla αναφέρει πως η Ουκρανία στην πραγματικότητα παίζει το ρόλο της παλαίστρας, του γηπέδου, αν επιτρέπεται η έκφραση. Κι αυτό συμβαίνει, λόγω του ότι η Ρωσία και η ΕΕ λύνουν τις διαφορές τους και αντιπαρατίθενται με κέντρο την Ουκρανία χωρίς να είναι αυτή το πραγματικό πρόβλημα. Με αυτόν τον τρόπο, αφού καμία από τις δύο δυνάμεις δεν θέλει να διαταράξει τις ήδη ευαίσθητες ισορροπίες, δεν προκαλεί έμμεσα την άλλη πλευρά, παρά μόνο αντιμάχεται σε άλλο επίπεδο. Αυτό γίνεται και για έναν άλλο πολύ σημαντικό λόγο- για να διασφαλιστεί το ότι στο μέλλον δεν θα απειληθούν οι οικονομικές και πολιτικές επαφές τους, ειδικά λόγω της στενής συνεργασίας τους στο εμπόριο και στην αγορά ενέργειας.¹²²

2.8.β. Ανάλυση

Δεν υπάρχουν πολλά σχόλια που μπορούν να γίνουν για τυχόν ιδιαιτερότητες της συμφωνίας. Θα θεωρηθεί δηλαδή πως στα ίδια πλαίσια κινείται, συνεπώς, και η Συμφωνία ΕΕ και Ουκρανίας για τη διευκόλυνση θεωρήσεων εισόδου Ουκρανών στην ΕΕ και Ευρωπαίων πολιτών στην Ουκρανία. Ένα, κατά τα άλλα, σύνθητες κείμενο, η Συμφωνία υπογράφηκε όπως και οι υπόλοιπες το 2007 και παρουσιάζει, ωστόσο, κάποιες ιδιαιτερότητες που ίσως να μη γίνονται φανερές με μία επιφανειακή ανάγνωση. Αναφορικά, και βάσει προσεκτικής επισκόπησης από τη συγγραφέα της παρούσας εργασίας, σημειώνεται πως στο προοίμιο, αντί της συνηθισμένης δήλωσης πως η συμφωνία αποβλέπει στην ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των δύο μερών με τελικό στόχο

---

¹²¹ Shulman, Stephen. "The contours of civic and ethnic national identification in Ukraine." *Europe-Asia Studies* 56.1 (2004): σ. 35-56.

¹²² Haukkala, Hiski. "From cooperative to contested Europe? The conflict in Ukraine as a culmination of a long-term crisis in EU–Russia relations." *Journal of Contemporary European Studies* 23.1 (2015): σ. 25-40.

την πλήρη ένταξη στην ΕΕ, η διατύπωση είναι πιο μετριοπαθής και φανερώνει μία «διστακτικότητα».¹²³

Ωστόσο, η μέχρι τώρα πρόοδος και πορεία στις σχέσεις μεταξύ ΕΕ και Ουκρανίας είναι σε μεγάλο βαθμό επιτυχημένες. Παραπάνω, έγινε αναφορά στη μεταξύ τους συμφωνία για την απλούστευση θεωρήσεων visa όπου και αναφέρεται πως «το σχέδιο δράσης [...], στο οποίο επισημαίνεται ότι θα καθιερωθεί εποικοδομητικός διάλογος [...], με **προοπτική** την προετοιμασία για τις διαπραγματεύσεις σχετικά με τη συμφωνία για την απλούστευση των θεωρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη προόδου στις συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις για τη συμφωνία επανεισδοχής ΕΕ-Ουκρανίας» κάτι που υπονοεί πως υπάρχει μια σαφής πρόθεση αλλά τα δύο μέρη δεν έχουν φτάσει ή δεν επιθυμούν, επί της παρούσης, να φτάσουν σε πιο «στενή» και εντατική συνεργασία ή να προχωρήσουν σε δράσεις για πιο άμεση ένταξη της χώρας στην Ένωση.¹²⁴

2.8.γ. Το μέλλον των σχέσεων Ουκρανίας και ΕΕ

Παραπάνω, έγινε λόγος για μία «μετριοπάθεια» και από τις δύο πλευρές. Κάποιες παρατηρήσεις είναι αναγκαίες να γίνουν και θα διευκολύνουν τον αναγνώστη να κατανοήσει, ίσως, αυτή τη μετριοπάθεια. Αυτές έχουν να κάνουν με τις προκλήσεις στη σχέση Ουκρανίας και ΕΕ σε έναν πολύ μεγάλο βαθμό. Συνεπώς:

- Κατά πρώτον, η ύπαρξη εδαφικής διαμάχης μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας και τα περιστατικά βίας που έλαβαν και συνεχίζουν να λαμβάνουν χώρα στην Κριμαία, φέρνουν την Ένωση στον «αμήχανο» ρόλο του ενδιάμεσου-διαμεσολαβητή, που καλείται να διατηρήσει μία στάση ισορροπίας απέναντι στην πανίσχυρη Ρωσία και την Ουκρανία την οποία επιθυμεί να προσεγγίσει στενότερα.

---

¹²³ Η «ανάγνωση» αυτή είναι βάση προσωπικών αντιλήψεων και διαμορφώθηκε κατόπιν σύγκρισης με τις υπόλοιπες μελέτες περίπτωσης.

¹²⁴ Για το πλήρες κείμενο της Συμφωνίας ΕΕ και Ουκρανίας, βλ. αναλυτικά [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1218\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1218(02)&from=EN).

- Κατά δεύτερον, η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει και αντανακλά τα ίδια τα προβλήματα που αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει η Κοινότητα στις σχέσεις της με τη Ρωσία. Έτσι, η κρίση κάνει φανερά περισσότερο παρά ενισχύει τα διλήμματα ασφαλείας και την ανάγκη για εξομάλυνση των σχέσεων με τη Ρωσία.¹²⁵
- Τρίτον, η διευρυμένη συνεργασία με την Ουκρανία και η πιο ευρεία προσέγγιση δείχνουν μία γενικότερη τάση της ΕΕ να προχωρά σε πιο σαφείς, «ανθεκτικές» και ευέλικτες συμφωνίες με τα κράτη, διαμορφωμένες και προσαρμοσμένες ώστε να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας.¹²⁶
- Ενδιαφέρον είναι, τέταρτον, και το πως η αντίδραση της Ρωσίας στην προσέγγιση, από μέρους Ένωσης, της Ουκρανίας, αποτελεί ένα «τεστ» του πως αντιλαμβάνονται οι Ρώσοι την Ευρώπη, το βαθμό επιρροής της Ρωσίας στις σχέσεις της ΕΕ με τους εταίρους ή πιθανούς εταίρους της, και, συνεπώς, την ισορροπία ισχύος στην Ευρασία.¹²⁷
- Αποτελεί, παράλληλα, πέμπτον, και ένα διαφορετικό «τεστ» και πάλι- μία ευκαιρία για αξιολόγηση της λειτουργίας και της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των θεσμών στην Ουκρανία, του σεβασμού, από κράτους και πολίτες, του κράτους δικαίου και της εμπέδωσης των αξιών και προτεραιοτήτων του φιλελεύθερου έθνους-κράτους.¹²⁸
- Ως εκ τούτου, έκτον, στην ουσία η ΕΕ έχει την ευκαιρία να επαληθεύσει τη δυνατότητά της να προβάλλει και να προωθήσει τις αξίες της πέραν των κρατών μελών της τα οποία υποχρεούνται στην τήρηση του ευρωπαϊκού δικαίου. Επί της ουσίας, η Ένωση, καλείται να εγκαταλείψει την αμιγώς οικονομική και πολιτιστική φύση των προσεγγίσεών της και να κατανοήσει πως, πλέον, εάν πράγματι επιθυμεί να περάσει σε

¹²⁵ Haukkala, Hiski. "From cooperative to contested Europe? The conflict in Ukraine as a culmination of a long-term crisis in EU–Russia relations." *Journal of Contemporary European Studies* 23.1, (2015), σ. 22-40.

¹²⁶ Hillion, Christophe. "Mapping-out the New Contractual Relations between the European Union and Its Neighbours: Learning from the EU-Ukraine Enhance Agreement." *Eur. Foreign Aff. Rev.* 12, (2007), σ. 169-171.

¹²⁷ Tumanov, Sergey, Alexander Gasparishvili, and Ekaterina Romanova. "Russia–EU relations, or how the Russians really view the EU." *Journal of communist studies and transition politics* 27.1, (2011), σ. 121-141.

¹²⁸ Pridham, Geoffrey. "EU/Ukraine Relations and the Crisis with Russia, 2013-14: A Turning Point." *The International Spectator* 49.4, (2014), σ. 53-60.

ένα άλλο στάδιο ολοκλήρωσης και ενοποίησης θα πρέπει να αναλάβει και τις ανάλογες ευθύνες.¹²⁹

- Τέλος, έβδομον, οι συμφωνίες τέτοιου τύπου αποτελούν, τελικά, από ότι φαίνεται, την εναλλακτική λύση στη διεύρυνση. Αντί, λοιπόν, να προχωρεί σε μία πλήρη ένταξη μιας χώρας στην Ένωση με ότι υποχρεώσεις και δικαιώματα συνεπάγεται αυτή η μακρόχρονη και απαιτητική διαδικασία, γίνεται πρόδηλο πως υπάρχει και μία εναλλακτική λύση- αυτή της διευρυμένης συνεργασίας με διμερείς συμφωνίες που ρυθμίζουν πολύ συγκεκριμένα ζητήματα βάσει των συμφερόντων των δύο πλευρών.¹³⁰

Παρατηρείται πως από το 2014 μέχρι σήμερα έχουν γίνει κι άλλα βήματα προόδου. Η ΕΕ που έχει τονίσει την ανάγκη για εκδημοκρατισμό των θεσμών και την πρόοδο στη χώρα, προχώρησε στο να της παρέχει οικονομική και τεχνική υποστήριξη στην ενίσχυση των πολιτικών και διοικητικών της μεταρρυθμίσεων. Ακόμη, έχει γίνει σημαντική πρόοδος στον τομέα του εμπορίου, αφού από τον Ιανουάριο του 2016 η Ουκρανία έχει συνάψει συμφωνία για να εισέλθει στο χώρο της Συνολικής Συμφωνίας Ελεύθερων Συναλλαγών (DCFTA) μέσω της οποίας εξασφαλίζονται καλύτεροι οικονομικοί όροι, επενδύσεις και συνεργασία χωρίς εμπόδια. Η συμφωνία αυτή είναι ειδικού τύπου και αφορά την Ουκρανία και έχει ως στόχο να μειωθούν οι δασμοί, να αυξηθούν οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ τους και να ενισχυθεί ο τομέας της αγροτικής και βιομηχανικής ανάπτυξης στη χώρα.¹³¹

Πιο στενή έχει γίνει και η συνεργασία σε τομείς ενέργειας, έρευνας και εκπαίδευσης ενώ, από τον Ιούνιο του 2017, έχει απελευθερωθεί το καθεστώς βραχυπρόθεσμων θεωρήσεων εισόδου. Έτσι, πολίτες – κάτοχοι βιομετρικών προτύπων διαβατηρίων, μπορούν να μετακινούνται χωρίς επιπλέον προβλήματα. Τονίζεται πως, σε ό,τι αφορά την ένταξη, αυτό θα είναι κάτι σχεδόν παράτολμο- η Ρωσία δεν φαίνεται να

---

¹²⁹ Kubicek, Paul. "The European Union and democratization in Ukraine." *Communist and Post-Communist Studies* 38.2, (2005), σ. 279-292.

¹³⁰ Dannreuther, Roland. "Developing the alternative to enlargement: the European Neighborhood Policy." *Eur. Foreign Aff. Rev.* 11, (2006), ειδικά σ. 183

¹³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "EU – Ukraine – Deep and Comprehensive Free Trade Area DCFTA", διαθέσιμο σε https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150981.pdf.

είναι πολύ πρόθυμη να επιτρέψει κάτι τέτοιο και οι κυβερνήσεις κάθε ενός από τους «παίκτες» σε αυτό το παιχνίδι εξουσίας αρνούνται να πάρουν επιπλέον ρίσκα.¹³²

2.9. ΡΩΣΙΑ

2.9.a. Ιστορική αναδρομή

Αναμφίβολα ένας από τους ισχυρότερους παίκτες στην Ευρασία, η Ρωσική Ομοσπονδία, πρώην ηγέτιδα της Σοβιετικής Ένωσης, πρώην Τσαρική Ρωσική Αυτοκρατορία, νυν «Ρωσική Αρκούδα του Πούτιν» για τα μέσα, δεν θα μπορούσε παρά να αποτελεί προτεραιότητα της Ένωσης. Οι σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι πάντα ομαλές, αν και υπάρχει μακρά ιστορία που μπορεί να αναφερθεί. Από αιώνων η Ρωσία βρίσκεται ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης, παρούσα σε κάθε μεγάλο ιστορικό γεγονός και ισχυρότατη ακόμη και στις πιο αδύναμες στιγμές της. Δύσκολα μπορεί κανείς να θεωρήσει πως η Ρωσία είναι 100% συνδεδεμένη με την Ευρώπη, αφού τα τεράστια εδάφη της απλώνονται στο μισό Βόρειο ημισφαίριο, και εξίσου δύσκολα νοείται Ευρωπαϊκή Ιστορία χωρίς τη Ρωσία. Η τεράστια χώρα με τον ανομοιογενή πληθυσμό αναγκαστικά απασχολεί την Ένωση, τελικά, όπως απασχολούσε και τον 20^ο αιώνα Ψυχροπολεμικά και κατά τους δύο Παγκόσμιους, τον 19^ο όσον αφορά τη στάση που θα έπαιρνε απέναντι στους πολέμους εθνικής απελευθέρωσης στα Βαλκάνια, όπως και τόσους και τόσους αιώνες. Η σύγχρονη πολιτική, στρατιωτική και διπλωματική Ιστορία των Ευρωπαίων συνδέεται άρρηκτα με αυτήν της Ρωσίας.¹³³

Το 1991 η Σοβιετική Ένωση και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ήταν επίσημα παρελθόν. Η κληρονομιά που άφησε η διάλυση της ΕΣΣΔ ήταν βαριά και δύσκολα διαχειρίσιμη. Πολλές χώρες που βασιζόταν, ως δορυφόροι, σχεδόν κατ’

---

¹³² European External Action Service, “EU – Ukraine Relations, Factsheet”, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4081/%20EU-Ukraine%20relations,%20factsheet.

¹³³ Hosking, Geoffrey A. Russia and the Russians: a history. Harvard University Press, 2001.

αποκλειστικότητα στη συνεχή ροή πόρων και κεφαλαίων του Σοβιέτ της Μόσχας, ξαφνικά έμειναν πρακτικά ακυβέρνητες και χωρίς δυνατότητα να υποστηρίξουν τις ανάγκες των πληθυσμών τους. Η Αμερικανική καπιταλιστική ουτοπία έκανε πολλούς να μεταναστεύσουν προς τα Δυτικά, ενώ παλιννοστούντες πληθυσμοί που επιθυμούσαν τον επαναπατρισμό τους, και μαζί με αυτούς άλλοι τόσοι πάμφτωχοι πολίτες κρατών σε κατάρρευση, αναζητούσαν υπηκοότητες και δικαιώματα σε ευρωπαϊκά εδάφη. Η Ρωσία αν και είχε «χάσει» τον Ψυχρό Πόλεμο, στην πραγματικότητα έχασε και την ευθύνη του να τροφοδοτεί, ως ισχυρό κέντρο, μια αδύναμη περιφέρεια την οποία ήλεγχε μόνο με τη βία και την καταπίεση. Ωστόσο, αυτήν την κουλτούρα δεν μπόρεσε να την αφήσει πίσω της και διατηρεί αυτή τη νοοτροπία μέχρι και σήμερα, προκαλώντας με απειλές για διακοπή της παροχής ενέργειας (μέσω αγωγών), καταπατώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα σε περιφερειακές κρίσεις, καταπιέζοντας μειονότητες, επεμβαίνοντας στα εσωτερικά άλλων κρατών και πιέζοντας κάθε κατάσταση προς όφελός της.¹³⁴

Η ΕΕ και οι ηγέτες της έχουν κάνει πολυάριθμες προσπάθειες προσέγγισης και επαφές γίνονται σε όλα τα επίπεδα. Είναι κατανοητό πως σε αυτήν την περίπτωση δεν έχει να κάνει κανείς με μία χώρα με αδυναμίες οικονομικής και πολιτικής φύσεως όπως, λ.χ. η Μολδαβία. Μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας παίζεται ένα σκληρό διπλωματικό παιχνίδι που απαιτεί στρατηγικές κινήσεις- άλλωστε, η ΕΕ πέραν της οικονομίας και της ενεργειακής της αυτονομίας, έχει να αντιμετωπίσει και προκλήσεις ασφάλειας, για την διαχείριση των οποίων η Ρωσία είναι πολύτιμη. Ακόμη, κράτη μέλη της ΕΕ και κράτη υποψήφια προς ένταξη, μπορούν δυνητικά να απειληθούν από τη Ρωσία και τις συχνά παράλογες κινήσεις της και τα φόβητρα που προβάλλει. Η Εσθονία, η Μολδαβία, η Πολωνία, είναι μόνο παραδείγματα χωρών οι οποίες θα βρεθούν σε χάος αν η Ρωσία αποφασίσει να τερματίσει τις επαφές με τους Ευρωπαίους εταίρους της. Ακόμη, η ύπαρξη εδαφικών αμφισβητήσεων και διαμαχών με υποψήφιες προς ένταξη χώρες, κάνει τις χώρες αυτές λιγότερο ικανές υποψήφιες στο να γίνουν πλήρη κράτη μέλη της ΕΕ.¹³⁵

- Αντίστοιχα, όμως, τονίζεται πως, χωρίς τη συνεργασία με την ΕΕ, οι Ρωσικές επιχειρήσεις θα αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα αφού μεγάλο μέρος του ΑΕΠ της χώρας εξαρτάται από το εμπόριο με τα κράτη μέλη της Ένωσης, με αυτήν να αποτελεί

---

¹³⁴ Sakwa, Richard. "New Cold War? or twenty years' crisis? Russia and international politics." *International Affairs* 84.2 (2008): σ. 241-267.

¹³⁵ Heisbourg, François. "Preserving Post-Cold War Europe." *Survival* 57.1 (2015): σ. 31-48.

τον τρίτο μεγαλύτερο εμπορικό της εταίρο, ενώ τα κράτη μέλη της Βαλτικής, επίσης κράτη μέλη της ΕΕ, είναι οι πιο κρίσιμοι εταίροι. Συγκεκριμένα, υπολογίζεται πως η οικονομία της Ρωσίας εξαρτάται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από την Ένωση από ότι η Ένωση από τη συνεργασία με τη Ρωσική Ομοσπονδία.¹³⁶

Παρά την «αισιοδοξία» και την τόλμη στις δηλώσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όπως αναφέρονται παραπάνω, όμως, ίσως στην πραγματικότητα η ζυγαριά μάλλον δεν γέρνει τόσο πολύ υπέρ της ΕΕ. Αιτιολογώντας:

- Πάνω από 500 εκατομμύρια πολίτες εξαρτώνται από μία καλή συνεργασία των δύο εταίρων στους τομείς της ενέργειας, με ελάχιστα κράτη μέλη να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν, εναλλακτικά, μια σταθερή ροή ενέργειας στα εδάφη τους και, αντίστοιχα, η ρωσική οικονομία είναι εξίσου εξαρτημένη.¹³⁷
- Μετά τη διεύρυνση, οι δύο εταίροι μοιράζονται πολύ μεγαλύτερο κομμάτι των συνόρων τους, άρα τίθενται και άλλα επιμέρους ζητήματα- από τη μετακίνηση πληθυσμών για λόγους εργασίας και σπουδών, μέχρι την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του διεθνούς εγκλήματος. Πέραν τούτου, δεν μπορεί να αγνοήσει κανείς πως, με την πλήρη ένταξη στην ΕΕ πρώην κρατών της Σοβιετικής Ένωσης, έγιναν νόμιμοι πολίτες της ΕΕ πρόσωπα που διατηρούν στενές συγγενικές σχέσεις με πολίτες που διαμένουν μόνιμα σε εδάφη της Ρωσικής Ομοσπονδίας, οπότε γίνεται αναγκαία η διευκόλυνση θεωρήσεων εισόδου.¹³⁸

2.9.β. Ανάλυση

Συμφωνίες όπως αυτή της διευκόλυνσης θεωρήσεων εισόδου μεταξύ ΕΕ και Ρωσίας μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό πρώτο βήμα για στενότερη και ομαλότερη

---

¹³⁶ EPRS, European Parliamentary Research Service, Αναφορά, “Topical Digest- EU-Russia Relations”, 18 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο σε pdf σε http://www.europarl.europa.eu/EPRS/TD_EU-Russia-Relations.pdf.

¹³⁷ Nappert, Sophie. "EU-Russia Relations in the Energy Field: The Continuing Role of International Law." IAEA Energy Forum. (2010), σ. 12-15.

¹³⁸ Potemkina, Olga. "Some ramifications of enlargement on the EU-Russia relations and the Schengen regime." European journal of migration and law 5.2, (2003), σ. 229-247.

επαφή. Το καθεστώς έκδοσης θεωρήσεων εισόδου για αμφοτέρους τους πολίτες κρατών μελών της Ένωσης και Ρώσους πολίτες ρυθμίζεται από τις διατάξεις της «Συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσικής Ομοσπονδίας» που αποτελεί εξέλιξη των πολυετών διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο μερών. Συγκεκριμένα και, κατά το προοίμιο της, λαμβάνει υπόψη τα συμφωνηθέντα της 31.05.2003 στη διάσκεψη κορυφής που έλαβε χώρα στην Αγία Πετρούπολη και την κοινή δήλωση της 27.04.2004 περί πρόθεσης απλούστευσης των διαδικασιών εισόδου πολιτών στα εδάφη των δύο μερών (κράτη μέλη ΕΕ από τη μία και Ρωσική Ομοσπονδία από την άλλη), ενώ εξελίσσει τη συμφωνία της 24.06.1994 με αντικείμενο τη δημιουργία εταιρικής σχέσης ΕΚ και Ρωσικής Ομοσπονδίας.¹³⁹

2.9.γ. Το μέλλον των σχέσεων Ρωσίας και ΕΕ

Η ανάγκη εντατικοποίησης των διαδικασιών προσέγγισης της Ρωσίας αναλύθηκε και παραπάνω και αφορά κυρίως ζητήματα ασφάλειας και ενέργειας. Οντως, η ΕΕ δεν έχει την πολυτέλεια να παραμερίσει έναν τόσο ισχυρό παίκτη στα ανατολικά της σύνορα και, αντίστοιχα, η Ρωσία δεν μπορεί παρά να προσεγγίσει και να προσπαθήσει να επιβάλλει στο μέγιστο δυνατό βαθμό τα συμφέροντά της στους Ευρωπαίους εταίρους της. Σε σχετική αναφορά, η ΕΕ τονίζει τα εξής:

- Αν και οι σχέσεις ΕΕ και Ρωσίας θεωρούνται ιδιαίτερα ακανθώδες σημείο, φαίνεται πως έχουν εξομαλυνθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό μετά το 2014.
- Ο κύριος λόγος αντιμαχιών μεταξύ των δύο μερών είναι η επιβολή της ισχύος της Ρωσίας σε όμορα κράτη, κυρίως τη Γεωργία και την Ουκρανία, και η διαχείριση, από μέρους της ηγεσίας της, των διπλωματικών προκλήσεων.

---

¹³⁹ Για το πλήρες κείμενο, ο αναγνώστης παραπέμπεται στη δημοσίευση του εγγράφου της Συμφωνίας ΕΚ και Ρωσικής Ομοσπονδίας για θεωρήσεις εισόδου στο [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A0517\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A0517(01)&from=EN).

- Αντίστοιχης, αν όχι μεγαλύτερης, βαρύτητας ζήτημα αποτελεί και η στρατιωτική επέμβαση στη Συρία.
- Παρά τις όποιες διαφωνίες, η ΕΕ και η Ρωσία επιβάλλεται να προχωρούν σε πιο στενή επικοινωνία, αφού υπάρχει ανάγκη για συνεργασία σε κάθε επίπεδο- στην οικονομία, το εμπόριο, την ενέργεια, τις μεταφορές κ.λπ.
- Η ΕΕ είναι ιδιαίτερα διστακτική όσον αφορά τη Ρωσία, εκφράζοντας έντονες ανησυχίες για την κατάσταση στη χώρα και τις περιοχές που βρίσκονται σε κρίση, ιδίως σε ό,τι αφορά τα κοινωνικά δικαιώματα, τη δημοκρατία και την ασφάλεια των πολιτών.
- Επιπλέον, τονίζεται πλέον ξεκάθαρα πως η ανάγκη της ΕΕ να διαπραγματεύεται με τη Ρωσία για ζητήματα μεταφοράς αερίου, πετρελαίου κ.λπ. ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την εξαναγκάζουν σε υποχωρήσεις προκειμένου να επιτευχθούν συμφωνίες και να μην ρισκάρει η Ένωση την ενεργειακή επάρκεια των κρατών μελών της.
- Αντίστοιχα, όμως, τονίζεται πως, χωρίς τη συνεργασία με την ΕΕ, οι Ρωσικές επιχειρήσεις θα αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα αφού μεγάλο μέρος του ΑΕΠ της χώρας εξαρτάται από το εμπόριο με τα κράτη μέλη της Ένωσης, με αυτήν να αποτελεί τον τρίτο μεγαλύτερο εμπορικό της εταίρο, ενώ τα κράτη μέλη της Βαλτικής, επίσης κράτη μέλη της ΕΕ, είναι οι πιο κρίσιμοι εταίροι. Συγκεκριμένα, υπολογίζεται πως η οικονομία της Ρωσίας εξαρτάται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από την Ένωση από ότι η Ένωση από τη συνεργασία με τη Ρωσική Ομοσπονδία.¹⁴⁰

2.10.ΣΕΡΒΙΑ

2.9.α. Ιστορική αναδρομή

¹⁴⁰ EPRS, European Parliamentary Research Service, Αναφορά, “Topical Digest- EU-Russia Relations”, 18 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο σε pdf σε http://www.europarl.europa.eu/EPRS/TD_EU-Russia-Relations.pdf.

Ήδη συζητήθηκε έντονα σε όλο το κείμενο και με πολλές αφορμές αφενός το γεγονός πως οι λαοί των Βαλκανίων όλοι αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα όσο και το ότι η Ένωση τους προσέγγιζε και τους προσεγγίζει με παρόμοια στρατηγική και μέθοδο. Οι Σέρβοι ήταν από τους λαούς που δεν χρειάστηκε να παλέψουν για την εύρεση μιας εθνικής ταυτότητας όπως έκαναν οι κάτοικοι της ΠΓΔΜ και της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης. Αντίθετα, οι Σέρβοι ήταν στην άλλη πλευρά, αυτή της ύπαρξης του εθνικιστικού στοιχείου που πίεζε προς την υιοθέτηση συντηρητικών πολιτικών, με αποτέλεσμα την καταπίεση των μειονοτήτων, την αμφιλεγόμενη τήρηση των δημοκρατικών αρχών και την εγκαθίδρυση ενός καθεστώτος στο οποίο η πλειοψηφία των Ορθόδοξων Σέρβων θα κινεί τα νήματα προς όφελός της. Η Σέρβικη «Μεγάλη ιδέα», το όραμα για μία Σερβία που θα φτάσει μέχρι τις Δαλματικές Ακτές, τη Μαύρη Θάλασσα και τη Θεσσαλονίκη- «η Σερβία των τριών θαλασσών»- δημιούργησε προσδοκίες από το λαό.¹⁴¹

Η Σερβία, λοιπόν, έχει μεγάλο παρελθόν και έχει παίζει σημαντικότερο ρόλο στην Ιστορία των Βαλκανίων και της Ευρώπης γενικά. Από τους Βαλκανικούς πολέμους στους Παγκόσμιους στη δημιουργία της Γιουγκοσλαβίας με ηγέτιδα την ίδια, δεν μπορεί κανείς παρά να περιμένει πως, ακόμη και σήμερα, θα διατηρεί ηγετικές βλέψεις. Ωστόσο, η ειρήνη στα Βαλκάνια μετά τον εμφύλιο που ξεκίνησε με την κατάρρευση, σχεδόν, της ΕΣΣΔ και έληξε με κατηγορίες για εθνοκάθαρση, γενοκτονία και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, ήταν εύθραυστη και επετεύχθη δύσκολα. Η ΕΕ παρενέβη πολλές φορές και διατήρησε, σε συνεργασία με άλλους περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς, για να αποκατασταθεί η ειρήνη και η ασφάλεια στη βαλκανική χερσόνησο.¹⁴²

2.10.β. Ανάλυση

---

¹⁴¹ Tamas, Gaspar Miklos. "On Post-Fascism: How Citizenship is Becoming an Exclusive Privilege." Boston Review (2000): σ. 42 -48.

¹⁴² MacDonald, David Bruce. *Balkan Holocausts?: Serbian and Croatian victim centred propaganda and the war in Yugoslavia*. Manchester University Press, 2010.

Ταυτόχρονα με τις άλλες, λοιπόν, όπως αναλύθηκε, συμφωνίες, και με απόφαση του Συμβουλίου την 8.11.2007, τέθηκε σε ισχύ η συμφωνία περί της απλούστευσης εκδόσεως θεωρήσεων (visas) μεταξύ ΕΚ και Σερβίας. Ήδη, έχουν αναφερθεί τα βασικά σημεία στα οποία εστιάζουν και τα οποία προβλέπονται σε παρόμοιες συμφωνίες διμερούς χαρακτήρα μεταξύ των κρατών της ΝΑ Ευρώπης/Δυτικών Βαλκανίων και της Ένωσης. Ακολουθώντας, λοιπόν, αυτά τα πρότυπα, η Συμφωνία προβαίνει σε σειρά δηλώσεων και στοχοθεσίας στο προοίμιο και, κατόπιν, στα δεκατέσσερα (14) άρθρα της καθορίζει το καθεστώς έκδοσης θεωρήσεων εισόδου για τους πολίτες κρατών μελών της ΕΕ και της Δημοκρατίας της Σερβίας. Όπως αναλύθηκε και παραπάνω, στην ίδια λογική με τις άλλες συμφωνίες, η παρούσα αναφέρει το πως οι διαπραγματεύσεις έλαβαν χώρα στα πλαίσια της ΣΣΣ¹⁴³ με σκοπό να γίνει πιο στενή η συνεργασία των δύο μερών.

Μπορούν να γίνουν μόνο μερικές σύντομες παρατηρήσεις- στο άρθρο 4 περιλαμβάνονται περισσότερες κατηγορίες από ότι σε άλλες συμφωνίες, στο άρθρο 5 παρ. ιβ) υπάρχει η διατύπωση «εκπρόσωποι θρησκευτικών κοινοτήτων που είναι καταχωρημένες στη Δημοκρατία της Σερβίας και οι οποίοι ταξιδεύουν τακτικά στα κράτη μέλη» που δεν είναι συνήθης και, τέλος, το παράρτημά της είναι πιο εκτενές, χωρίς, ωστόσο, αυτό να την καθιστά διαφορετική από τις άλλες συμφωνίες ίδιου χαρακτήρα.¹⁴⁴ Οι αντίστοιχες ηλεκτρονικές πλατφόρμες που είναι εντυπωσιακά οργανωμένες και κατατοπιστικές για άλλες χώρες, δεν είναι τόσο πλήρης όσο σε άλλες χώρες (π.χ. στο Αζερμπαϊτζάν), καθώς δεν περιλαμβάνει ειδικές ενότητες με πληροφορίες, κείμενα κ.λπ.¹⁴⁵ Κατά τα άλλα, όσα αναφέρθηκαν για τις άλλες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων ισχύουν και για τη Σερβία, οπότε ο αναγνώστης παραπέμπεται παραπάνω.

2.10.γ. Το μέλλον των σχέσεων Σερβίας και ΕΕ

Η πορεία των σχέσεων ΕΕ και Σερβίας φαίνεται θετική. Ήδη, από το 2003 και μετά με τη Σύνοδο Κορυφής της Θεσσαλονίκης ξεκίνησε μία διαδικασία

---

¹⁴³ Βλ. παραπάνω σε όλο το Μέρος Β' της παρούσης.

¹⁴⁴ Για το πλήρες κείμενο της Απόφασης του Συμβουλίου για την Συμφωνία ΕΚ και Σερβίας, βλ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007D0825&from=EN>.

¹⁴⁵ Βλ. χαρακτηριστικά <https://serbia.visahq.com/>.

εντατικοποίησης της συνεργασίας των δύο σε όλα τα επίπεδα- από το εμπόριο, την εκπαίδευση, την οικονομία μέχρι και την ασφάλεια. Το 2009 η Σερβία υπέβαλλε αίτηση ένταξης, ενώ από το 2012 έκτοτε θεωρείται υπονήφια χώρα και από το 2013 έχει μπει στο Μηχανισμό Σταθεροποίησης λαμβάνοντας κεφάλαια για την προετοιμασία της για την ένταξη. Μέσα στο 2016, η χώρα άρχισε ενεργό διάλογο για διάφορους τομείς που αφορούν την δικαιοσύνη και την ασφάλεια και από το Φεβρουάριο του 2017 οι συζητήσεις περιλαμβάνουν και την Παιδεία. Πλέον δεν απαιτείται θεώρηση για βραχυπρόθεσμη διαμονή ούτε έκδοση visa.¹⁴⁶

2.11 Οι συμφωνίες για Αζερμπαϊτζάν Αρμενία και Γεωργία ***συμπληρωματική ενότητα***

Παραπάνω παρουσιάστηκαν οι βασικές συμφωνίες θεώρησης εισόδου. Ωστόσο, αντίστοιχες προσεγγίσεις έχουν γίνει για το Αζερμπαϊτζάν, την Αρμενία και τη Γεωργία, οι οποίες, όμως, διέπονται από διαφορετικό καθεστώς. Η ενότητα αυτή είναι συμπληρωματική/παρενθετική. Τις σχέσεις με την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν και τη Γεωργία τις καθορίζουν παρόμοιοι στόχοι και δράσεις, όπως φαίνεται και από τη σελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ειδικά, η συνεργασία με Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν διευκολύνεται από Αντιπροσωπείες στις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές Συνεργασίες στις χώρες αυτές, τις λεγόμενες ΚΕΣ, που προβλέπονται από τις Συμφωνίες Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (ΣΕΣΣ), όπως τέθηκαν σε ισχύ την 1^η Ιουλίου του 1999. Οι ΣΕΣΣ διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό τον κοινοβουλευτικό έλεγχο, την επικοινωνία και τη συνεργασία ΕΕ-Αρμενίας και ΕΕ-Αζερμπαϊτζάν. Για τη Γεωργία προβλέπεται η ύπαρξη κοινοβουλευτικής επιτροπής στήριξης με παρόμοιες αρμοδιότητες.¹⁴⁷ Η διαδικασία αίτησης και χορήγησης visa για το Αζερμπαϊτζάν διευκολύνεται αρκετά από την ύπαρξη ηλεκτρονικών συστημάτων τόσο στην ιστοσελίδα του εκεί Υπουργείου Εξωτερικών όσο και των επιμέρους πρεσβειών στα κράτη μέλη ΕΕ και Schengen. Συγκεκριμένα, η

---

¹⁴⁶ Ευρωπαϊκή Ένωση, Σερβία, διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/serbia_en.

¹⁴⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επίσημη Ιστοσελίδα, «Αρμενία-Αζερμπαϊτζάν-Γεωργία», <http://www.europarl.europa.eu/delegations/el/dsca/home.html>.

ιστοσελίδα περιλαμβάνει όλες τις διατάξεις που αφορούν τη διευκόλυνση παροχής εισόδου, τα κόστη, τα απαιτούμενα έγγραφα κ.λπ.¹⁴⁸

2.11.1. ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ

2.11.1.a. Ιστορική αναδρομή

Σε πολύ μεγάλο βαθμό, οι σχέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και γενικά των κρατών μελών της ΕΕ και του Αζερμπαϊτζάν είναι καλές και υπάρχει μία σταθερή διπλωματική αντιπροσώπευση της χώρας στα ευρωπαϊκά κράτη μετά την πτώση της ΕΣΣΔ. Πριν το 1990 οι όποιες επαφές ήταν πολύ περιορισμένες, ωστόσο, σήμερα, η ΕΕ εντάσσει τα όσα αφορούν τις σχέσεις των δύο μερών, στην ατζέντα της, κυρίως σε ότι έχει να κάνει με την ενεργειακή της πολιτική και την Ευρωπαϊκή πολιτική Γειτονίας, αλλά και την Ανατολική Εταιρική Σχέση.¹⁴⁹

Όπως αναφέρθηκε, κεντρικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο, παίζει η διαχείριση των αγωγών μεταφοράς αερίου και, γενικά, η ενέργεια, κάτι που, συμβαίνει και με τις υπόλοιπες χώρες του Καυκάσου. Ωστόσο, το Αζερμπαϊτζάν έχει αποδειχθεί σκληρός διαπραγματευτής, προβάλλοντας συγκεκριμένες διεκδικήσεις όσον αφορά τις Ευρωπαϊκές επενδύσεις στη χώρα και η πολιτική ηγεσία έχει πολλές φορές τονίσει το γεγονός πως το Αζερμπαϊτζάν δεν έχει σε τίποτα να ζηλέψει από τις αντίστοιχες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, έχοντας αναπτυγμένο κράτος δικαίου και πολιτισμό και παρέχοντας στους πολίτες του ένα υψηλό επίπεδο ζωής σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά

---

¹⁴⁸ Ministry of Foreign Affairs, Republic of Azerbaijan, “Visa”, <http://www.mfa.gov.az/content/918>.

¹⁴⁹ Weber, Bernd. *The EU external energy governance and the neighbouring gas suppliers Azerbaijan and Algeria: ensuring European gas supply security at the borderline between markets and geopolitics*. Institut d'études politiques, (2016), σ. 9 - 34.

πρότυπα.¹⁵⁰ Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι το θέμα της ασφάλειας. Το Αζερμπαϊτζάν δε συνορεύει μόνο με χώρες όπως η Ρωσία, το Ιράν και η Αρμενία-αντίθετα, βρίσκεται συχνά στη θέση του διαμεσολαβητή σε περίπτωση συγκρούσεων και λειτουργεί ως διάυλος επικοινωνίας μεταξύ χωρών του Καυκάσου και της Δυτικής Ασίας και της Ευρώπης. Έχοντας καταλήξει σε κάποιες διπλωματικές λύσεις με τη γείτονα Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν προς το παρόν βρίσκεται σε ένα επίπεδο ανάπτυξης και σταθερότητας, στο οποίο βοηθούν και τα Ευρωπαϊκά ταμεία, οι επενδύσεις και η παροχή βοήθειας από μέρους ΕΕ για την βελτίωση και την ανάπτυξη των δημοκρατικών θεσμών στη χώρα. Αυτό συνέβη με την άντληση κεφαλαίων από το Εθνικό Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα το οποίο ξεκίνησε να λειτουργεί από το 2007 και από πρωτοβουλίες του Συμβουλίου της Ευρώπης και της ΕΕ μαζί για να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁵¹

2.11.1.β. Ανάλυση

Η Συμφωνία μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και ΕΕ διαφέρει σε αρκετά σημεία από αυτές που υπογράφει η ΕΕ με τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, ενώ, σε άλλα, παρουσιάζει κοινά στοιχεία. Αρχικά, πρέπει να σημειωθεί πως η συμφωνία υπεγράφη στο πνεύμα της συμφωνίας εταιρικής σχέσης ΕΕ-Αζερμπαϊτζάν που είχαν δρομολογηθεί για το 2010, και της κοινής δήλωσης της 7^{ης} Μαΐου 2009 (σύνοδος κορυφής της Πράγας) για την

---

¹⁵⁰ Van Gils, Eske. "Differentiation through bargaining power in EU–Azerbaijan relations: Baku as a tough negotiator." *East European Politics* 33.3 (2017), σ. 388-405. Βλ. Δηλώσεις 2008, από την Αζερική προεδρία, σ. 391 – 393 κ.ό.κ.

¹⁵¹ Van Elsuwege, P., and Guillaume V. "Continuity and change in the legal relations between the EU and its neighbours: A result of path dependency and spill-over effects." *The Revised European Neighbourhood Policy*. Palgrave Macmillan, (2017), σ. 101-106.

απελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων. Επίσης, τονίζεται η ανάγκη διευκόλυνσης των επαφών και ενίσχυσης των δεσμών.¹⁵²

2.11.1.γ. Το μέλλον των σχέσεων Αζερμπαϊτζάν – ΕΕ

Ήδη αναφέρθηκαν σημαντικότεροι παράγοντες όπως η ενέργεια και η ασφάλεια στα Ανατολικά σύνορα της Ένωσης. Ωστόσο, υπάρχει σαφέστατα περιθώριο για να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο οι σχέσεις μεταξύ των δύο μερών, να προωθηθεί η συνεργασία και να μπορέσει, τελικά, το Αζερμπαϊτζάν να προχωρήσει ένα βήμα παραπάνω στην επίτευξη μίας στενότερης σχέσης και επικοινωνίας με την ΕΕ. Για παράδειγμα, η ύπαρξη του Ανώτατου Εκπροσώπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα από το 2016 έκτοτε, όπως πολύ συνοπτικά αναφέρθηκε, δείχνει ακριβώς το πως η «ήπια» ισχύς μπορεί να ασκηθεί και να δημιουργηθεί ένας σταθερός διάυλος επικοινωνίας.¹⁵³

Οι τομείς στους οποίους συνεργάζονται επί της παρούσης οι δύο πλευρές καλύπτουν όλο το φάσμα, από τις οικονομικές σχέσεις και το εμπόριο, μέχρι την έρευνα και την εκπαίδευση. Το Αζερμπαϊτζάν, συμμετέχει στο Erasmus + της ΕΕ, ενώ έχουν δημιουργηθεί δέκα (10) κοινά μεταπτυχιακά προγράμματα με χώρες της Ευρώπης. Παράλληλα, οι επιτροπές της ΕΕ και του ΣτΕ και τα διαθέσιμα προγράμματα για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προώθηση της συνεργασίας και της ευμάρειας μεταξύ μελών της κοινωνίας των πολιτών, αποτελούν σημαντικές πρωτοβουλίες που προσφέρουν πρόσθετα κονδύλια τα οποία έχει αξιοποιήσει η χώρα για τον εκσυγχρονισμό του συστήματός της. Αυτός ο εκσυγχρονισμός φαίνεται κυρίως, όμως, στους βασικότερους αναπτυξιακούς τομείς όπως είναι το εμπόριο και η βιομηχανία κ.λπ. Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, οι οικονομικές σχέσεις με την ΕΕ είναι στενότερες από ποτέ, κάτι που ήταν και ο λόγος που προωθήθηκε η θέση σε ισχύ της συμφωνίας διευκόλυνσης εισόδου από το 2014, αφού δεν είναι μόνο τα αγαθά τα οποία

---

¹⁵² Συμφωνία Αζερμπαϊτζάν-ΕΕ, διαθέσιμη στα Ελληνικά σε [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22014A0430\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22014A0430(02)&from=EN).

¹⁵³ Βλ. ό.π. Van Elsuvege, (2016), σ. 93 – 101.

πρέπει να μετακινούνται γρήγορα, εύκολα και φθηνά, αλλά και οι πολίτες οι οποίοι θα είναι το παραγωγικό δυναμικό.¹⁵⁴

2.11.2. ARMENIA

2.11.2.α. Ιστορική αναδρομή

Η Αρμενία έχει σχετικά σταθερές σχέσεις με την Ευρώπη. Πριν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ βρισκόταν κι εκείνη στο ανατολικό μπλοκ οπότε, όπως είναι προφανές, οι επαφές ήταν περιορισμένες. Μέχρι το 1999 δεν υπήρξε ιδιαίτερη σχέση, ωστόσο, το 1999 υπεγράφη διμερής συμφωνία μεταξύ τους για συνεργασία (EU – Armenia Partnership and Cooperation Agreement) η οποία σηματοδότησε την αρχή μιας πιο στενής συνεργασίας σε τομείς όπως η πολιτική, η οικονομία, το κράτος δικαίου κ.λπ. και ξεκίνησε ενεργός διάλογος για περαιτέρω βήματα. Μέσω της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας ρυθμίζονται όλα τα επί μέρους σχετικά ζητήματα.¹⁵⁵

2.11.2.β. Ανάλυση

Η Συμφωνία μεταξύ Αρμενίας-ΕΕ επί της απλούστευσης της έκδοσης θεωρήσεων εισόδου στη χώρα υπεγράφη στις 17 Δεκεμβρίου 2012 μεταξύ των μερών υπό το πνεύμα της ευρύτερης ανάπτυξης δικτύου επαφών και συνεργασίας μεταξύ των χωρών του Καυκάσου και της Ένωσης.¹⁵⁶ Επίσης, στο προοίμιο της Συμφωνίας αναφέρεται η ρητή πρόθεση για την προώθηση των οικονομικών, ανθρωπιστικών και λοιπών δεσμών με την Αρμενία, στόχος που αναμένεται να επιτευχθεί μέσω της απλούστευσης της διαδικασίας έκδοσης θεωρήσεων εισόδου στην ΕΕ για τους πολίτες της Δημοκρατίας της Αρμενίας.

---

¹⁵⁴ EEAS, EU – Azerbaijan Relations, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4013/EU-Azerbaijan%20relations.

¹⁵⁵ European External Action Service, EU – Armenia, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4080/EU-Armenia%20relations.

¹⁵⁶ βλ. και στο ίδιο την Ενότητα για το Αζερμπαϊτζάν και ΚΕΣ.

Αντίστοιχα, από την ίδια υποχρέωση απαλλάσσονται και όλοι οι πολίτες της Ένωσης για την είσοδό τους στη χώρα. Η Συμφωνία, πάλι κατά το προοίμιο, έχει συνταχθεί με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας, της προστασίας της εδαφικής κυριαρχίας και ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 2014.¹⁵⁷

2.11.2.γ. Το μέλλον των σχέσεων Αρμενίας – ΕΕ

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον το γεγονός ότι η συμβολή της παρούσης Συμφωνίας αναγνωρίζεται και διεθνώς, όπως πχ από το “Freedom House” που αποτελεί αναγνωρισμένη πλατφόρμα μελέτης της κατάστασης όσον αφορά την τήρηση των δικαιωμάτων στις χώρες ανά τον κόσμο.¹⁵⁸ Ειδικά, στη συζήτηση περί Αρμενίας για το 2015, στην ιστοσελίδα αναφέρεται σαφώς και ονομαστικά ο καίριος ρόλος που παίζει η σύναψη συμφωνιών και η ύπαρξη συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και Αρμενίας και αντίστοιχων δικτύων στην προώθηση των κοινωνικών, ατομικών κ.ά. δικαιωμάτων στη χώρα. Συγκεκριμένα αναφέρονται:

- Η Συμφωνία διευκόλυνσης εισόδου τόσο Αρμενίων στην Ένωση όσο και πολιτών ΕΕ στην Αρμενία,
- Η βελτίωση των εκλογικών διαδικασιών και της ευρύτερης δημοκρατικής λειτουργίας των θεσμών με τη χρήση Ευρωπαϊκών βέλτιστων πρακτικών και προτύπων,
- Η επιρροή της κοινής αγοράς και των εμπορικών συναλλαγών με τα κράτη μέλη της ΕΕ (εισαγωγές και εξαγωγές) στη βελτίωση του γενικού επιπέδου ανάπτυξης της Αρμενίας,
- Η αξιοποίηση των προτάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης στην διακυβέρνηση της χώρας,

---

¹⁵⁷ Στο κείμενο: Αναγνωρίζοντας ότι η απλούστευση της θεώρησης δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε παράνομη μετανάστευση και αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ασφάλεια και στην επανεισδοχή,» Πλήρες κείμενο διαθέσιμο στα ελληνικά σε [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22013A1031\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22013A1031(01)&from=EN).

¹⁵⁸ Freedom House, www.freedomhouse.org.

- Η διασφάλιση της στρατιωτικής και εδαφικής σταθερότητας στην περιοχή Nagorno-Karabakh μέσω της συνεργασίας με τη Ρωσία στα πλαίσια της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης (Eurasian Economic Union, EEU), με την υπογραφή αντίστοιχης συμφωνίας τον Οκτώβριο του 2014,¹⁵⁹

Η αναβάθμιση του κυβερνοχώρου, της προστασίας αυτού και της ελευθερίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας βάσει συστάσεων του Οργανισμού

- για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη.¹⁶⁰

2.11.3 ΓΕΩΡΓΙΑ

2.11.3.α Ιστορική αναδρομή

Βεβαίως δεν γίνεται και να μην υπάρξει αναφορά στην ιδιαιτερότητα της περίπτωσης της Γεωργίας λόγω των τεταμένων της σχέσεων με τη γείτονα Ρωσία και να γίνει μία αντίστοιχη αναφορά στις αυξημένες πιέσεις στις σχέσεις με την ΕΕ λόγω αυτών. Έτσι, καταρχήν, οπωσδήποτε ο κλονισμός των Ρωσογεωργιανικών σχέσεων προκάλεσε μία αναστάτωση στα κράτη μέλη της Ένωσης ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να κινηθούν ώστε να μην εμποδιστεί η πρόοδος στις σχέσεις τους με τη Γεωργία αλλά και να μην απειληθεί το καλό κλίμα διαπραγματεύσεων με τη Ρωσία. Ειδικά λόγω ύπαρξης των αγωγών φυσικού αερίου, εμπορικών συναλλαγών και λοιπών κοινών δράσεων, ήταν καίριας σημασίας να χρησιμοποιηθεί υψηλού επιπέδου διπλωματία προς αυτή την κατεύθυνση.¹⁶¹ Παράλληλα, δε, παρόμοιες δράσεις έπρεπε να λάβει η ΕΕ και

---

¹⁵⁹ Treaty on the Eurasian Economic Union, UN, http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf.

¹⁶⁰ Αναφορά, “The Freedom House”, Armenia, 2014, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/armenia>.

¹⁶¹ Whitman, Richard G., and Stefan Wolff. "The EU as a conflict manager? The case of Georgia and its implications." *International Affairs* 86.1, (2010), σ. 87-97.

για την προσέγγιση της Τουρκίας σε σχέση με τη Γεωργία.¹⁶² Σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που έπληξε τόσο την Ένωση όσο και την Ανατολική Ευρώπη και τις άλλες σύγχρονες προκλήσεις όπως την ισλαμοφοβία και την έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς, η εντατικοποίηση μιας διαδικασίας προς τη στενότερη συνεργασία σε όλα τα επίπεδα ήταν και είναι πολύ σημαντική.¹⁶³

2.11.3.β Ανάλυση

Η Συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και Γεωργίας για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων τέθηκε σε ισχύ το 2006 και ισχύει έκτοτε παρά τις κρίσεις που έλαβαν χώρα στην περιοχή. Στο πλήρες κείμενο της Συμφωνίας αποσαφηνίζονται τα ζητήματα που σχετίζονται άμεσα με το πλαίσιο το οποίο διέπει τις διαδικασίες έκδοσης θεωρήσεων (visas) τόσο για πολίτες ΕΕ εισερχόμενους στην Γεωργία όσο και το αντίστροφο. Σε γενικές γραμμές, το σύνολο των άρθρων της Συμφωνίας δεν φαίνεται να εμφανίζονται ως προβληματικά ή αμφιλεγόμενα ή να αίρουν ερωτήματα οποιασδήποτε φύσης.¹⁶⁴ Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς παρά να επισημάνει σειρά δεδομένων που κάνουν τη χώρα άξια ιδιαίτερης προσοχής όσον αφορά τη μελέτη της, τα οποία, όμως, επειδή αφορούν κατά κύριο λόγο το μέλλον των σχέσεων ΕΕ και Γεωργίας, εξετάζονται παρακάτω.

2.11.3.γ Το μέλλον των σχέσεων Γεωργίας – ΕΕ

Καταρχάς, η Γεωργία όπως αναφέρθηκε, μαζί με την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν, έχουν ιδιαίτερο καθεστώς συνεργασίας με την Ένωση. Συγκεκριμένα, σε

---

¹⁶² Tocci, Natalie. "The EU and conflict resolution in Turkey and Georgia: Hindering EU potential through the political management of contractual relations." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 46.4, (2008), σ. 876-897.

¹⁶³ Smith, Adrian, and Adam Swain. "The global economic crisis, Eastern Europe, and the former Soviet Union: models of development and the contradictions of internationalization." *Eurasian Geography and Economics* 51.1, (2010), σ. 11-34.

¹⁶⁴ Για το πλήρες κείμενο της Συμφωνίας ΕΕ και Γεωργίας σχετικά με την έκδοση θεωρήσεων τύπου visas βλ. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22011A0225\(02\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22011A0225(02)&from=EN).

σχετική δημοσίευση του Συμβουλίου αναφορικά με τη σχέση των δύο μερών, αναφέρεται ρητά πως η Γεωργία θεωρείται από την ΕΕ πρωτοπόρος σε ότι έχει να κάνει με την ανατολική εταιρική σχέση¹⁶⁵ και πως αμφότερες οι πλευρές επιθυμούν μία πιο στενή πολιτική σύνδεση και συνεργασία. Σχετικά με τις θεωρήσεις, ειδικότερα, μετά την υπογραφή της Σύμβασης, ακολούθησε ακόμη πιο συντονισμένη διαπραγμάτευση, από την οποία προέκυψαν τα εξής:

- Από το 2016, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμφώνησαν σχετικά με την απελευθέρωση των θεωρήσεων, κάτι που επιβεβαίωσε και η Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων για τη Γεωργία. Η συμφωνία, που επιβεβαιώθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2016, προβλέπει και για τους υπηκόους κρατών μελών της ΕΕ και της Γεωργίας δυνατότητα να μεταβούν για 90 ημέρες ελεύθερα.
- Επιπλέον, τροποποιήθηκε ο κανονισμός 539/2001¹⁶⁶ που περιλαμβάνει τις χώρες στις οποίες για να εισέλθουν πολίτες της ΕΕ απαιτείται θεώρηση visa.
- Πιο πρόσφατα, στις 8 Ιουνίου 2016. Ο κ. Tusk και ο πρόεδρος της Γεωργίας κ. Margvelashvili, εν όψει των επερχόμενων εκλογών, συναντήθηκαν και συζήτησαν περαιτέρω τα όσα προβλέπονται για την απαλλαγή για Γεωργιανούς πολίτες από την υποχρέωση των θεωρήσεων.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Βλ. παραπάνω στην ενότητα για Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν όπου αναλύεται η ανατολική εταιρική σχέση.

¹⁶⁶ Βλ. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32001R0539>.

¹⁶⁷ Για το πλήρες κείμενο σχετικά με τις σχέσεις ΕΕ και Γεωργίας βλ.

<http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/georgia/>.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1 Αντιμετώπιση προκλήσεων και η σημασία των διμερών συμφωνιών

Για πολλά χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε, ίσως, υπερβολικά προσηλωμένη στο να διευρύνει τα εδάφη της και να προχωρήσει σε επί μέρους συνεργασίες οι οποίες θα τη βοηθούσαν να επεκταθεί γεωγραφικά και να ρυθμίσει και προωθήσει την πολιτική γειτονίας της.¹⁶⁸ Σήμερα, θα έλεγε κανείς πως οι σχέσεις ΕΕ με τους εταίρους της διανύουν μία περίοδο κρίσης, αφού τόσο η δυναμική της Ένωσης έχει περιοριστεί με τη μείωση της οικονομικής της και της ήπιας ισχύος της, όσο και λόγω της αυξανόμενης ισλαμοφοβίας, των ανεξέλεγκτων μεταναστευτικών ροών και την ανάγκη για εξωτερική ασφάλεια, παράγοντες που συνδέονται και επιδεινώνονται με τη σειρά τους με την κρίση. Έτσι, η ΕΕ έχει μπει σε ένα «φαύλο κύκλο»- από τη μία η κρίση προκαλεί οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές προκλήσεις που αντανακλώνται στις προσπάθειες για εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια και κοινή αντιμετώπιση των προκλήσεων του σήμερα. Από την άλλη, οι απειλές που δέχεται η ΕΕ στα ανατολικά και νότια, κυρίως, σύνορά της, την εμποδίζουν από το να κάνει μία σωστή διαχείριση κρίσεων και επιδεινώνουν την οικονομικό-πολιτικό-κοινωνική κατάσταση για τα κράτη μέλη.¹⁶⁹

Ήδη έγινε αναφορά στην οικονομική κρίση, στην κρίση αξιών και τη συστημική κρίση που, για πολλούς, συνδέεται, άλλωστε, με το ότι η ΕΕ βασίζεται στο NATO για να κινητοποιήσει τις δυνάμεις της, στην καλύτερη των περιπτώσεων στη FRONTEX. Η ΚΕΠΠΑ δεν αρκεί για να βοηθήσει την ΕΕ αν ξεσπάσει μία τεράστια στρατιωτικής φύσης κρίση στα σύνορά της η οποία απαιτεί άμεση επέμβαση μίας μαζικής στρατιωτικής δύναμης αφού Ευρωπαϊκός στρατός δεν υπάρχει. Παράλληλα, ούτε ο οργανωμένος στρατός του κάθε κράτους μέλους αρκεί για να καλύψει σε απόλυτο βαθμό τις ανάγκες της. Ακόμη κι όταν συζητά κανείς τα πιο «συνηθισμένα» προβλήματα όπως

---

¹⁶⁸ Roig, A. & Huddelston, T. (2007) EC Readmission Agreements: A Re-evaluation of the Political Impasse, *European Journal of Migration and Law*, 9, σ. 363-387.

¹⁶⁹ Tamminen, Tanja. "Challenges: EU Civilian Crisis Management and the Objective of Impact Assessment—Kosovo as an Example of Complexity." *Complexity Thinking for Peacebuilding Practice and Evaluation*. Palgrave Macmillan UK, 2016 σ. 111-128.

αυτό της καταγραφής των περιστατικών της παράνομης μετανάστευσης, την αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος και τον έλεγχο ακόμη και των νόμιμων μετακινηθέντων πολίτες κρατών μελών εκτός της Σένγκεν, όχι μόνο οι αξιωματικοί δεν είναι αρκετά καταρτισμένοι, αλλά και ο αριθμός αυτών δεν αρκεί.¹⁷⁰

Οι Συμφωνίες διευκόλυνσης εισόδου ως ένα βαθμό βοηθούν, τελικά, την ΕΕ, όπως αναφέρθηκε, στο να ξεπεράσει τα προβλήματα που θα υπήρχαν εάν δεν είχε ρυθμιστεί ένα κοινό πλαίσιο και κάποιοι κοινοί κανόνες μεταξύ των κρατών μελών της και κρατών που επιθυμούσαν μία πιο στενή συνεργασία. Έτσι, ενδιαφέρον είναι ο τρόπος που θέτουν το ζήτημα οι Bruns κ.ά. (2016). Σε ένα εξαιρετικά επίκαιρο βιβλίο, οι συγγραφείς τόνισαν πως οι συμφωνίες διευκόλυνσης εισόδου (visas) επί της ουσίας αυτό που κάνουν είναι να συνιστούν την ενδιάμεση λύση μεταξύ της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της επιβολής δραστικών μέτρων όπως μία στρατιωτική επέμβαση ή την εφαρμογή αυστηρών κανόνων για τη διέλευση από τα σύνορα που θα ήταν επιζήμιες πρακτικές για την ελεύθερη κυκλοφορία. Όπως αναφέρεται, η έλλειψη κοινών κανόνων και ηλεκτρονικών συστημάτων απλούστευσης της διαδικασίας έκδοσης και ελέγχου της εγκυρότητας των θεωρήσεων εισόδου θα οδηγούσε σε τεράστια κόστη, μεγάλη γραφειοκρατία και τρομερές καθυστερήσεις για τους νόμιμους ταξιδιώτες. Η ολοκλήρωση, από την άλλη, δεν είναι δυνατή για τα κράτη μέλη της ΕΕ που έχουν ήδη πραγματοποιήσει προσπάθειες ετών για την από κοινού διαχείριση των προβλημάτων τους- για άλλα κράτη ούτε λόγος.¹⁷¹

Οπότε, για τους Bruns κ.ά. (2016), η πορεία αντίστοιχων διαπραγματεύσεων αλλά και πολιτικών της ΕΕ όπως συγκεκριμένα της πολιτικής γειτονίας παίζουν σημαντικότατο ρόλο και σε κάτι άλλο- στο να καταλάβουν τα διαπραγματευόμενα μέρη τις προθέσεις του ενός για τη συνεργασία με το άλλο, τις δυναμικές και των δύο πλευρών και τα όρια που υπάρχουν στις μεταξύ τους δυνατότητες για συνεργασία. Ένα πρόσφατο παράδειγμα ήταν αυτό της Ουκρανίας, όταν ξέσπασε η κρίση στην Κριμαία, όπου φάνηκε η ικανότητα της ΕΕ να επέμβει στις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας και να συμπεριφερθεί ως διαμεσολαβητής- ή καλύτερα οι περιορισμένες της δυνατότητες να

---

¹⁷⁰ Simão, Licínia. "Bringing "the political" back into European security: challenges to the EU's ordering of the Eastern Partnership." *East European Politics* 33.3 (2017): σ. 349-354.

¹⁷¹ Bruns, Bettina, Dorit Happ, and Helga Zichner, eds. *European Neighbourhood Policy: Geopolitics Between Integration and Security*. Springer, 2016, σ. 4-9.

επιηρεάσει τη Ρωσική πλευρά. Με αυτόν τον τρόπο, μία σύγκρουση εκτός της ΕΕ έγινε και ευρωπαϊκό πρόβλημα, κι αυτό συνέβη γιατί η Ένωση εξαρτάται ενεργειακά από αυτές τις χώρες.¹⁷²

Συνεπώς, αυτό που καταδεικνύεται είναι πως τόσο η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας όσο και οι κοινές δράσεις για την ασφάλεια ή η ύπαρξη οργανισμών όπως ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη ή το Συμβούλιο της Ευρώπης και λοιπές διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες αυτό που κάνουν είναι να προστατεύουν όλες τις χώρες που συμμετέχουν (κυρώνουν τις συμφωνίες) από τα προβλήματα που θα δημιουργούσε η έλλειψη της «αστυνόμησης» στα κράτη που πλέον, λόγω παγκοσμιοποίησης και διεθνοποίησης του εγκλήματος, της τρομοκρατίας κ.λπ. δεν έχουν άλλη επιλογή παρά μόνο να συνεργαστούν. Ο κόσμος δεν είναι πλέον χωρισμένος σε δύο στρατόπεδα όπως στον Ψυχρό Πόλεμο, ούτε υπάρχει μία ισχυρότατη Αμερικανική δύναμη να επέμβει και να φέρει την τάξη όπως νόμιζαν οι λαοί μετά το 1991 (και μέχρι το 2001 συγκεκριμένα την 11^η Σεπτεμβρίου) πως μπορεί να γίνει. Τώρα, το 2017, η λύση φαίνεται να είναι η συνεργασία με τους όρους, φυσικά, του ισχυρότερου, αυτού που μπορεί να στρέψει τις διαπραγματεύσεις προς όφελός του.¹⁷³

Επιχειρώντας, τελικά, μία απάντηση στα αρχικά ερωτήματα, το πως, τί και γιατί συνέβη, αυτό που γίνεται φανερό είναι πως η υπογραφή των Συμφωνιών, την οποία ακολούθησαν ακόμη περισσότερες διμερείς συμφωνίες και κοινές δράσεις, ήταν απλά η αρχή για μια πιο στενή συνεργασία. Υπεγράφησαν λίγο πριν γίνει φανερή η έκταση της κρίσης και το σκοτεινό μέλλον της Ένωσης. Θα μπορούσαν να είχαν παραμείνει εκεί, σε μία απλή πράξη διευκόλυνσης που θα εξυπηρετούσε τουρίστες και ταξιδιώτες. Ωστόσο, κανένα από τα μέρη δεν έκανε πίσω. Σήμερα παρατηρείται ακόμη στενότερη συνεργασία, πολλά από τα κράτη αυτά είναι υποψήφια για πλήρη ένταξη στην ΕΕ και το μέλλον, το οποίο φέρνει μαζί του προκλήσεις τις οποίες η Ευρώπη δεν έχει ακόμη βρεθεί στην ανάγκη να αντιμετωπίσει, μπορεί να φαίνεται ζοφερό αλλά ίσως είναι πιο εύκολο να προβλεφθεί, ίσως είναι καλύτερες οι πιθανότητες για να μείνουν τα κράτη όσο το δυνατόν πιο αλώβητα, μέσω κοινών δράσεων και συνεργασίας.

---

¹⁷² Ο.π. Bruns κ.ά, 2017, σ. 1-5.

¹⁷³ Bruns κ.ά., 2016, σ. 5.

Άλλη μία πτυχή που δεν είναι τόσο ξεκάθαρη από μία απλή ανάγνωση των κειμένων των Συμφωνιών, επιπλέον, είναι πως η ΕΕ χρησιμοποιεί τις Συμφωνίες ως ένα μέσο για να επέμβει στην επίλυση των περιφερειακών συγκρούσεων σε πολλές από τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης. Μία πιο άμεση επέμβαση στην άσκηση της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής κρατών τα οποία δεν είναι επισήμως κράτη-μέλη της Ένωσης, θα δημιουργούσε προβλήματα τόσο στις σχέσεις με τα επί μέρους κράτη όσο και με άλλους εταίρους.¹⁷⁴ Άλλωστε, με την οικονομική κρίση, τόσο η διαπραγματευτική όσο και η αγοραστική δύναμη της ΕΕ και των κρατών-μελών της έχουν μειωθεί. Οπότε, με τις επί μέρους Συμφωνίες, δίνεται η δυνατότητα μίας έμμεσης προσέγγισης των κυβερνήσεων των κρατών που παρουσιάζουν τέτοια προβλήματα στο εσωτερικό τους, μέσω της ένταξης αιτημάτων για μία αποτελεσματικότερη διαχείριση των προκλήσεων στα κείμενα ή και απλώς λόγω του ότι διευκολύνεται, τελικά, η συνεργασία τους.¹⁷⁵

Οι οικονομικοί στόχοι δεν είναι δευτερεύοντες την ανάλυση- τουναντίον- το γεγονός πως μέσω της διευκόλυνσης έκδοσης θεωρήσεων εισόδων μειώνει το κόστος, το χρόνο, τις απαιτήσεις και τα κριτήρια χορήγησης, επιτρέπει την ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων για τη σύναψη εμπορικών και οικονομικών σχέσεων. Από τη μία οι εργαζόμενοι οι οποίοι επιθυμούν να μεταβούν προσωρινά σε κράτη μέλη της ΕΕ για να αξιολογήσουν το κατά πόσο επιθυμούν ή δύνανται να εργαστούν στο εσωτερικό τους διευκολύνεται, από την άλλη, οι επιχειρηματίες που πραγματοποιούν εμπορικές δραστηριότητες στο εξωτερικό μπορούν πολύ ευκολότερα, πλέον να μετακινούνται σε τακτική βάση.¹⁷⁶

Ένας άλλος τομέας που δεν μπορεί να παραληφθεί ο οποίος αναφέρθηκε και σε όλη την έκταση της εργασίας, είναι αυτός του πολιτισμού ο οποίος συνδέεται και με την οικονομία μέσω του τουρισμού και των πολιτιστικών ανταλλαγών. Επί σειρά ετών, για να ταξιδέψουν οι πολίτες συγκεκριμένων κρατών προς συγκεκριμένα, συνήθως πιο αναπτυγμένα, κράτη, ήταν υποχρεωμένοι να προχωρήσουν σε δαπανηρές, χρονοβόρες, συχνά ακόμη και ψυχοφθόρες διαδικασίες ώστε να τους εγκριθεί ένα έγγραφο εισόδου. Πλέον, ειδικά για τις τουριστικές visas, στις περισσότερες χώρες δεν απαιτείται καν

---

¹⁷⁴ Λιάκουρας, Π. (2012) «Η Διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και η Ανάδυση των Νέων Κρατών στο Διεθνές Δίκαιο», στο Κυριάκος Κεντρωτής (επιμ.), Μετά το «Τέλος» της Ιστορίας, Αθήνα: Σιδέρησ. 111-148.

¹⁷⁵ Popescu, N. (2010). EU foreign policy and post-Soviet conflicts: stealth intervention. Routledge. Ειδικά Introduction και σ. 25-38.

¹⁷⁶ Neumayer, E. (2006). Unequal access to foreign spaces: how states use visa restrictions to regulate mobility in a globalized world. Transactions of the Institute of British Geographers, 31(1), 72-84.

θεώρηση (βλ. Κεφάλαιο 2) ενώ σε άλλες μπορεί να γίνει και στο χώρο του αερολιμένα. Αυτό, ενισχύει τον τουρισμό και αυξάνει την πολιτιστική ανταλλαγή.¹⁷⁷

Τέλος, αν και όχι εξαντλητικά, αναφέρεται σε αυτό το σημείο και η εκπαίδευση και γενικά η πολιτιστική διπλωματία η οποία και συνδέεται με τον τουρισμό αλλά και όλα τα παραπάνω, καθώς επιτρέπεται στους φοιτητές να κινηθούν εντός και εκτός ΕΕ με μεγαλύτερη ευκολία και μικρότερο κόστος. Οι νέοι και οι σπουδαστές αποτελούν το μελλοντικό εργατικό δυναμικό, ένα εργατικό δυναμικό με μεγάλο βαθμό εξειδίκευσης, εμπειρίες και υψηλό βαθμό κατάρτισης. Όσο μεγαλύτερη εξοικείωση έχουν αυτά τα πρόσωπα με τα ιδανικά, τις πολιτικές και τον τρόπο λειτουργίας των δομών και των θεσμών της Ένωσης, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να επιδιώξουν να προωθήσουν αντίστοιχες δράσεις στα κράτη προέλευσής τους όταν αυτοί βρεθούν σε θέσεις εξουσίας ή να μπορέσουν να ενταχθούν στις κοινωνίες των κρατών μελών της ΕΕ αν επιλέξουν να παραμείνουν στο έδαφός τους. Αντίστοιχα, σημειώνεται πως, ακριβώς επειδή απλοποιούνται οι διαδικασίες, δεν είναι πλέον μόνο μία ελίτ στην οποία επιτρέπεται η πρόσβαση σε Ιδρύματα του εξωτερικού- με τα προγράμματα Erasmus+ και αντίστοιχα προγράμματα ανταλλαγών, δίνονται πολλές υποτροφίες σε φοιτητές, διευκολύνεται η μετακίνηση, αυξάνεται η κινητικότητα και αμβλύνεται η κοινωνική ανισότητα.¹⁷⁸

Τελικά, γίνεται προφανές πως οι Συμφωνίες διευκόλυνσης εισόδου (θεωρήσεων visas) είναι πολύ πιο σημαντικές και περίπλοκες από όσο μπορεί κανείς να υποθέσει με μία επιφανειακή ανάλυση και εκτίμηση. Πέραν από τους άμεσους στόχους που υλοποιούνται, έχουν επιπτώσεις και σε άλλους τομείς της ΕΕ και επηρεάζουν τους πολίτες με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Η πολιτιστική ανταλλαγή, άλλωστε, η συνεργασία, η επαφή μεταξύ των λαών, η επικοινωνία μεταξύ κρατών, η διπλωματία, η προώθηση και ενίσχυση της παιδείας είναι στόχοι που περιλαμβάνονται στις επίσημες ατζέντες κάθε κράτους, αναπτυγμένου ή μη. Οι Συμφωνίες αυτές κρίνονται, ως τώρα, καινοτόμες και επιτυχείς και πως δείχνουν πως τα κράτη μπορούν, εφόσον βούλονται, να συνεργαστούν σε ένα ανώτερο επίπεδο.

---

¹⁷⁷ Glaesser, Kester et all, Visa Facilitation: Stimulating Economic Growth and Development through Tourism, World Tourism Organization (UNWTO), διαθέσιμο σε http://www3.weforum.org/docs/TTCR/2013/TTCR_Chapter1.3_2013.pdf.

¹⁷⁸ Gstöhl, S. (2008). A Neighbourhood Economic Community-finalité économique for the ENP? College of Europe EU Diplomacy Paper 3/2008, February 2008. *EU Diplomacy Papers*, 23.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Adler- nissen, R. (2008). The diplomacy of opting out: A Bourdieudian approach to national integration strategies. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 46(3), 663-684.
- Albrechts, Louis, Patsy Healey, and Klaus R. Kunzmann. "Strategic spatial planning and regional governance in Europe." *Journal of the American Planning Association* 69.2 (2003).
- Bastian, Sunil, and Robin Luckham, eds. *Can democracy be designed?: the politics of institutional choice in conflict-torn societies*. Vol. 2. Zed books, (2003).
- Bechev, Dimitar. "Carrots, sticks and norms: the EU and regional cooperation in Southeast Europe." *Journal of Southern Europe and the Balkans* 8.1, (2006).
- Belloni, Roberto. "Civil society and peacebuilding in Bosnia and Herzegovina." *Journal of peace Research* 38.2 , (2001).
- Berg, E., & Ehin, P. (2006). What kind of border regime is in the making? Towards a differentiated and uneven border strategy. *Cooperation and conflict*, 41(1), 53-71.
- Bickerton, Christopher J., Dermot Hodson, and Uwe Puetter. "The new intergovernmentalism: European integration in the post-Maastricht era." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 53.4 (2015).
- Bjorkdahl, Annika. "Norm-maker and Norm-taker: Exploring the Normative Influence of the EU in Macedonia." *Eur. Foreign Aff. Rev.* 10, (2005).
- Bojnec, Štefan, and Imre Fertő. "Agro-food trade competitiveness of Central European and Balkan countries." *Food Policy* 34.5 (2009).
- Bosse, Giselle. "The EU's relations with Moldova: governance, partnership or ignorance?." *Europe-Asia Studies* 62.8, (2010).

- Browning, Christopher S., and Pertti Joenniemi. "Geostrategies of the European neighbourhood policy." *European journal of international relations* 14.3 (2008).
- Bruns, Bettina, Dorit Happ, and Helga Zichner, eds. *European Neighbourhood Policy: Geopolitics Between Integration and Security*. Springer, (2016).
- Dannreuther, Roland. "Developing the alternative to enlargement: the European Neighborhood Policy." *Eur. Foreign Aff. Rev.* 11, (2006).
- Darmanovic, Srdjan. "Montenegro: A miracle in the Balkans?." *Journal of Democracy* 18.2, (2007).
- Duke, Simon, and Carmen Gebhard. "The EU and NATO's dilemmas with Russia and the prospects for deconfliction." *European security* 26.3 (2017).
- Elbasani, Arolda. "EU administrative conditionality and domestic downloading: the limits of europeanization in challenging contexts." (2009).
- Freedom House, www.freedomhouse.org. "The Freedom House", Armenia, 2014, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2014/armenia>.
- Gstöhl, S. (2008). A Neighbourhood Economic Community-finalité économique for the ENP? College of Europe EU Diplomacy Paper 3/2008, February 2008. *EU Diplomacy Papers*, 23.
- Glaesser, Kester et all, Visa Facilitation: Stimulating Economic Growth and Development through Tourism, World Tourism Organization (UNWTO), διαθέσιμο σε http://www3.weforum.org/docs/TTCR/2013/TTCR_Chapter1.3_2013.pdf.
- Haukkala, Hiski. "From cooperative to contested Europe? The conflict in Ukraine as a culmination of a long-term crisis in EU–Russia relations." *Journal of Contemporary European Studies* 23.1, (2015).
- Heisbourg, François. "Preserving Post-Cold War Europe." *Survival* 57.1 (2015).
- Hillion, Christophe. "Mapping-out the New Contractual Relations between the European Union and Its Neighbours: Learning from the EU-Ukraine Enhance Agreement." *Eur. Foreign Aff. Rev.* 12, (2017).

- Hoffmann, Judith. "Integrating Albania: the role of the European Union in the democratization process." *Albanian Journal of Politics* 1.1 (2005).
- Hosking, Geoffrey A. *Russia and the Russians: a history*. Harvard University Press, (2001).
- Huysmans, J. (2004). A Foucaultian view on spill-over: freedom and security in the EU. *Journal of International Relations and Development*, 7(3), 294-318.
- <https://serbia.visahq.com/>.
- http://www.citizensinformation.ie/en/moving_country/moving_abroad/freedom_of_movement_within_the_eu/common_travel_area_between_ireland_and_the_uk.html
- Jandl, Michael. "Irregular migration, human smuggling, and the eastern enlargement of the European Union." *International migration review* 41.2, (2007).
- Jileva, E. (2002). Visa and free movement of labour: the uneven imposition of the EU acquis on the accession states. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28(4), 683-700.
- Kaitatzi-Whitlock, Sophia, and Clio Kenterelidou. "The Greek Paradigm on the Migrant and Refugee Crisis." *The Migrant Crisis: European Perspectives and National Discourses* 13 (2017).
- Kekenovski, Jove. "Republic of Macedonia and refugee Crisis - between the hammer and the anvil." *Horizons series*, Vol. A 19 (2016).
- Kenourgios, Dimitris, and Aristeidis Samitas. "Equity market integration in emerging Balkan markets." *Research in International Business and Finance* 25.3 (2011).
- Kipnis, Kenneth και Diana T. Meyers, eds. *Economic Justice: Private Rights and Public Responsibilities*. Rowman & Littlefield, (1985).
- Kirisci, Kemal. "A Friendlier Schengen Visa System as a Tool of" Soft Power": The Experience of Turkey." *European Journal of Migration and Law* 7.4, (2005).

- Kirisci, Kemal. "A Friendlier Schengen Visa System as a Tool of" Soft Power": The Experience of Turkey." *European Journal of Migration and Law* 7.4 (2005).
- Kovač, Velibor Bobo, et al. "'Bridging Old Relations': The (De) Construction of Ethnic Identity in the Educational Context of Bosnia and Herzegovina From the Teachers' Point of View." *Journal of Language, Identity & Education* 16.1 (2017).
- Krasimir Angelof, "We are now better neighbors with the Macedonias: Are we?," 08.08.2017, διαθέσιμο σε www.dnes.bg/obshtestvo/2017/08/08/veche-sme-podobri-syredi-s-makedoncite-no-dali.349687.
- Kubicek, Paul. "The European Union and democratization in Ukraine." *Communist and Post-Communist Studies* 38.2, (2005).
- Lavenex, Sandra. "Concentric circles of flexible 'EUropean' integration: A typology of EU external governance relations." *Comparative European Politics* 9.4-5 , (2011).
- MacDonald, David Bruce. *Balkan Holocausts?: Serbian and Croatian victim centred propaganda and the war in Yugoslavia*. Manchester University Press, (2010).
- Mahroum, S. (2001). Europe and the immigration of highly skilled labour. *International Migration*, 39(5), 27-43.
- Ministry of Foreign Affairs of FYROM (στην επίσημη σελίδα αναφέρεται η χώρα ως Δημοκρατία της Μακεδονίας- Republic of Macedonia), <http://www.mfa.gov.mk/index.php/en/for-foreign-nationals/information-on-visa-entry-to-the-republic-of-macedonia/entry-in-the-republic-of-macedonia-for-schengen-visa-holders>.
- Ministry of Foreign Affairs, Republic of Azerbaijan, "Visa", <http://www.mfa.gov.az/content/918>.
- Mount Holyoke University, Publications, Summary, "Bulgarian Claims", <https://www.mtholyoke.edu/~kolev20k/Bulgarian%20claims.html>.
- Nappert, Sophie. "EU-Russia Relations in the Energy Field: The Continuing Role of International Law." *IAEE Energy Forum*. (2010).

- Neumayer, E. (2006). Unequal access to foreign spaces: how states use visa restrictions to regulate mobility in a globalized world. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 31(1), 72-84.
- Niemann, Arne, and Tessa De Wekker. "Normative power Europe? EU relations with Moldova." *European Integration Online Papers* 14.1 (2010), διαθέσιμο σε <http://www.eiop.or.at/eiop/pdf/2010-014.pdf>.
- Niemann, Arne, and Tessa De Wekker. "Normative power Europe? EU relations with Moldova." *European Integration Online Papers* 14.1, (2010). διαθέσιμο σε pdf σε <http://www.eiop.or.at/eiop/pdf/2010-014.pdf>.
- Nikas, Christos. "The effects of the interim accord on the economic relations between Greece and FYROM." Kofos, Evangelos & Vlasidis, Vlasias, Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995–2002), Athens, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (2005).
- Noor, Khairul Baharein Mohd. "Case study: A strategic research methodology." *American journal of applied sciences* 5.11 (2008).
- Peers, S. (2004). *Statewatch Briefing. Vetoes, Opt-outs, and eu Immigration and Asylum Law*. prepared for statewatch by professor Steve Peers, University of Essex, revised version, en< <http://www.statewatch.org/news/2004/nov/eu-immig-opt-outs2.pdf>.
- Phull, Kiran. "Securitization and the Arab Spring Migration Crisis in the EU." *Political Science Graduate Student Journal* (2013), διαθέσιμο σε <https://www.concordia.ca/content/dam/artsci/polisci/docs/psgsa/PoliticalScienceGraduateStudentJournalVolume2TrendsandDynamics2013.pdf#page=12>.
- Popescu, N. (2010). *EU foreign policy and post-Soviet conflicts: stealth intervention*. Routledge.
- Potemkina, Olga. "Some ramifications of enlargement on the EU-Russia relations and the Schengen regime." *European journal of migration and law* 5.2, (2003).

- Pridham, Geoffrey. "EU/Ukraine Relations and the Crisis with Russia, 2013-14: A Turning Point." *The International Spectator* 49.4, (2014).
- Roig, A. & Huddelston, T. EC Readmission Agreements: A Re-evaluation of the Political Impasse, *European Journal of Migration and Law*, 9. (2007).
- Rutešić, Snežana, et al. "Analysis of the situation in Montenegrin civil engineering sector from the point of application of national regulations and the EU technical standards in construction." *Procedia Engineering* 117.
- Sakwa, Richard. "'New Cold War' or twenty years' crisis? Russia and international politics." *International Affairs* 84.2 (2008).
- Schengen Visa Info, "How to fill-in the Schengen Application Form", πληροφορίες, διαθέσιμο σε <https://www.schengenvisainfo.com/how-to-fill-visa-application-form/>.
- Shulman, Stephen. "The contours of civic and ethnic national identification in Ukraine." *Europe-Asia Studies* 56.1 (2004).
- Simão, Licínia. "Bringing "the political" back into European security: challenges to the EU's ordering of the Eastern Partnership." *East European Politics* 33.3 (2017).
- Smith, Adrian, and Adam Swain. "The global economic crisis, Eastern Europe, and the former Soviet Union: models of development and the contradictions of internationalization." *Eurasian Geography and Economics* 51.1, (2010).
- Spence, D., & Bátora, J. (Eds.). *The European External Action Service: European Diplomacy Post-Westphalia*. Springer. (2015).
- Štiks, Igor. "Nationality and citizenship in the Former Yugoslavia: from disintegration to European integration", *Southeast European and Black Sea Studies* 6.4., (2006).
- Tamas, Gaspar Miklos. "On Post-Fascism: How Citizenship is Becoming an Exclusive Privilege." *Boston Review* (2000).

- Tamminen, Tanja. "Challenges: EU Civilian Crisis Management and the Objective of Impact Assessment—Kosovo as an Example of Complexity." *Complexity Thinking for Peacebuilding Practice and Evaluation*. Palgrave Macmillan UK, (2016).
- Tocci, Natalie. "The EU and conflict resolution in Turkey and Georgia: Hindering EU potential through the political management of contractual relations." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 46.4, (2008).
- Trauner, Florian, and Imke Kruse. "EC visa facilitation and readmission agreements: A new standard EU foreign Policy tool?." *European Journal of Migration and Law* 10.4, 2008.
- Trauner, Florian. "Deconstructing the EU's routes of influence in justice and home affairs in the Western Balkans." *European Integration* 31.1. (2009).
- Tumanov, Sergey, Alexander Gasparishvili, and Ekaterina Romanova. "Russia–EU relations, or how the Russians really view the EU." *Journal of communist studies and transition politics* 27.1, (2011).
- Van Elsuwege, P., and Guillaume V. "Continuity and change in the legal relations between the EU and its neighbours: A result of path dependency and spill-over effects." *The Revised European Neighbourhood Policy*. Palgrave Macmillan, (2017).
- Van Gils, Eske. "Differentiation through bargaining power in EU–Azerbaijan relations: Baku as a tough negotiator." *East European Politics* 33.3 (2017).
- Vujović, Zlatko, and Olivera Komar. "Impact of the Europeanization process on the transformation of the party system of Montenegro." *Journal of Southern Europe and the Balkans* 10.2, (2008).
- Weber, Bernd. *The EU external energy governance and the neighbouring gas suppliers Azerbaijan and Algeria: ensuring European gas supply security at the borderline between markets and geopolitics*. Institut d'études politiques, (2016).
- Whitman, Richard G., and Stefan Wolff. "The EU as a conflict manager? The case of Georgia and its implications." *International Affairs* 86.1, (2010).

- Wichmann, Nicole. "The intersection between justice and home affairs and the European Neighbourhood Policy: Taking stock of the logic, objectives and practices. (2008).
- Wolczuk, Kataryna. "History, Europe and the "national idea": The "official" narrative of national identity in Ukraine." Nationalities Papers 28.4 (2000)..
- Yafimava, Katja. "The transit dimension of EU energy security: Russian gas transit across Ukraine, Belarus, and Moldova." OUP Catalogue, (2011).

Ελληνική βιβλιογραφία και Νομολογία – ΕΕ (επίσημες ιστοσελίδες)

- EPRS, European Parliamentary Research Service, Αναφορά, “Topical Digest- EU-Russia Relations”, 18 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο σε pdf σε http://www.europarl.europa.eu/EPRS/TD_EU-Russia-Relations.pdf.
- Euractiv, Expert Opinion: “Euro Helped Montenegro Achieve Stability” όπως δημοσιεύθηκε το 2010 σε <https://www.euractiv.com/section/enlargement/interview/expert-euro-helped-montenegro-achieve-stability/>.
- European External Action Service και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Moldova, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4011/EU-Moldova%20relations.
- European External Action Service και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Moldova, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4011/EU-Moldova%20relations.
- European External Action Service, “EU – Ukraine Relations, Factsheet”, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4081/%20EU-Ukraine%20relations,%20factsheet.

European External Action Service, “EU welcomes new start and optimism, Skopje”, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/delegations/former-yugoslav-republic-macedonia/30072/eu-welcomes-new-start-and-optimism-skopje_en.

European External Action Service, EU – Armenia, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4080/EU-Armenia%20relations.

Treaty on the Eurasian Economic Union, UN, http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/treaty_on_eeu.pdf.

Tziampiris A (2012), The Macedonian Name Dispute and European Union Accession, Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 12, No. 1, March 2012: 153-171.

www.ec.europa.eu/immigration

Αλβανία: Απόφαση 2007/821/EK του Συμβουλίου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων, EE L 334 της 19.12.2007, σ. 84.

Αλληλογραφία μεταξύ ΕΕ και ΠΓΔΜ, 18 Σεπτεμβρίου 2007, Απόφαση 2007/380/EK.

Αναλυτικά για κάθε χώρα, πληροφορίες, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries_en.

Αντιπροσωπεία της ΕΕ στην Αλβανία, Σχέσεις Αλβανίας – ΕΕ, https://eeas.europa.eu/delegations/albania/6953/albania-and-eu_en.

Απόφαση 2007/824/EK, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007D0824&from=EN>.

Βοσνία & Ερζεγοβίνη: Απόφαση 2007/822/EK του Συμβουλίου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης για τη διευκόλυνση της έκδοσης θεωρήσεων, EE L 334 της 19.12.2007, σ. 96.

Γεωργία: Απόφαση 2011/117/ΕΕ του Συμβουλίου, της 18ης Ιανουαρίου 2011 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Γεωργίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Γεωργίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων, ΕΕ L 52 της 25.2.2011, σ. 33.

Για το πλήρες κείμενο της Συμφωνίας μεταξύ ΕΚ και Βοσνίας-Ερζεγοβίνης για τη διευκόλυνση έκδοσης θεωρήσεων, βλ. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(06\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(06)&from=EN).

EPRS, European Parliamentary Research Service, Αναφορά, “Topical Digest- EU-Russia Relations”, 18 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο σε pdf σε http://www.europarl.europa.eu/EPRS/TD_EU-Russia-Relations.pdf.

ΕΕ, «Ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική». https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_el.

EEAS, EU – Azerbaijan Relations, διαθέσιμο σε https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4013/EU-Azerbaijan%20relations.

Επίσημη Αντιπροσωπεία Βοσνίας και Ερζεγοβίνης στην ΕΕ, Official Delegation of Bosnia and Herzegovina in the EU, “Mission”, http://europa.ba/?page_id=442.

Επίσημη Ιστοσελίδα ECAP, <https://eceap.eu/eastern-partnership-eap>.

Επίσημη Ιστοσελίδα Συνεδρίου Επί του Μέλλοντος των Σχέσεων ΕΕ και Αρμενίας, διαθέσιμο σε <http://eufoa.org/conference-european-union-armenia-relations-and-the-way-ahead-31-may-2017-yerevan/>.

Ευρωπαϊκή Ένωση, «Σένγκεν (Συμφωνία και Σύμβαση)», γλωσσάριο, διαθέσιμο σε http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/schengen_agreement.html?locale=el.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Bosnia – Herzegovina, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina_en.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Instrument for Pre-accession Assistance, http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Δημοσιεύσεις, “European Neighborhood Policy” στην κατηγορία “European Enlargement”, (2015) διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/overview_en.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Έκθεση για την Αλβανία, “Albania on the path towards EU» διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/near_factograph_albania_0.pdf.

Ευρωπαϊκή Ένωση, επίσημη ιστοσελίδα, επεξήγηση, Accession Process, “How does a Country Join the EU?”, διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap_el.

Ευρωπαϊκή Ένωση, Σερβία, διαθέσιμο σε https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/serbia_en.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, “EU – Ukraine – Deep and Comprehensive Free Trade Area DCFT”, διαθέσιμο σε https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/april/tradoc_150981.pdf.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Αλβανία», https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/albania_en.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ευρώπη χωρίς Σύνορα», 2014, διαθέσιμο σε http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0021.01/DOC_1 αλλά και http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/schengen_agreement.html?locale=el.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Montenegro, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/montenegro_en.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina_en.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Επίσημη Ιστοσελίδα, «Αρμενία-Αζερμπαϊτζάν-Γεωργία», <http://www.europarl.europa.eu/delegations/el/dsca/home.html>.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Ανατολική Εταιρική Σχέση», διαθέσιμο στα Ελληνικά σε <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/>.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/>.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Σχέσεις ΕΕ και Γεωργίας βλ. <http://www.consilium.europa.eu/el/policies/eastern-partnership/georgia/>.

Ιστοσελίδα Γενικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων, στα Αγγλικά, www.ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/borders/borders_schengen_en.html.

Ιστοσελίδα για ηλεκτρονική υποβολή αίτηση visas για Μολδαβία, <https://www.evisa.gov.md/>.

Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Επιτροπής, visa policy, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/visa-policy_en.

Ιστοσελίδα Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Ενημερωτικές Υπηρεσίες, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.2.html.

Ιστοσελίδα Πρεσβείας Κίνας, <http://www.china-embassy.org/eng/visas/>.

Ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών Μολδαβίας, <http://www.mfa.gov.md/entry-visas-moldova/>.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ.1244/2009 του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009 , για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 539/2001 περί του καταλόγου τρίτων χωρών οι υπήκοοι των οποίων υπόκεινται στην υποχρέωση θεώρησης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών, και του καταλόγου τρίτων χωρών οι υπήκοοι των οποίων απαλλάσσονται από την υποχρέωση αυτή, ΕΕ L 336/18.12.2009, σ. 1.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.1091/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Νοεμβρίου 2010 , για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.539/2001 του Συμβουλίου, περί του καταλόγου τρίτων χωρών οι υπήκοοι των οποίων

υπόκεινται στην υποχρέωση θεώρησης για τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων και του καταλόγου των τρίτων χωρών οι υπήκοοι των οποίων απαλλάσσονται από την υποχρέωση αυτή, ΕΕ L 329/14.12.2010, σ.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.265/2010/ΕΚ της 25ης Μαρτίου 2010 , για την τροποποίηση της σύμβασης εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ.562/2006 όσον αφορά την κυκλοφορία των προσώπων με θεώρηση μακράς διαρκείας, ΕΕ L85/31.3.2010, σ. 1.

Κανονισμός (ΕΚ) αρ. 1244/2009/ΕΚ τροποποίηση του Κανονισμού 539/2001/ΕΚ, ΕΕ L 336 της 18.12.2009, σ. 1, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32009R1244>.

Κανονισμός 2016/399/ΕΕ, άρθρο 8, τροποποίηση 15ης Ιουνίου 2017, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32017R0458>.

Κανονισμός 2017/458/ΕΕ, άρθρα 5, 6 και 7, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32017R0458>.

Κανονισμός 810/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, για τη θέσπιση κοινοτικού κώδικα θεωρήσεων (κώδικας θεωρήσεων) ΕΕ L 243 της 15.9.2009, Παράρτημα.

Λιάκουρας, Π. (2012) «Η Διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και η Ανάδυση των Νέων Κρατών στο Διεθνές Δίκαιο», στο Κυριάκος Κεντρωτής (επιμ.), Μετά το «Τέλος» της Ιστορίας, Αθήνα: Σιδέρης: 111-148.

Μαυροβούνιο: Απόφαση 2007/823/ΕΚ του Συμβουλίου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου και Συμφωνία για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας του Μαυροβουνίου, ΕΕ L 334 της 19.12.2007, σ. 108.

Μολδαβία: Απόφαση 2007/827/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Νοεμβρίου 2007 , για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Μολδαβίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της

Μολδαβίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων, ΕΕ L 334 της 19.12.2007, σ. 168.

Μούσης, 2.3. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, στο europedia.moussis.eu.

Μούσης, 25.2. Χώρες Υποψήφιας για ένταξη στην ΕΕ, europedia.moussis.eu/books.

Μούσης, 25.3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Βαλκανικές Χώρες, www.europedia.moussis.eu.

Μούσης, Europedia, 8.1.3. Κοινή μεταχείριση υπηκόων τρίτων χωρών στην ΕΕ, διαθέσιμο σε http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/3/8/1/3/index.tkl?term=539/2001%20&s=1&e=20&pos=1.

Ουκρανία: Απόφαση 2007/840/EK του Συμβουλίου, της 29ης Νοεμβρίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ουκρανίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ουκρανίας σχετικά με την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων, ΕΕ L 332 της 18.12.2007, σ. 66.

Ρωσία: Απόφαση 2007/340/EK του Συμβουλίου, της 19ης Απριλίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων βραχείας διαμονής και Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, ΕΕ L 129 της 17.5.2007, σ. 25.

Σερβία: Απόφαση 2007/825/EK του Συμβουλίου, της 8^{ης} Νοεμβρίου 2007, για τη σύναψη της συμφωνίας για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Σερβίας και Συμφωνία για την απλούστευση της έκδοσης θεωρήσεων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Σερβίας, ΕΕ L 334 της 19.12.2007, σ. 136.

Συμφωνία μεταξύ ΕΚ και Δημοκρατίας της Αλβανίας, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219\(05\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:22007A1219(05)&from=EN).

Σύστημα Πληροφοριών για τις Θεωρήσεις (VIS) και την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ κρατών μελών για τις θεωρήσεις μικρής διάρκειας (Κανονισμός VIS), ΕΕ L218/13.8.2008.

Υπουργείο Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Αλβανίας, “Visa regime for foreign citizens”, <http://www.punetejashtme.gov.al/en/services/consular-services/visa-regime-for-foreign-citizens>.

Υπουργείο Εξωτερικών, «Γενικά Ζητήματα Θεωρήσεων Visa – πληροφορίες», μέρος I, διαθέσιμο σε http://www.mfa.gr/images/docs/thewriseis_schengen/greek/processing_of visa applications.pdf.

Υπουργείο Εξωτερικών, «Διμερείς σχέσεις Ελλάδας και Αλβανίας», διαθέσιμο σε <http://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/albania/>.

Υπουργείο Εξωτερικών, Γενικές Πληροφορίες για Θεωρήσεις Εισόδου, διαθέσιμο σε http://www.mfa.gr/images/docs/thewriseis_schengen/greek/processing_of visa applications.pdf. και European Migration Network, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/migration-channel/gr_20120319_visapolicy_gr_version_el.pdf.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Τα διαφορετικά είδη θεωρήσεων

Ανάλογα με τις ανάγκες και το προφίλ του κάθε ατόμου που αιτείται για να αποκτήσει τη visa μπορεί να αλλάζει και ο τύπος της. Σε γενικές γραμμές ισχύει πως υπάρχουν τριών (3) ειδών θεωρήσεις: α) οι «ομοιόμορφες θεωρήσεις» για τους σκοπούς διέλευσης, β) οι θεωρήσεις περιορισμένης εδαφικής ισχύος και, γ), οι θεωρήσεις για τους σκοπούς

διέλευσης από αεροδρόμια.¹⁷⁹ Υπενθυμίζεται πως στη Σένγκεν ανήκουν και η Ισλανδία, η Νορβηγία και η Ελβετία.

1.α. Ομοιόμορφες θεωρήσεις Σένγκεν (USV)

Μία ομοιόμορφη θεώρηση Σένγκεν συνιστά άδεια για να διασχίσει ένας ταξιδιώτης το έδαφος ενός από τα κράτη μέλη της συμφωνίας Σένγκεν ή να παραμείνει μέχρι και ενενήντα (90) μέρες σε αυτήν για κάθε εξάμηνο από την ημέρα που εισήλθε στη χώρα. Συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο κατηγορίες ομοιόμορφης θεώρησης, η «Α» η οποία θεωρείται στο χώρο αερολιμένα και η «C» που είναι μία βραχυπρόθεσμη θεώρηση. Μπορεί να υπάρξει και περίπτωση θεώρησης διπλής εισόδου η οποία λήγει με την έξοδο για δεύτερη φορά από τη ζώνη Σένγκεν και θεώρηση πολλαπλών εισόδων που δεν θέτει περιορισμό στις φορές που θα εισέλθει ή θα εξέλθει ο μετακινούμενος, θέτει ωστόσο το χρονικό περιορισμό των 90 ημερών.¹⁸⁰

1.β. Θεωρήσεις περιορισμένης εδαφικής ισχύος (LTV)

Μία θεώρηση περιορισμένης εδαφικής ισχύος επιτρέπει τη μετακίνηση μόνο εντός συγκεκριμένου κράτους ή κρατών που αναφέρονται ρητά στην αίτηση και την έγκριση θεώρησης. Ο κύριος λόγος που μπορεί να δοθεί τέτοιου είδους visa είναι να συντρέχει κάποιος λόγος (π.χ. ανθρωπιστική κρίση ή ανάλογη έκτακτη περίπτωση) που να απαιτεί να εξαιρεθεί από τον έλεγχο από σύστημα USV ένα άτομο το οποίο λ.χ. δεν διαθέτει έγκυρα ταξιδιωτικά έγγραφα.¹⁸¹

---

¹⁷⁹ Υπουργείο Εξωτερικών, «Γενικά Ζητήματα Θεωρήσεων Visa - πληροφορίες», μέρος I, σ. 8, διαθέσιμο σε

http://www.mfa.gr/images/docs/thewiseis_schengen/greek/processing_of visa_applications.pdf.

¹⁸⁰ Schengen Visa Info, <https://www.schengenvisa.info.com/schengen-visa-types/>.

¹⁸¹ Schengen Visa Info, <https://www.schengenvisa.info.com/schengen-visa-types/>.

1.γ. Εθνικές θεωρήσεις

Οι εθνικές θεωρήσεις χορηγούνται σε σπουδαστές ή εργαζόμενους ή και μόνιμα διαμένοντες σε μία χώρα. Αυτού του είδους η visa είναι κατηγορίας “D” και συνήθως είναι ενιαίας ή πολλαπλής εισόδου. Αυτή η κατηγορία είναι ελαφρώς πιο δύσκολο να αποκτηθεί αφού πρέπει να αποδειχτεί ο ισχυρισμός από το άτομο πως είναι σπουδαστής ή ερευνητής ή επαγγελματίας κ.ο.κ.¹⁸²

2. Άλλοι τύποι

Παρακάτω, δίνεται και ένα δείγμα από την εικόνα (μορφή) μιας διαφορετικού τύπου visa “DC” πολλαπλών εισόδων (Εικόνα 2). Αυτή δίνεται σε διπλωμάτες, πρέσβεις κ.λπ. ωστόσο σε μορφή είναι πανομοιότυπη με τις άλλες κατηγορίες. Αυτή η ομοιομορφία βοηθά και στη χρήση του εγγράφου. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, πως αυτό το σύστημα έχει εφαρμοστεί και στις σχέσεις άλλων κρατών μελών και στις εκεί διαδικασίες απόκτησης.¹⁸³ Από ό,τι μπορεί να δει κανείς, στο πάνω μέρος αναγράφεται με κεφαλαία το είδος του εγγράφου: VISA, ακολουθεί η χώρα για την οποία εκδίδεται: NEDERLAND (Ολλανδία), χώρα της ζώνης Σένγκεν, SCHENGEN STATEN, η ημερομηνία από την οποία ισχύει, 25.06.2004, και η ημερομηνία που παύει να είναι έγκυρη, 90 μέρες μετά, 25.09.2004. Επιπλέον, παρακάτω, δίνεται η πόλη όπου εκδόθηκε, PEKING (Πεκίνο, άρα υποθέτει κανείς πως ο αιτών / η αιτούσα ήταν από την Κίνα, που είναι και η «αφετηρία» του ταξιδιού και ο προορισμός, EINDHOVEN.

Ο τύπος visa είναι πολλαπλών εισόδων, όπως ειπώθηκε, “MULT”, ο τύπος DC και ο λόγος έκδοσης η χρήση για διπλωματικούς σκοπούς – άλλωστε στο κάτω μέρος αναφέρεται “AMBASSADE PEKING/M.D.J. TER BRAAK”. Πέραν αυτών, η visa έχει, βέβαια, το

---

¹⁸² Schengen Visa Info, <https://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-types/>.

¹⁸³ Βλ. και Ιστοσελίδα Πρεσβείας Κίνας, <http://www.china-embassy.org/eng/visas/>.

και τη χώρα, υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ αυτών και ακολουθείται, πάνω – κάτω, μία κοινή διαδικασία. Έτσι θα πρέπει να αναφερθεί πολύ σύντομα κανείς στη ζώνη Σένγκεν, στην οποία η Ελλάδα είναι μέλος ήδη από το 1997 όπως και η πλειοψηφία των κρατών μελών της Ένωσης.

Η Συμφωνία υπεγράφη το 1985 από τις ιδρυτικές χώρες της ΕΕ (Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) ενώ η Σύμβαση Σένγκεν το 1990 από τις ίδιες. Με τη Σένγκεν σταδιακά καταργήθηκαν οι έλεγχοι στα σύνορα αυτών των κρατών για πολίτες αυτών. Από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, σήμερα, μάλιστα, μόνο η Βουλγαρία, η Ιρλανδία, η Κύπρος, η Ρουμανία, πριν το BREXIT και η Μεγάλη Βρετανία, και μετά την ένταξή της, η Κροατία, δεν είναι μέλη της συνθήκης Σένγκεν. Η Ιρλανδία και η Μ.Β. εξαιρούνται ενώ οι υπόλοιπες τέσσερις χώρες θα γίνουν εν καιρώ μέλη. Από το 1999, ούτως ή άλλως, η Σένγκεν αποτελεί ευρωπαϊκό νόμο, δηλαδή πρέπει να την αποδέχονται όλα τα κράτη μέλη και οι υπό ένταξη χώρες.¹⁸⁴

Για πολλά χρόνια, μέχρι πολύ πρόσφατα, η Σένγκεν λειτούργησε πολύ καλά και οι πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ και όσων χωρών υπέγραψαν τη Συνθήκη Σένγκεν απολάμβαναν των προνομίων της, με κύριο το δικαίωμα να του να μπορούν απλά επιδεικνύοντας το δελτίο αστυνομικής ταυτότητας ή το διαβατήριό να ταξιδεύουν χωρίς κόστη, καθυστερήσεις και κόπο ελεύθερα. Ακόμη και οι υπήκοοι των τρίτων χωρών ευνοούνταν από την ύπαρξη αυτής αφού στην ουσία η Συμφωνία, θέτοντάς το πολύ απλοϊκά, μείωνε τις καθυστερήσεις για όλους τους ταξιδιώτες, αλλά, πιο ειδικά, χρησίμευε στα κράτη μέλη για να διαχειριστούν τα θέματα που αφορούσαν την είσοδο και τη διαμονή τους στο έδαφός τους. Φυσικά, για αυτές τις παραμέτρους, η ΕΕ έχει εκτενή νομολογία η οποία για λόγους συντομίας δεν θα αναφερθεί, ωστόσο είναι εύκολα προσβάσιμη¹⁸⁵ και διαθέσιμη δωρεάν σε όλους τους χρήστες των ηλεκτρονικών υπηρεσιών της.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Βλ. Ευρωπαϊκή Ένωση, «Σένγκεν (Συμφωνία και Σύμβαση)», γλωσσάριο, διαθέσιμο σε http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/schengen_agreement.html?locale=el.

¹⁸⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ευρώπη χωρίς Σύνορα», 2014, διαθέσιμο σε http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.0021.01/DOC_1 αλλά και http://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/schengen_agreement.html?locale=el.

¹⁸⁶ Ιστοσελίδα Γενικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων, στα Αγγλικά, www.ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/borders/borders_schengen_en.htm, και

Όμως, όπως σε πολλές άλλες περιπτώσεις σε ότι έχει να κάνει με την ολοκλήρωση, λόγω της κρίσης και, της ισλαμοφοβίας και γενικά, της δυσπιστίας, πλέον, των πολιτών, σε μία ανάγκη της ΕΕ να προστατεύσει τα εδάφη της, η Σένγκεν πρόσφατα τροποποιήθηκε. Πλέον, οι έλεγχοι στα σύνορα έγιναν πιο αυστηροί και με τον Κανονισμό 2017/458 που ψηφίστηκε στις 15 Μαρτίου του 2017 και τέθηκε σε ισχύ στις 7 Απριλίου (τα κράτη μέλη έχουν περιθώριο έξι μηνών για συμμόρφωση).¹⁸⁷ Συγκεκριμένα, όλοι οι ταξιδιώτες θα υποβάλλονται σε έλεγχο των διαβατηρίων τους (προσωπικών εγγράφων γενικά), για να εξακριβωθεί η ακρίβεια των στοιχείων τους και να γίνει ταυτοπροσωπία με τη χρήση βάσεων δεδομένων όπως το SIS, το SLTD ή τις αντίστοιχες εθνικές βάσεις δεδομένων.

---

www.ec.europa.eu/immigration και βλ. Παραπάνω, www.europa.eu.

¹⁸⁷ Κανονισμός 2016/399/ΕΕ, άρθρο 8, τροποποίηση 15^η Ιουνίου 2017, διαθέσιμο σε <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32017R0458>.